



AZ IPARMŰVÉS ZET A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON.

Friss benyomásaimról akarok beszámolni lapunk tisztelt olvasóinak, a melyeket a párisi kiállításon levő óriási iparművészeti anyagnak szemlélése közben szereztem s a mennyire lehetséges, áttekinthető képet óhajtanék adni a művészi iparnak a kiállításon való bemutatkozásáról s arról a szerepről, mely a nagy világversenyben hazánknak jutott.

A kiállításnak alig van olyan csoportja, a melynek berendezésénél nem jutott volna szerep az iparművészetnek, s épp ezért merő lehetetlenség volna egy korlátolt terjedelmű cikk keretében megemlékezni a kiállítás egész területén levő mindama kiválóbb alkotásokról, melyek a művészi ipar körébe tartoznak.

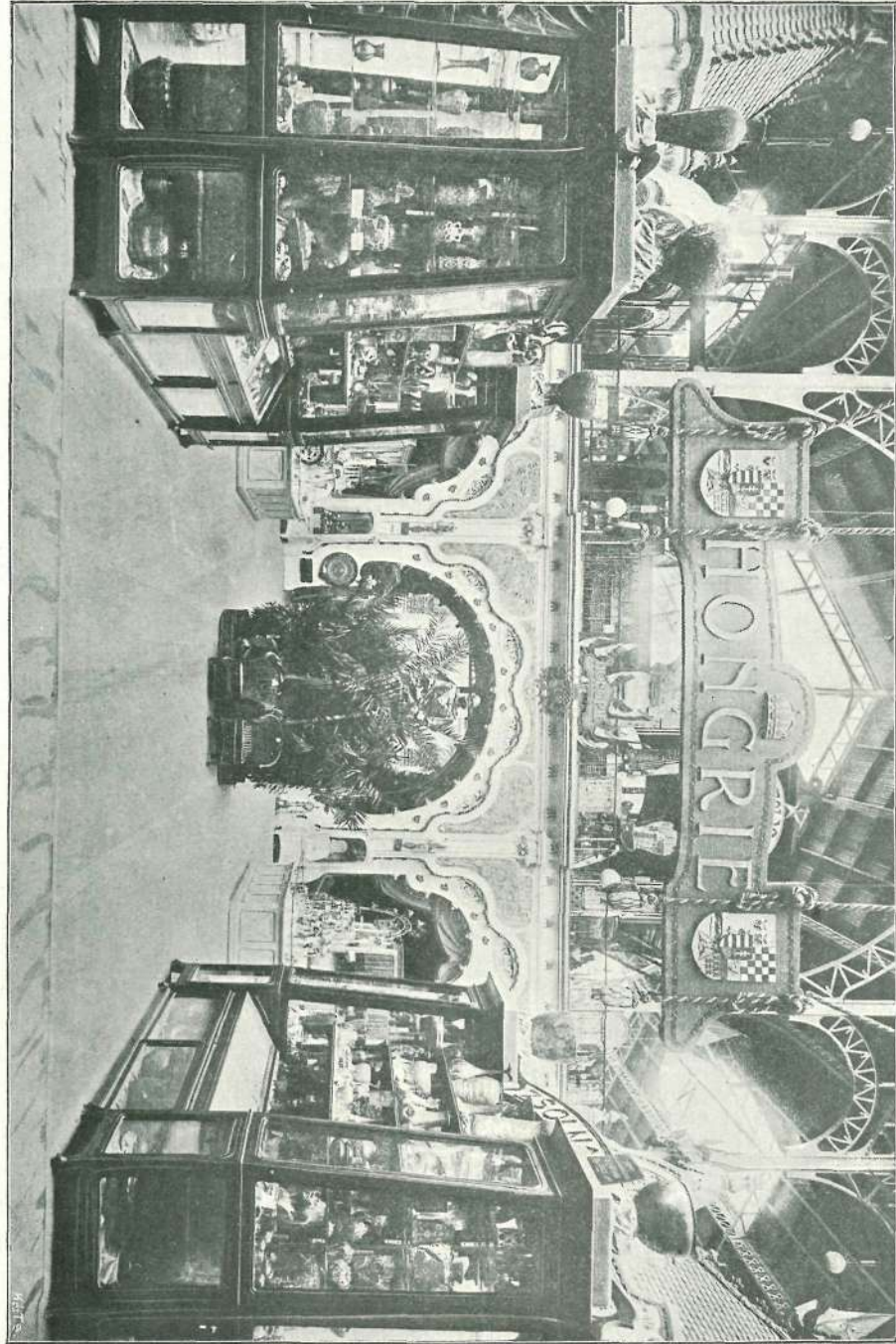
Ezért ismertetésemben főleg azokkal a tisztán iparművészeti csoportokkal akarok foglalkozni, melyek az Esplanade des Invalides-on emelt két nagy épületben vannak, a hol még ezeken kívül a „vegyes“ iparágak (mint kefekötő, késes, kosárfonó, órás, stb.) is nyertek elhelyezést.

Az iparművészetnek szánt épületeknek külsője elég díszes; gipsz ornamentumok s festmények borítják a falakat, a párkányok felett a csarnokokban képviselt összes nemzeteknek lobogói vígan lengedeznek, a mi bizonyos ünnepi benyomást tesz. Mindamellet nem mondhatom, hogy a cifra külső kielégít; mert nem mond igazat a gipszből készült architektúra, a mikor elhithetni akarja velünk, hogy faragott kőből való.

Az Esplanade baloldalán levő nagy csarnokot a hozzátartozó melléképületekkel együtt a franciák maguk részére foglalták le, sőt maguknak tartották meg a jobboldali épületnek északi végét is, a hol a francia agyag- és üvegiparárukat helyezték el. A megmaradt részt a különböző nemzetek között osztották ki, a melyeknek ilyképpen a franciákéhoz viszonyítva aránytalanul kis hely jutott.

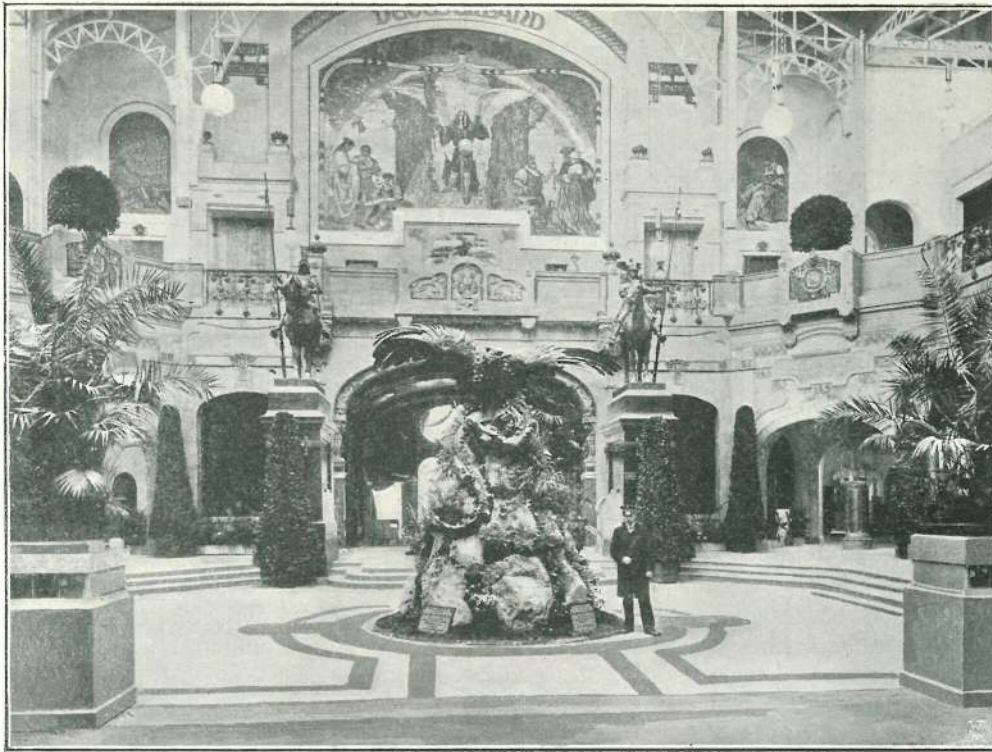
A kiszabott területet azután az egyes nemzetek, tekintet nélkül egymásra, a maguk módja szerint rendezhették be, a mi helyes dolog volt, mert ez által a csoportok milieuje magában véve is jellemző lehetett az illető nemzetek művészi ízlésére s haladására.

E mellett a kép így sokkal változatosabb, mintha egy egységes terv békóiba szorították volna az idegen nemzetek installációit. S csakugyan, az Esplanade két nagy



A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT.

(Erdélyi fényképe után.)



A NÉMET IPARMŰVÉS ZETI CSOPORT.



A MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI CSOPORT.
(Erdélyi fényképe után.)

csarnoka közül a jobboldali már hangulatos installációjánál fogva is mennyivel gazdagabb hatást tesz, mint a franciák által egyedül elfoglalt csarnoknak belseje! Ennek elrendezése különben sem mondható szerencsésnek, csak egyes csoportokban, mint az ékszerek, a tapéták s a gobelinek csoportjában látszik meg, hogy művész ember és pedig *modern* művész vezette az elrendezést, a többi semmiben sem különbözik nagy áruházak rak-táraitól.

A jobboldali épületben a legnagyobb gondot a németek fordították csoportjuk elrendezésére s tegyük mindjárt hozzá, a gondos előkészítést s munkát teljes siker koronázta, mert a német csoportnak külső képe impozánsabb, mint bármelyik más nemzeté. Az alaprajzi megoldás igen szerencsésnek mondható, a mely Hofacker K. berlini építésznek az érdeme, a ki az egész installációt tervezte. Középpontja a csoportnak egy nagy udvar, az „Ehrenhof“, a melyen túl egy minden részletében művésziesen megoldott boltozott csarnokon átlépve, egy előnyös világítású kisebb udvar következik, a hol a német porcellángyárak nyertek elhelyezést.

Az előbb említett Ehrenhof megalkotásánál a németek pazarul bántak el a térrel. És pedig nemcsak nagy méreteinél fogva ünnepélyes hatású ez az udvar, de főleg azért, mert ügyszólván üresen hagyták, a mi által arhitekturája teljesen érvényesülhet. Csak a közepére helyezték el Armbrüster frankfurti berlini vasművesnek impozáns csoportját (sárkány viadala a sassal) s az amerikai csoportról nyíló főbejáróval szemben, a fal elé állították fel a berlini országház számára megrendelt rézből domborított Maison-féle lovasszobrokat.

A nagy Ehrenhof körül s az emeleten sorakoznak a kisebb fülkék s vitrinák, a melyek közül azonban csak az emeletiek vannak jól világítva.

Hogy mily nagy súlyt helyeztek a németek az egységes művészi installációra, kitűnik abból is, hogy nem fogadták el a kiállítás igazgatósága által felajánlott, az emeletre vezető vasszerkezetű lépcsőket, mint a milyenek a csarnok többi részeiben vannak, hanem maguk gondoskodtak művészileg tervezett s faragványokkal gazdagon díszített lépcsőkről, a melyeknek csarnokait ügyesen tudták felhasználni kisebb bútorcsoportok, üvegmozaikok stb. elhelyezésére.

A németekéhez hasonló gonddal készítették az osztrákok installációjukat, melyet Baumann L. építész tervezett. Itt kifejezésre jut az a sajátos bécsi ízlés, a mely a rövid nehány év alatt, hogy a császárváros — legalább a műipar terén — a modern stílus előtt meghódolt, annak különös helyi zamatot tudott adni. Hozzájárul az installáció kedvező hatásához a jó anyag (zöldre pácolt juharfa) s a kifogástalan munka. Az emeleten egy előkelő hatású dísztermet rendeztek be, a melynek közepén királyunk nagyméretű mellszobra áll. A falakat ügyesen alkalmazott szövetekkel s számos bronz-domborművel díszítették.

Egységes képet mutatott még a magyarok tőszomszédságában levő dán csoport, Svájcnak bár jellegzetes, de részleteiben nem kifogástalan csoportja és a japánok majd-nem dísznélküli, de e mellett elegáns termei. Az amerikai Egyesült-Államok, Nagy-britannia, Oroszország s Belgium csoportjának külső képéről nincsen felemlíteni valónk. Az olaszoké pedig határozottan ízléstelenül van rendezve.

Az emeletre szorúlt nemzetek közül kiválik Hollandia, a mely a rendelkezésére álló kis területet leleményesen tudta kihasználni. A díszítésnél a hatásos batik szöveteket alkalmazták, s a folyosót kovácsolt vasból készült eredeti vonalú korlátokkal vették körül. Jó benyomást tesz még Svéd- és Norvégországnak könnyen áttekinthető csoportja, semmitmondó azonban a spanyolok s a portugálok kiállításának a berendezése.

Az osztrák s a dán csoport közé került a magyar iparművészeti osztály, a melynek installációja egyöntetű benyomást tesz. A tervezők (Bálint és Jámbor) motívumaikat főleg

a magyar fazekasságból merítették, a mely tudvalevően egyik legjellemzőbb ága a hazai művészi iparnak.

Ügyesen alkalmazták a csoport rendezői a csarnok közepén, a tetőhöz erősített, szabadon függő díszes címtáblát. Nagybetűs felírása „Hongrie“ a két oldalt alkalmazott magyar címerrel, messze láthatóan hirdeti a magyar iparművészeti csoportot.

Az iparművészeti csarnokok területének nagyobb részét a bútorigar, a lakásberendezés foglalja el. A franciák a nekik rendelkezésre álló rengeteg területre, a sok kiváló becsű munkákon kívül sok olyan anyagot is hordtak össze, a mit a saját érdekében elhagyhattak volna. S így a francia bútorcsoport csodálatos vegyüléke a legkülönbözőbb kvalitású bútoroknak. Túlnyomó részük a múlt század történelmi stílusait utánozza, helyenkint szabadon, többnyire azonban jól, azaz hűségesen. Az asztalos munka főleg a drágább bútornál általában kifogástalan és a finoman formált és gonddal cizellált bronzveretek, a melyekkel a bútorokat díszítik, többnyire jeles művészek mintái után készülnek.

A jó munkáért azután meg is kapják az árakat, a melyek egyes kiállítóknál, a mi viszonyainkhoz mérten, hallatlanul magas összegre rúgnak.

Hogy erről fogalmat adjak, felemlítem, hogy a többi között láttam egy Louis XV stílusban készült szobaberendezést Linke bútorgyárostól, a mely kerek 650,000 frankba kerül. A marketeriával díszített gyönyörű famunka s a gondosan cizellált bronzveretek oly tökéletesen utánozzák a múlt század e fajta munkáit, hogy bátran bele lehetne állítani az egész berendezést a retrospectív csoportba. És ilyen most készült remek művű ósdi formájú bútor sok van, úgy, hogy helyenkint úgy érezzük magunkat a francia bútorkiállításban, mintha múzeumban járnánk, nem pedig egy modern kiállításon, mert mindenütt a letűnt korszakok művészete öltik elénk, jeles másolatokban.

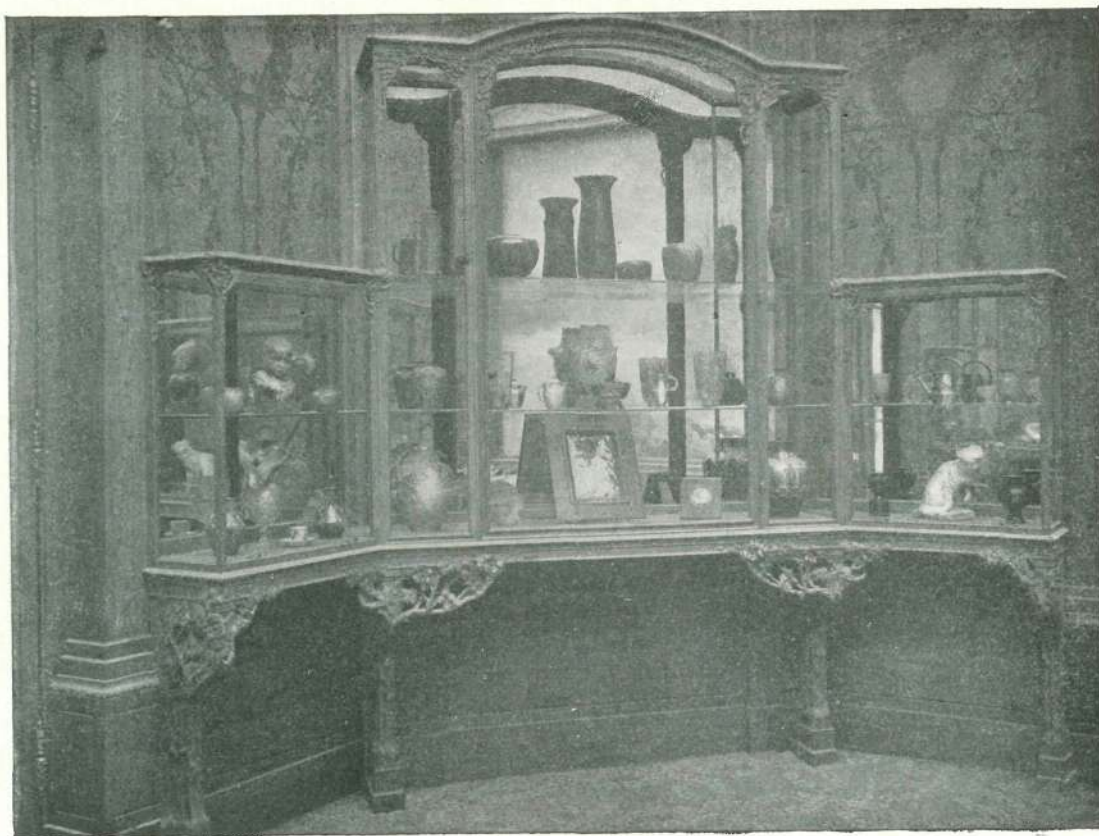
De csodálni való, hogy a sok francia bútor között, a mi a számos fülkét betölti, a polgári viszonyoknak való szolid, egyszerű, egyetlenegy szobaberendezést sem láttam. Ha csak a kiállításon levő bútor után kellene ítélni, azt hihetnők, hogy ilyet a francia asztalosok egyáltalán nem csinálnak, mert a kiállításon csak jó, kevésbé jó és rossz, azaz drága és olcsóbb *cifra* bútor van, de célszerű, egyszerű, ízléses és e mellett olcsó bútor nincs.

Ebből tehát látni való, hogy a modern iránynak s annak apostolainak főtörekvését, mely a művészet demokratizálását tűzte ki célul magának, a franciák általában nem vallják a magukénak. Ott még a szerény viszonyok között élő polgár is, otthonát jobbra úgy rendezí be, hogy az a királyi paloták és kastélyok termeire emlékeztessen. Az olcsó bútortól is megkivánják, hogy látszatra úgy hasson, mint a gazdagok drága holmija. Pedig mily paradoxon ez a francia republikánusoknál!

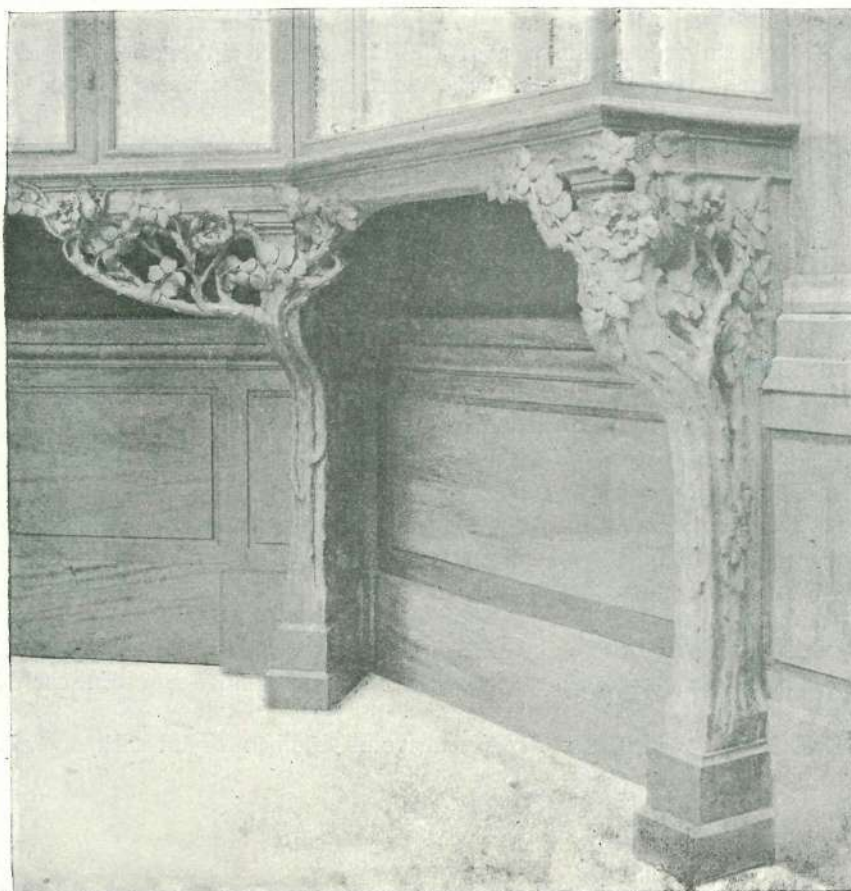
Az a kevés modern berendezés, a mit a francia bútorcsoportban találunk, szintén csupa luxus-szoba. A francia művészek, a kik a modern irány szellemében terveznek bútorokat, csak a felsőbb tízezer számára dolgoznak. Csak nemes faanyagot használnak s pazarul alkalmazzák a drága díszítést. Olyan egyszerű bútor, melynek egyedüli díszítése logikus szerkezetében van, mint a milyent például a belga Van de Velde, a bécsi Olbrich, a berlini Werle Ferenc, vagy milyeneket általában az angolok készítenek, a francia kiállításon nincs. Nagyon meglátszik ugyan a legtöbb modern francia bútor szerkezetében a külföldnek, nevezetesen a belgáknak befolyása, de az egyszerűséget, a józanságot, a mely azokat általában jellemzi, a franciák többnyire mellőzik, s a túlságosan alkalmazott díszítés a szerkezetet gyakran elrejti.

A modern francia berendezések közül kitűnik az Union centrale des Arts decoratifsnek érdekes kiállítása, a melyet a nagy tehetségű és sokoldalú művész, Hoentschel építész, tervezett.

Az Union négy szobájának díszes mahagoni tárlóiban együtt találjuk úgyszólván



HOENTSCHEL G.



*Az Union centrale
des Arts decoratifs
o kiállításából. o*



FRIZ AZ UNION CENTRALE D. A. D. PAVILLONJÁBAN.
••••• HOENTSCHEL G.-TŐL. •••••



•• SZEKRENY ÉS SZÉK. ••
MAJORELLE FRÈRES NANCY.



színe-javát annak, a mit a modern francia műipar a legutóbbi években alkotott. E sok jeles munka mellett is kiténik Hoentschel remek fürdőkádja majolikából az alapba olvadó finom reliefjeivel s egymásba mosódó halvány színeivel.

Három francia bútortervezőnek rendkívül tanulságos kísérleteit foglalja magában az a hét helyiségből álló díszes pavillon, melyet az Esplanade-nak meglehetősen elrejtett helyén Bing, az ismert műbarát s műárús állított fel. Bingnek a rue de Provenceban levő állandó kiállítása, a melyben a modern műiparnak kiválóbb alkotásait gyűjti s árúsítja, a modern művészetnek kiinduló pontja volt Párisban. Bing a szenvedélyes műbarát szívósságát a kereskedő élelmességével párosítja, hogy a modern művészetet minél sikeresebben propagálja s nem rajta múlik, hogy a francia bútorosság még ma is túlnyomó részben a múzeumok gyűjteményeiből veszi mintáit.

Pavillonjának berendezésével három tehetséges fiatal művészt bízott meg, Gaillard, De Feure és Colonna urakat, a kiknek munkáján meglátszik, hogy igaz lelkesedéssel teljesítették a rájuk bízott feladatot.

Gaillard tervezte az előcsarnokot s az ebédlőt, a melyből néhány bútort olvasóinknak képben is bemutatunk. A nagy pohárszékét nem tartom szerencsés alkotásnak. Szertelenül alkalmazott görbe-vonalai unalmasak s szerkezete nem logikus. Annál sikerültebbek Van de Veldere emlékeztető székei, a melyeknél jobbakat nem láttam a francia bútorkiállításban. De értök meg is kívánják ám az árát, a mely nem kevesebb, mint négyszázötven frank s ehhez arányosak a többi bútoraraboknak az árai is.

Colonna egy nagyon előkelő hatású fogadószobát tervezett, melynek bútorai citromfából valók, *De Feure* öltöző-szobája angol mintákra emlékeztet, míg szalonjának, alig kiemelkedő domborművekkel díszített, homályos aranyozású bútoraiiban, a Louis XVI. korabeli művészetnek modernizálását látjuk.

Azok a csoportos kiállítások, melyeket a nagy árúházak, a Louvre, Printemps, a Bon Marché, a Samaritain, stb. rendeztek, általában mintaképei az úgynevezett tapeciros stílusnak. Művészetről ott szó sincs. Egyetlen egy dicsérendő kivételt láttunk a Louvre csoportjában, a melynek egyik szobáját, egy ebédlőt, Charpentier tervezett, a kinek munkája valóságos oázis a sok ízléstelenség s banalitás között.

Művészi gondolatot s találékonyságot találunk még a nancyi Majorelle Testvérek kiállításában, kik bútoraikon ügyesen tudják összhangzásba hozni a faragványos díszítést az intarsióval, s a mi fő, a művészetet a célszerűség követelményeivel.

Kevésbé szerencsés e tekintetben Gallé Emil, a világhírű üveges, ki nancyi iparművészeti telepén speciális szakmája, az üvegyártás mellett, bútorokat is készít. Ezek, mint a francia bútorok legnagyobb része, bámulatosan jól vannak megcsinálva, intarziái a legszebbek közé tartoznak a kiállításon, de a szerkezetnél nem veszi tekintetbe a fa strukturájának követelményeit, vonalai s faragványos díszítései annyira naturalisztikusak, hogy efajta munkái gyakran egészen elveszítik a bútor jellegét. És nevezetes, hogy éppen neki máris sok követője akadt, pedig a bútorai minden eredetiségük mellett általában nélkülözik a modern bútorok legfőbb föltételeit.

Ha még főlemlítjük Plumet-Selmersheimnak előkelő ebédlőjét, Damon et Colinne képben is bemutatott szállodai fogadószobáját, akkor nagyjában beszámoltunk a kiválóbb francia modern bútorművészekről.

Nem mellőzhetjük e helyen főlemlíteni, hogy a franciák az egyes szakcsoportok mellett nagy gonddal egybeállított centennalis kiállítást rendeztek. Különösen becses anyagot tartalmaz a bútor osztálynak centennalis csoportja, a melynek anyagát egyes gyűjtőktől s múzeumoktól szerezték be. A szóban levő csoport nyolc teljesen berendezett szobából áll, melyek a Louis XV., Louis XVI. Restauratio, constituente, directoir, empire Louis Philipp, és Napoleon III. korabeli bútorzatnak jellegzetes példányait mutatják

be. Az érdekességet fokozza az a körülmény, hogy a bútorok nagyobb része s a többi berendezésnek egyes darabjai történelmi becszel bíró ereklyék.

Elszomorító látványt mutat az olaszok bútorkiállítás, a kik még mindig palazzo-arhitektúra faragványos szekrényeket csinálnak és derűre-borúra utánozzák, nagy tehnikai tudással, de többnyire értelem nélkül, a florentini elefántcsont berakású, XVII. századbeli bútorokat.

Modern stílű bútor is akad az olasz csoportban, egy két szobára való, de ezek a kísérletek csak torzképei a modern bútoroknak.

Csupán csak régi stílű, főleg Louis XIV. és XV. korabeli utánzatokat mutat az Esplanadon levő orosz iparművészeti csoport, s a mi csodálni való, a belgák csoportja, a melyből sajnálattal nélkülözzük a Van de Velde, Hankar, Horta s más úttörő művészek műveit. Teljesen érthetetlen, hogy a belgák, kiknek bútoripara ma már az angollal vetekedhetik, beérték azzal, hogy ilyen semmitmondó utánzatokkal vegyenek részt a kiállításon, a mikor egész sora a belga művészeknek, éppen a bútoripar terén az egész művelt világ elismerését vívta ki magának.

A spanyol és a portugál bútoripar néhány nagy igényű, de teljesen érdektelen faragványos barok s inkrusztált díszítményekkel ellátott mór stílű munkákkal szerepel.

Sajnálni való, hogy az amerikaiak alig küldtek néhány darab bútort a kiállításra s a mi van, az sem jellemző példány. Azok a szekrények, a melyeket Cutler és Girard amerikai cégnek csoportjában mutatnak be, nyilvánvalóan, legalább részben olasz munkák.

Az északi népek bútorcsoportjai igen szegényesek. Svédország és Norvégia alig küldött néhány darab bútort. Ezek között kétségtelenül legérdekesebb a Boberg építész terve után készült lapos reliefben kiemelkedő ornamentumokkal díszített hatalmas szekrény, mely a modern bútorművészségnek egyik legkiválóbb alkotása. Dánia csoportjában a kopenhágai múzeumnak gyűjteményes kiállításában találunk néhány erőteljes struktúrájú, eredeti alakú bútort. Hollandia négy-öt egyszerű, de ízléses intérieurt küldött, svájci bútort csak a genfi iparművészeti iskolának a Champs de Marson levő intérieurjében láttam, a mely igen jó s teljesen modern munka.

Anglia hatalmas bútoriparát sem látom kellően képviselve abban a néhány fülkében, a mit az angol bútor betölt. Itt azonban nyoma sincs a kísérletezésnek, nem látjuk a cifra faragványokat, az erőszakos és teljesen fölösleges görbéket, a mit sokan a modern bútor főkéllékének hisznek. Az angol tervezőket nem vezeti a hatásvadászat, nem akarnak egymáson túltenni eredetiség dolgában, szóval a bútor nem akar egyéb lenni, mint bútor, nem pedig objet d'art, és éppen ebben rejlik az angol bútortervezőknek titka s fölénye. Azért nem dísztelen az angolok bútor, de a díszítés nem nyomja el az alapformát s nincsen a használhatóságnak a rovására. Szóval diszkrét.

A legelőkelőbb angol bútor-cégnek, Waring és Gillownak hat szobából (hálószoba, fürdőszoba, gyermekszoba, ebédlő, yacht szoba és egy szalonból) álló csoportja ritka élvezetet nyújt a szemlélőnek. A lehető legtökéletesebb kidolgozású bútorokat láthatjuk ezekben az intérieurökben, finom ízléssel elrendezve. A bútorok általában Chippendale és Sheraton műveire emlékeztetnek, de azoknak nem szolgálai utánzatai, hanem alkalmazkodnak a modern élet követelményeihez.

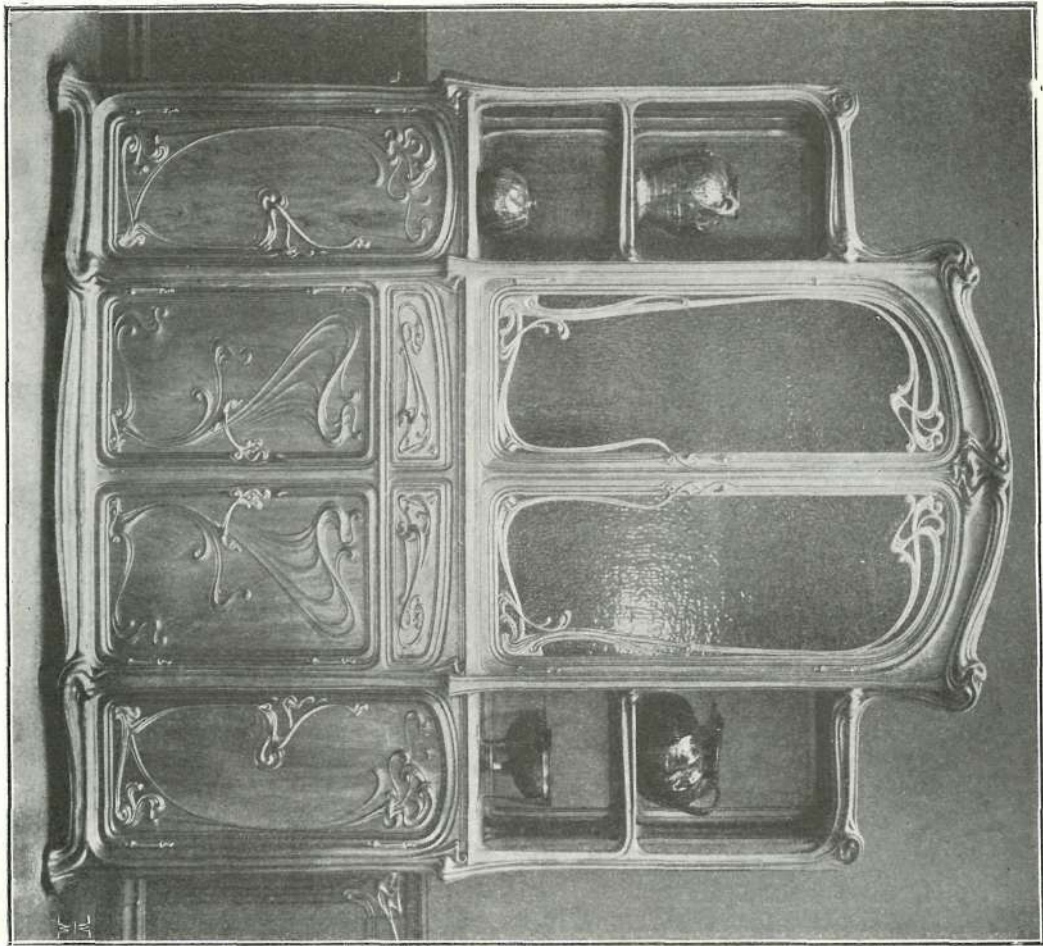
A nevesebb cégek közül még Henry, Heal and Son, Johnston and Appleyards szerepelnek a kiállításon, utóbbinak több szobaberendezése a rue des nations-on levő angol pavilonban, a Manon House-ban nyert elhelyezést.

A németek, a bútoripar terén az utolsó években nagy tevékenységet fejtettek ki s a műipar történetében talán páratlanul áll az az átalakulás, a mi a német bútoriparban az utolsó néhány év alatt észlelhető. A történelmi stílusokból, főleg az „altdeutsch“ bútorokból egyszerre, úgyszólván átmenet nélkül, ott találjuk majdnem az egész német bútoripart a modernnek táborában s a nevesebb modern tervező művészek alig tudnak eleget tenni

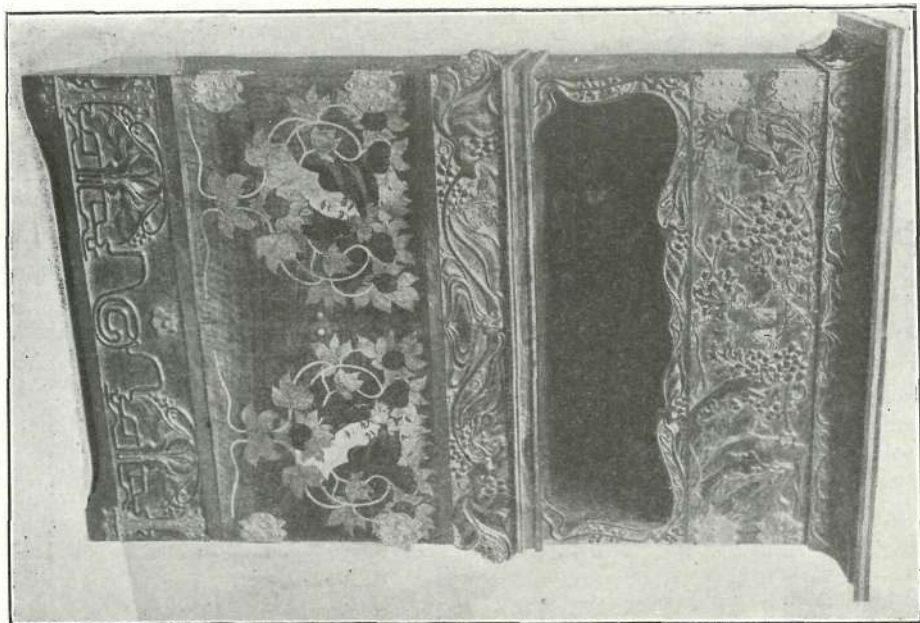
L'ART NOUVEAU BING.

POHÁRSZÉK.

TEHV. GAHLIARD.



CUTLER ÉS GIBARD, BOSTON.





DAMON & COLIN
• EBÉDLŐJE. •



• • KANDALLÓ. • •
• • TERVEZTE • •
A. CHARPENTIER. •

A Louvre áruház kiállításából.

a sok megrendelőnek, a kik tőlük modern s legmodernebb bútorterveket kívánnak. De sok ilyen művésznak bútorán meglátszik, hogy festőművész tervezte, a ki főleg a festői hatást keresi, s nem igen ügyel a logikus szerkezetre, a használhatóságra és egy eredeti ötlet kedvéért fölál doz minden egyebet.

A kiállításon levő német bútor, egy két szobára való bútornak kivételével, mindannyi modern stílu munka. Ezek között a legérdekesebbek a müncheni egyesült műhelyek (Vereinigte Werkstätten) által kiállított szobák. Riemerschmidt, Pankok, Bruno Paul s Pfau voltak a tervezők, kik egyéniségüket szabadon kifejthették, mert a rendelkezésükre bocsátott szobának minden részletének díszítése az illető tervezőnek rajza szerint készült. Legsikerültebbnek tartom ezek között az utóbb említett művésznak ivószobáját.

Szakkörökben nagy érdekléssel várták a darmstadti művész kolóniának kiállítást, de az a mi látható, csak részben igazolja a várakozásokat. A kissé túlsúfolt szoba, Olbrichnak, a kolónia vezérének ismert bútor tipusait mutatja.

Berlepsch, a jeles tervező, a düsseldorfi Buyten cég számára készített terveket, mely cég tudvalevően xylectipomnak nevezett eljárásával bizonyos fanemek felületét olyképpen készíti ki, hogy a fa erezete reliefszerűen kiemelkedjék. Kedvezően hatnak Werle által tervezett s Bodenheim cég által készített fürkék, továbbá a karlsruhei iparművészeti iskola igazgatója, Hermann Götz által tervezett ünnepi hatású anyakönyvvezetői szoba, polgári esküvők számára. A bútor csoportban feltűnik még egy betétmunkával gazdagon díszített zongora Schiedmayertől, melynek oszlopszerű lábai azonban nincsenek összhangzásban a díszítéssel.

A régi stílusok szellemében készült szobaberendezések között csak a Seidl-féle nagy apparatussal berendezett fogadóterem érdemli a felemlítést, a melyben Stuck terve nyomán készült néhány antik stílu bútor is van.

Az osztrákok,^a dacára annak, hogy a modern irány Bécsben csak két-három év óta kaphatott lábra, majdnem kivétel nélkül modern bútort küldtek a kiállításra. Piece de resistanceja a csoportnak egy nagyobb szoba, melyet részben a Hof titeltaxenfondnak támogatásával több bécsi műiparos készített Olbrich terve nyomán.

A szobának összhátása igen kedvező s részleteiben is sok örvendeteset mutat. Különösen dicséretet érdemel a kifogástalan asztalosmunka, s kitűnőek a nagy gonddal készített ezüst veretek. Az ismert bútorcégek közül Niedemoser, Pospischil, Schmidt, Ungethüm s mások a legutóbbi bécsi karácsonyi kiállítástól többé-kevésbé ismert munkáikat állították ki. Salzburg egy ó-német szobával szerepel, a lemergi iparművészeti iskola, a prágai kereskedelmi iparkamara lengyel, illetve cseh nemzeti motívumokkal díszített szobákat küldtek. A prágai iparművészeti iskola, mely interieurjének ajtaját is egy művészies domborművel díszítette, egy oltárt, egy rendkívül sikerült szekrényt, ládát, egy sorozatot kitűnő fayenceokból s vert művü ízléses ezüst műveket, a bécsi iparművészeti iskola három szobát rendezett be és pedig egy teljesen modernet (S. Hoffmann terve nyomán), a melynek szürke falait skarlátvörös s a Ver Sacrum ismert motívumaira emlékeztető applikáció díszíti, egy empire és egy rokoko szobát, mely utóbbiaknak eredetijei az osztrák kultuszminiszteriumban, illetve a schönbrunni császári kastélyban vannak. A Magyarországon is ismert Portois és Fix cégtől ered a nagy díszteremnek díszítése, továbbá három fogadószoba, mely az osztrák pavillonban van elhelyezve.

Az osztrákok szomszédságában van, mint már említettem, a magyar iparművészeti csoport a melynek tekintélyes részét szintén a bútoripar foglalja el.

A középső udvarra hat interieur nyílik. Egyikben van a centennalis csoport, melyben azonban bútor nincs, ha csak ide nem sorozzuk a Werdenstetter-féle markéterias s a hatvanas évekből származó díszes nagy álló órát. A másikban egy terített asztalt látunk, melynek összes tartozéka s díszítései a budai királyi palota számára készült. Mellette van a székes-fővárosi polgármesteri szoba, Faragó Ödön s Nádler Róbert bútorai val,

Horti Pálnak nagy kandallójával, mely utóbbit érdemes munka, rossz megvilágítása miatt alig látható. Az udvar másik oldalán van az új országház számára készült miniszteri szoba, azon túl a Szent István-terem, a melyről már a májusi számunkban részletes ismertetést közöltünk, végre a királyi palota számára megrendelt s Faragó Ödön terve után készült kerti szoba.

Külön fülkékben szerepelnek még Gelb M. és fia (női budoir, applikációval gazdagon díszített bútorokkal s függönyökkel), Kramer H. (olvasószoba, tölgyfából skarlátpiros bőrmezőkkel), Bernstein József és fia (fogadószoba), Bernstein K. H. és fia (budoir), Spiegel Frigyes, illetve Bányai Viktor (szalonrészlet), Mahunka Imre (hálószoba) és Steinbach Gábor (budoir). A többi bútort a folyosók mentén a falak mellett helyezték el, nevezetesen ide került Bolkai Pál, Czibalmos Ferenc, Horvát András, Kántor Tamás, Polgár Alajos, Reisz és Porjesz, Walnicsek Béla, Zimonyi György szekrénye, Biró Lajos, Keszli Ferenc és Varga József íróasztala. Az említett bútorok, Hirschler, Polgár és Wiegand által tervezett 3–4 darabnak kivételével Faragó Ödön tanárnak tervei után készültek, a ki elismert leleményességével elég változatosságot hozott a sok hasonló nagyságú s azonos rendeltetésű bútorba. Mindamellettt bútorai bizonyos egységes jelleggel bírnak, a mit, miután semmiféle más nemzetnél nincs meg, joggal magyarosnak nevezhetünk. Ezt különben a tervező – nagyon helyesen – nyilvánvalóan el is akarja érni, a mi abból is kitűnik, mert bútorain előszeretettel alkalmaz magyar népies díszítőmotívumokat. Hogy bútoraiban csakugyan van „race“, ezt legjobban bizonyítja az az örvendetes tény, hogy a londoni South Kensington Museum azok közül több szekrényt, sőt egy egész szobaberendezést is megvásárolt. Csak sajnálom, hogy Faragó mellett, a kinek tehetségének és eredményes munkásságának különben teljes elismeréssel adózom, alig szerepel más tervező. És pedig főleg azért, mert kívülről eddig alig volt magyar művész, a ki hivatásosan bútortervezéssel foglalkozott volna és így ő úgyszólván kénytelen volt a sok munkát magára vállalni. Megjegyzem még, hogy az iparművészeti csoportban nyert elhelyezést az iparoktatási csoportból helyszűke miatt kiszorult egyik szobaberendezés s egy pohárszék, melyeket – ugyancsak Faragó Ödönnek rajzai után – az állami iparoktatási intézetek műhelyeiben készítettek.*

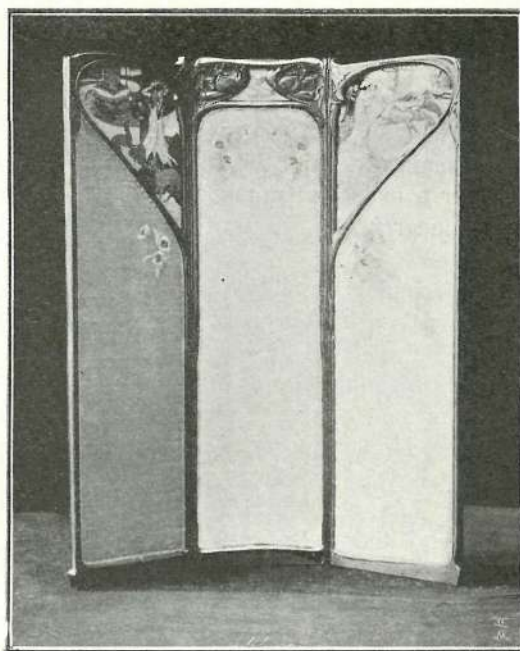
Nem mellőzhetjük még fölemlíteni jeles nagyiparosunknak, Thék Endrének, a ki különben az országház miniszteri szobáját is készítette, gondos kidolgozású s művészi faragásokkal díszített szép három szárnyas diófa-ajtáját, a mely a külföldi szakemberek osztatlan elismerésében részesül.

A hajlított fabútornak most, a mikor a hajlott vonalak divatja járja, van csak igaz-létjogosultsága. Elvégre kívánatos is, hogy a sok millió ízléstelen és ülésre alkalmatlan szék, stb. helyett, kecses formájú, az emberi test anatómiájával számoló ülő alkalmatosságok kerüljenek a piacra. De nemcsak székeken, hanem minden egyéb bútoron is helyén van a hajlított fa mint konstruktív rész, ha t. i. a forma összhangzásban van a fa megmunkálásának technikájával. Ilyen jól megszerkesztett, igen ízléses és célszerű e mellett még olcsó bútort látunk az ungvári bútorgyár szobájában. Kevésbé sikerültek a Thonet testvérek hajlított bútorai.

E helyen említem fel Horti Pál naturalisztikus virágmotívumokkal díszített, faragott, részben festett, részben aranyozott tükörkereteit, melyeket Fantusz Jakab mintázatai nyomán Balogh János készített. Ezeket is jó részben ismerik t. olvasóink előző számainkból, a melyekben azok közül többet bemutattunk.

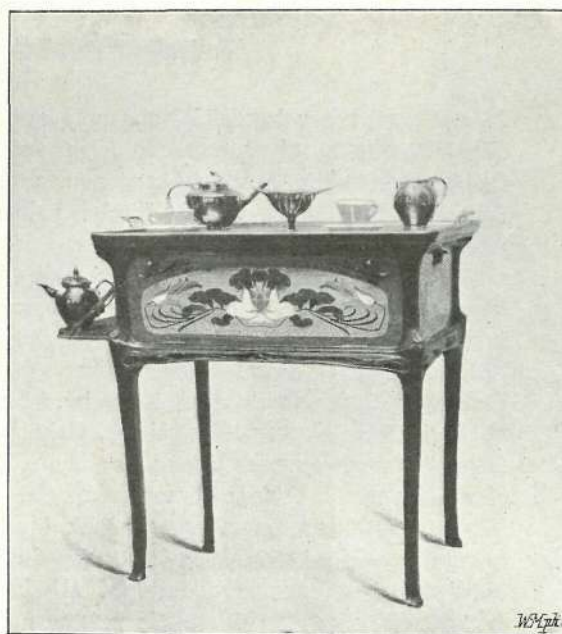
A katalógus a bútorok közé sorozza a Nádler Róbert terve nyomán készült értékes ékszerkaszettát, a melynek reprodukcióját szintén júliusi számunkban közöltük. Ezt Scholz

* A Faragó-féle bútoroknak egy részét az előző számunkban közöltük.



◦ DE FEURE. ◦

◦ ELLENZŐ. ◦



TEÁS ASZTALKÁ.

◦ GALLÉ EMIL. ◦



PIPEREASZTAL.

◦ GALLÉ EMIL. ◦

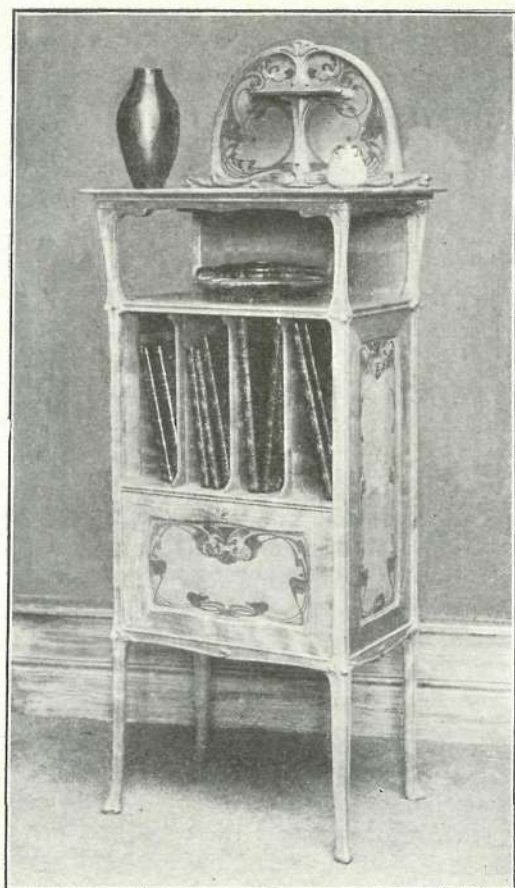


ÜVEGSZEKRÉNY.

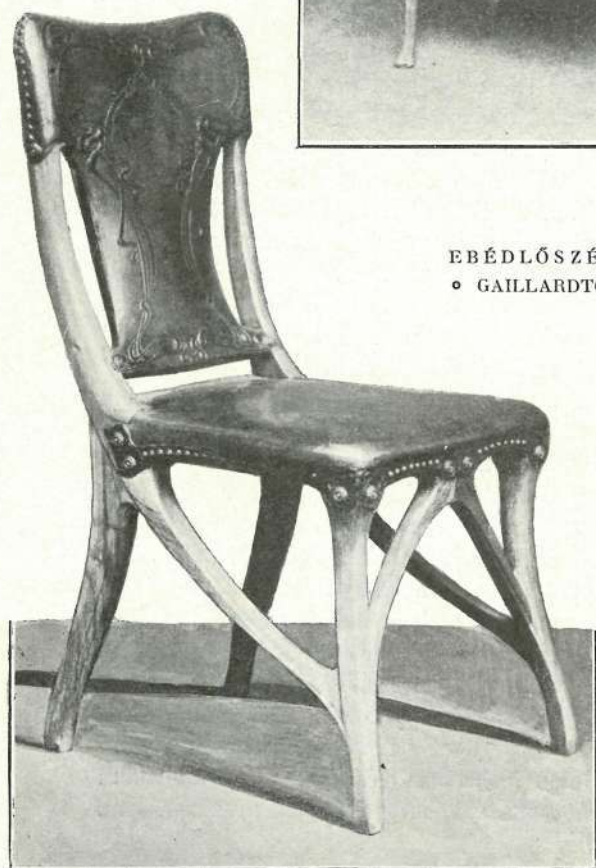
COLONNA.

L'ART NOUVEAU BING.

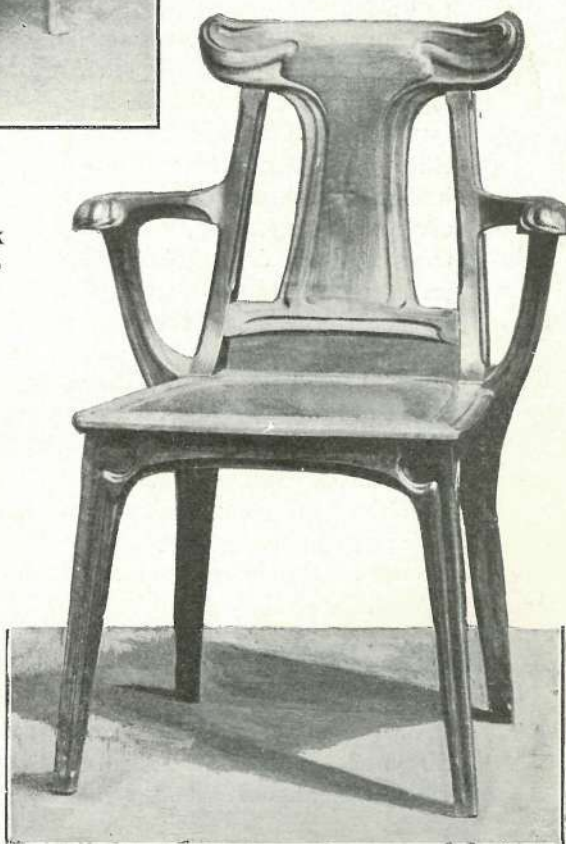
SZALONSZEKRÉNYKE.



•• COLONNÁTÓL. ••



EBÉDLŐSZÉKEK
• GAILLARDTÓL. •



L'ART NOUVEAU BING.

Róbert kir. udv. szobafestő rendelte meg, hogy alkalmat adjon két fiatalabb iparosnak (Thurnher Jánosnak, a ki a remek asztalosmunkát s az inkrusztált diszítványokat készíttette, továbbá Mlinek Adolf, ötvös- s ékszerésznek, a kinek műhelyéből a veretek s zománcos szögek kerültek ki), hogy nevesebb munkával szerepeljen a kiállításon.

A magyar iparművészeti osztálynak egyik nem éppen előnyös fekvésű intérierjét a horvát iparművészet foglalja el. Egyik felében különböző kiállítók munkái vannak, másik felét pedig a zágrábi iparművészeti iskolának munkái töltik be. Mindamellett az egész szoba elég egységes hatású, miután közös mennyezettel bír s a kiállított tárgyak egyöntetű tervek alapján készültek. Az egész horvát kiállításnak előkészítése, nevezetesen a kivitelre került tervek mind Bollé Hermann, a zágrábi iparművészeti iskola igazgatójának felügyelete mellett készültek. Érdekes, hogy a horvátoknál is mindinkább meglátszik a törekvés, a melylyel a modern stílust főleg népies diszítványi motívumok fölhasználásával nemzetivé akarják formálni. Az eddigi kísérletek, a mit e tekintetben láttunk, igen biztatók.

Ha a bútorigar terén konstatálnunk kell, hogy a modern irány még meglehetősen távol áll a teljes győzelemtől, a párisi kiállításon bemutatott agyagipar már alig-alig mutat régi formákat. Pedig annak, épp úgy mint a bútorigarnak, a maga hagyományai vannak. Sèvres, Meissen, stb., bizonyos határozott formákat, színeket jelentettek, s ezek a formák s színek évtizedeken át ellentállottak minden változásnak.

Az utóbbi években az agyagipari technológia óriási haladást tett. A Pâte-sur pâte festés, a platinának s az aranyak alkalmazása grand-feu alapon, a lángos s a jegeces mázak tökéletesítése, a grand-feu festékekkel való máz alatti festés, a fémfényű lüstereknek újból való feltalálása, szóval a kerámiai eljárásoknak bámulatos tökéletesítése által meg volt a lehetősége annak, hogy a keramikusok minden kívánt festői hatást létrehozzanak.

Ha még tekintetbe vesszük, hogy a modern irány föllépésével számos kiváló művész, a ki annak előtte csak a grand Art-nak szentelte tehetségét, ma már az iparművészettel foglalkozik s nemcsak mint tervező új diszítási formákkal gazdagítja az agyagművészet formakincsét, hanem mint művészi tudású fazekas, maga kísérletezik s kísérletezés közben létre jött s a közönséges munkások által azelőtt figyelemre nem méltatott véletlen színhatásokat fölhasználja, újabb s újabb kísérletek által tökéletesíti s ezáltal beláthatlan sorát létrehozza az új, azelőtt nem ismert érdekes színegyeknek és fényhatásoknak: akkor könnyen érthető, hogy változásnak kellett bekövetkezni. Így ma már Sèvres teljesen szakított hagyományos formáival s egészen modern edényalakjait csupán modern diszítványokkal látja el s a különböző hőfoknál olvadó mázaknak együttes alkalmazásával festői hatású foltokat s jegecalakokat hoz létre az edények felületén.

A francia kerámia egyáltalában impozánsan mutatkozik be s bár itt is akad, mint a butorcsoportban sok kivetni való, a művészi becsű munka azonban oly nagy tömegekben lép fel, hogy teljesen háttérbe szorítja a jelentéktelen gyártmányokat.

A művészi fazekasmunkák közül csak a legkiválóbbakat akarjuk felemlíteni s így nem mellőzhetjük Bigotnak, sajátos tompa fényű mázzal borított, acélkeménységű edényeit, reliefjeit, építészeti részleteit. — Mueller nagyszabású majolikáit, Dalpayrat és Delaherche nemesen egyszerű edényeit, Dammouse-nak, részben a világosságot átbocsátó diszítványokkal bíró rejtélyes fényű vázáit, Lachenal munkáit, melyek szándékos véletlenségek által létrejött színvegyületekben pompáznak; az immár különvált Massier testvéreket, a kik fémfényű mázakkal kísérteties tájakat, vízeséseket, vulkánkitöréseket varázsolnak edényeikre, Naudotnak átlátszó zománcal diszített, áttört bisquit-edényeit, stb. stb. Mindezek a művészek a maguk útján haladnak, egyéniségüket beleviszik még a legapróbb tárgyba is, a mi kezük alól kikerül. És mindezek *modern* művészek, a kik a multakból csak a tanulságokat vonják le, de semmit nem utánoznak, még a maguk munkáját sem.

A kerámiához hasonló változáson ment át az üvegipar, a mely még röviddel ezelőtt a csiszolt vagy vésett, az aranyozott vagy zománcos diszítványokon kívül csak a muranoi gyár technikájának többé-kevésbé sikerült utánezatait teremtette meg.

Mélyreható változást az amerikai Tiffany mellett, a kinek munkáiról alább lesz szó, főleg a nancyi művészek, Gallé Emil és Daum testvérek munkáinak piacra hozatala idézett elő. Gallé és Daum rendszerint többretegű, különböző színű, részben átlátszó, részben csak áttetsző üveggel dolgoznak, s edényeikről helylyel-közzel vésővel mintegy lehámozzák az egyes rétegeket, helyenkint kettőt, helyenkint hármát, úgy, hogy egyes helyeken csak egy-egy réteget hagynak meg. Egyik-másik rétegbe, esetleg valamennyi fölé, más színű üvegből kimetszett diszítványt, rendszerint egy-egy fantasztikus virágot vagy állatalakot mélyítének be vagy applikálnak, mint azt hölgyeink a rávarrt munkákkal teszik. Szóval a legváltozatosabb technikákat látjuk alkalmazva ezeken az üvegmunkákon, melyek akkor érvényesülnek legjobban, ha a néző a rajtuk átszűrődő világossággal szemben láthatja azokat. Ezért Gallé, hogy munkáinak hatását fokozza, legszebb üveg-vázáinak belsejében villamos izzólámpákat helyezett el.

Ma már több francia s külföldi üvegyáros van, a ki Gallé és Daum-féle eljárásokkal próbálkozik, de munkáik általában messze maradnak azoké mögött.

A franciák agyagművességéhez hasonló színvonalon áll az északi népeknek, Dánia, Svéd- és Norvégországnak, továbbá Hollandiának agyagipara.

A kopenhágai kir. porcellángyárnak leheletszerű, kobaltkék festményekkel diszített edényei, már régóta kiváló helyet foglalnak el a porcellánipar terén. A gyárnak lelkes igazgatója, Krog, egy egész sereg kiváló művészt foglalkoztat, kik mesterileg stilizált tájképekkel, állatsoportokkal, virágokkal diszítik a rendszerint egész sima felületű edényeket. Egyes edényeknek egyedüli díszét, a máznak sajátos vegyüléke által létrejött s máz alatt képződő s a jégvirágokhoz hasonló jegecalakok adják.

Erős vetélytársa akad a gyárnak az ugyancsak kopenhágai Bing és Groendahl munkáiban. Ezeknek becse nem annyira a festésben, mintsem inkább a reliefszerű diszítványoknak művészi kidolgozásában van. Emellett ügyesen alkalmazzák helylyel-közzel az áttört diszítványokat. Speciálitását képezik a gyárnak a hamvas urnák, a melyekből egy nagy sorozatot mutat be. A gyár nagy sikerét a melyet a gyár a párisi kiállításon elért főleg művészi igazgatójának Willumsen festő buzgó munkálkodásának köszöni.

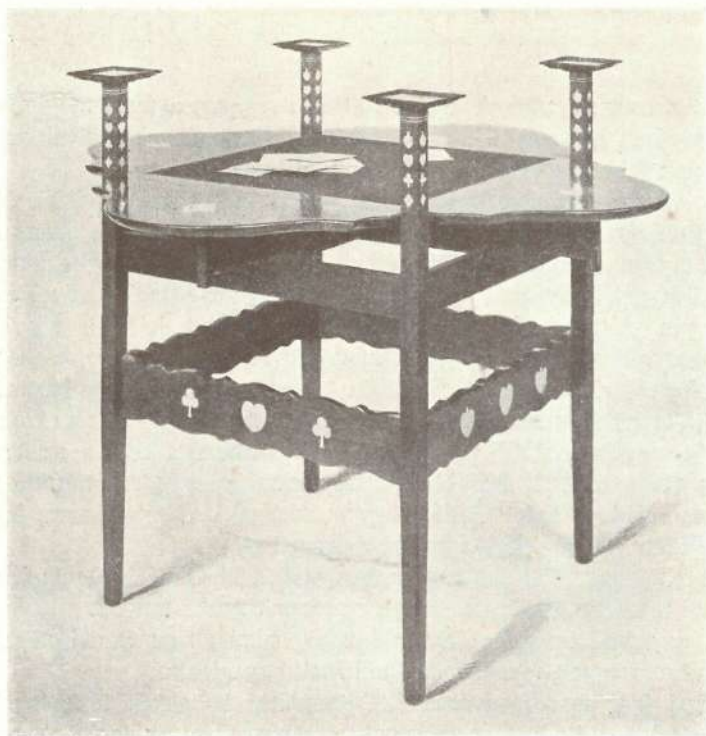
A harmadik nagyobbszabású gyár Hermann Kaehler-é, a mely többnyire vöröses, vagy szürke mázzal és rézlüszterrel látja el fantasztikus, domború állatalakkal diszített edényeit. Szép az a repülő vadhatyúkat ábrázoló fríz, a mely a kiállításon levő csoportnak falát diszíti.

Az 1726 óta fennálló stockholmi Röstrand-féle gyár jellegzetes munkáiból, a két év előtt Budapesten rendezett nemzetközi iparművészeti kiállítás alkalmából, már bemutattunk néhányat t. olvasóinknak. A gyár most is kizárólagosan *modern*, részben plasztikus, részben elmosódó színekben festett diszítéssel ellátott edényekkel szerepel. Ez a gyár is egész sorát foglalkoztatja a jeles művészeknek, mind Alf Wallander, Eriksson, Lundström, sőt a hírneves építészek, A. Bobergnek neje is tervezett egy pávákkal diszített remek vázát, mely fénypontja a kiállításnak.

Németalföld két nagy kerámiai gyára, a haági „Rozenburg“ s a delfti Joost Thooft & Labouchere impozáns csoportokat állított ki a kiállításon. Az előbbieknél készítményeit kissé egyhangú, zöldes-barnás alaptónussal bíró máz jellemzi, erőteljesen formált edényei kecsesen hajlított vonalú fülekkel vagy fogókkal bírnak.

A delfti gyár, mely egy évszázadon át kevés változtatással kínai mustrákat használt fel, ma már túlnyomó részben szintén modern diszítéssel látja el edényeit, bár a formákon még erősen meglátszik a kínai befolyás. Teljesen modernnek a fali lemezekkel előállított

I. S. HENRY LONDON.



KÁRTYAASZTAL ÉS
PILLÁRSZEKRÉNYKE.





WARRING & GILLOW, LONDON.

A Decorative Kunst-ból.

..... SZALON.

falburkolatok, melyeknek sajátosága az, hogy nem úgy, mint általában szokásos, egyenlő nagyságú lemezekből állítják össze, hanem a lemezek alakja alkalmazkodik a diszítvány vagy képnek rajzához, s így a hézagok egyben mint konturvonalak szerepelnek, hasonlóan az üvegmozaikok ölmozásaihoz.

A belga csoportban csak Bloch Fréres nagyszabásúan berendezett kiállítása érdemli a főlemlítést, szép formájú s művészi festéssel diszített porcellán- és fayence tárgyaiért.

Amerikát előnyösen képviseli a Rookwoodi (Cincinnati) edénygyár, a mely a rövid tíz esztendő óta, a mióta fönáll, világra szóló hírnevet vívott ki magának. A rookwoodi agyagáruk mázalatti festéssel diszített fayenceok, s a művészek nagy ügyességgel alkalmazták az engobe-festéket, a melylyel rajzuknak gyenge, alig észrevehető reliefet adnak. Legnagyobb tökéletességgel készítik a jegeces mázakat, és pedig olyképen, hogy a finom jegecek az alsó rétegben vannak, míg a felső mázréteg, mely gyakran aranyfénnyel bír síma s átlátszó marad. A rookwoodi edények aránylag igen drágák; 8–10,000 frankos vázák (50–60 centiméternyi magasak) nem tartoznak a ritkaságok közé. A rookwoodi vázák mellett látjuk Amerika iparművészeti csoportjában Tiffany világhírű üvegeit. Tiffanyról, sajátos technikájáról s művészeiről már több ízben volt szó e folyóiratnak hasábjain (lásd a t. k. M. I. I. évf. 272. old.) s így azoknak beható ismertetéséről itt eltekinthetünk. Csak konstatálni akarom, hogy Tiffany nem éri be a régi műveivel szerzett dicsőségével, hanem művészi technikájának tökéletesítésével újabb s újabb meglepő színhatásokra törekszik. Ma már általánosan elismerik, hogy gyártmányai az üveg-művesség legtökéletesebb alkotásai s formában s színpompában éppen utólérhetlenek. Kiállított tárgyairól bemutatunk néhány szemelvényt, bár ezzel csak élettelen, halvány képét adjuk annak, a mit a valóság mutat.

Anglia agyagipara nincs előnyösen képviselve a kiállításon. A Doulton & Cie. gyárnak porcellán s fayencejain kívül alig vannak nevezetesebb edényei a kiállításon.

Nagyszabású csoportokkal szerepel a németországi kerámia. A már előbb említett elég tágas udvarban három nagyhírű porcellángyár: a berlini, a nymphenburgi s a meissenai mutatja be készítményeit. Az előbb említett két gyár ezúttal is túlnyomó részben régi ismert mintáit mutatja, s csak elvétve láttunk edényeket modern diszítványokkal. A meissenai gyár ellenben főleg formában s diszítésben egyaránt modern készítményeivel szerepel, a melyek minden tekintetben a sévres-i remek mellé állíthatók. Az állami nagy gyáraknál sokkal változatosabb s intimebb művészetet mutatnak a kisebb német agyagipari műhelyek, melyeket egy vagy több művész vezet. Ezek között Schmidt–Pecht erőteljes formájú s színezésű kőedényeit, Läger tanárnak jellemző fűszálaival diszített korsóit s előkelő hatású kandallóit, a Heider családnak, Scharvogel és Schmuz-Baudiss érdekes edénycsoportjait és Mehlem A. falilemezeit s Friling H. terve nyomán készült nagy vázáját említjük fel.

A németországi üvegipar, eltekintve Koepping tanárnak finoman színezett poharaitól és vázáitól, alig mutat fel nevezetesebb jelenségeket. Hasonlóképpen Ausztria agyagipari gyárainak csoportjaiban szintén hiába kerestünk főlemlíteni valót. A cseh porcellán- s üveggyárak jó, de unalmas készítményeit – sajnos – eléggé ismerjük budapesti kirakatainkból. Örvendetes munkákat csak a teplitzi és a prágai iparművészeti iskoláknak kiállításaiban láttam, a melyek bizonyosságot tesznek a növendékeknek alapos és szeretetteljes természet utáni növénytanulmányairól s vezetőjüknek észszerű tanításáról. Az üvegipar terén csak a jónevű Lobmayer-cég tűnik ki vésett s aranyozott munkáival.

Olaszország agyag- és üvegipari készítményeit az olasz pavillonban helyezte el. Előbbiekéről általánosságban megjegyezhetjük, hogy túlnyomó részben a XVII. századbeli hírneves olasz fayenceok nem éppen kifogástalan utánzatait mutatják. Modern formákat s mintákat mutat Dr. O. Ruggieri pesarói gyára, a melynek fayenceain a secesszionista

folyóiratok ismert elnyújtott vonalú diszítványait látjuk. Salviati üvegjei, tükrei s csillárjai semmiben nem különböznek azoktól a készítményeitől, a melyeket évtizedek óta a Sz. Márktéri raktáraiban látunk.

Japán porcellánjai, az európai kerámiának óriási haladása mellett még mindig megtartják előkelő helyüket. Sőt a japán iparművészet szemlélésénél nyilvánvalóan látjuk, hogy mennyit sajátítottak el a mi modern művészeink a japánoktól. Itt megtaláljuk eredetiüket s kiindulását sok ötletnek, formának, mit mint ultra-modern vívmányt magasztalnak. Az árnyék nélküli ábrázolatokat, a dupla s többszörös konturokat, a hosszúra nyújtott s hirtelen hajló vonalakat, szóval a modern diszító művészetnek sok jellemző sajátosságát a japánok régóta alkalmazzák s pedig az egyes modern művészeknél szokásos szertelenségek nélkül.

A magyar kerámiai csoportban első sorban természetesen Zsolnay áll, a ki főleg a külföldön is nagy kedveltségnek örvendő, fémfényű lüszterrel bíró eozin készítményeit mutatja be, s a régibb porcellán-fayenceaiból (ivoir) csak néhány példányt küldött. Pedig kár, hogy a gyár ez utóbbi jó edényfajtáknak gyártását nem fejleszti.

A Zsolnay-féle eozin edényekkel művészi hatás dolgában csakis a francia Massier testvérek készítményei hasonlíthatók össze; ornamentális diszítés, de főleg a színek intenzitása tekintetében pedig a magyar munkák határozottan felülmulják a franciákat.

E csoportban mutatkozik be Horti Pál tanár mint fazekas, ólom nélküli nemes mázakkal borított agyagedényeivel, melyekkel, bár csak első kísérletei a művészek, érdekes színhatásokat tudott elérni.

A népies diszítéssel ellátott magyar fayenceokból tekintélyes sorozatot állított össze a m. kereskedelmi múzeum, a melyben az ismertebb fazekasok jobb munkáit gyűjtötték egybe. Porcellánjait állította ki a herendi gyár (F. Fischer Jenő), és pedig részben a régi herendi minták reprodukciót, részben pedig újabb, pâte sur pâte-festéssel diszített modern virágdíszszel ellátott vázáit, mely utóbbiak figyelemreméltó munkák.

F. Fischer Emil két év óta fennálló angyalföldi porcellángyárának díszedényei még nem elégíthetnek ki mindenben, reméljük azonban, hogy a kiállításnak tanulságai helyes irányba fogják terelni a fiatal, törekvő gyárnak jövő működését. A kolozsvári F. Fischer Vilmos porcellánfestőnek gobelin-mustrának (?) nevezett diszítéssel ellátott porcellán-edényei művészi szempontból teljesen elhibázott munkák, a melyeket kár volt a kiállításban bemutatni.

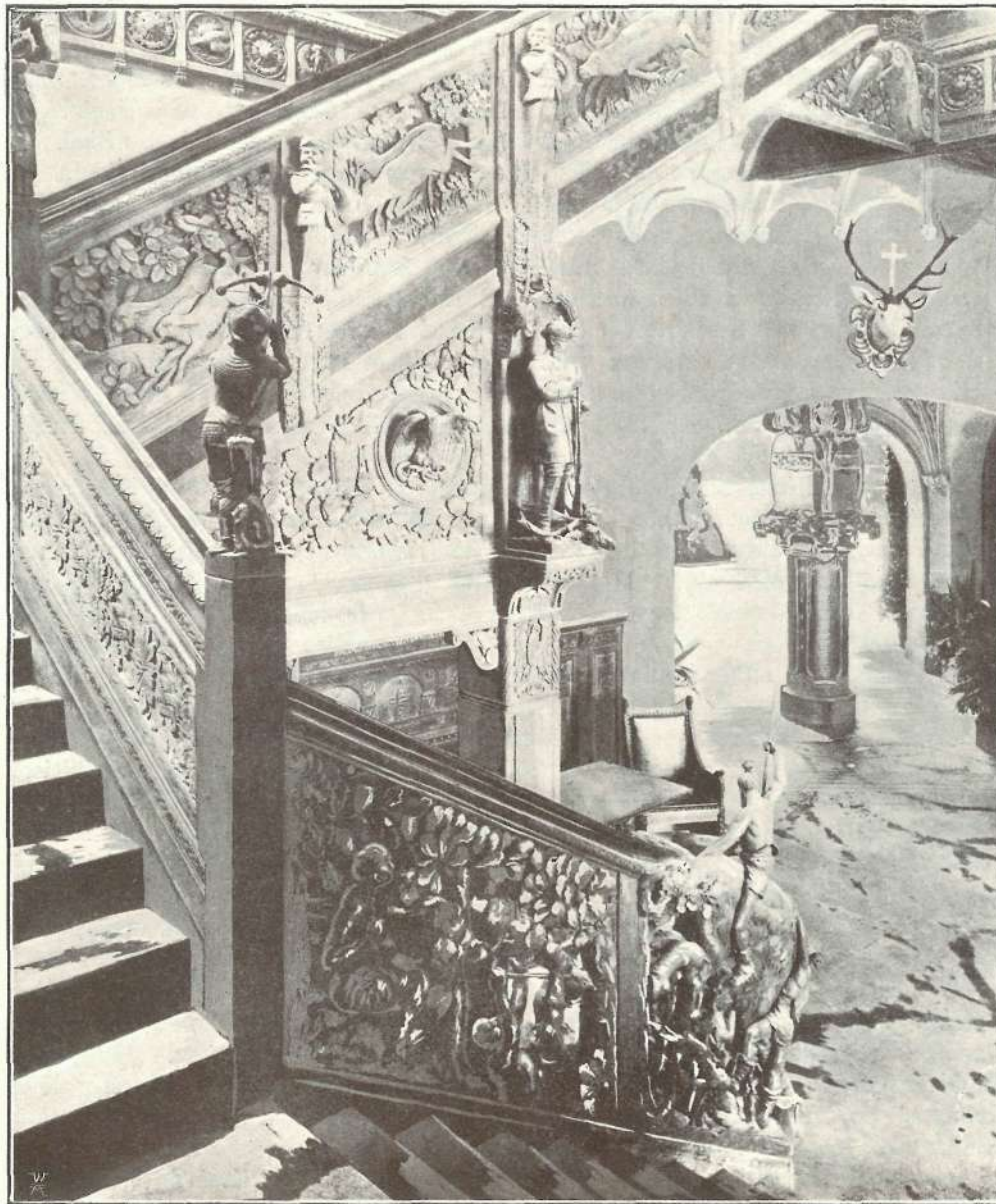
A kerámiai csoportba sorozhatók még Telcs Edének terrakotta szobrocskái, a melyeknek kiválósága mellett legjobban bizonyít az a tény, hogy azokat előkelő külföldi múzeumok vásárolták meg, sőt több példányt utána is rendeltek.

Üvegiparunkat a három nagy hazai gyár: Kossuch János, Schreiber J. unokaöcscsei (Zay Ugróc) és az első m. üvegyár r. t. előnyösen képviseli.

A centennális kiállításban remekeit látjuk a magyar agyagporcellán-iparnak. F. Fischer Jenő és F. Fischer Emil régi herendi porcellántárgyak gyűjteményét állították ki, a melyek semmiben sem különböznek az egyidejű meissenai s sèvri munkáktól. Zsolnay negyvenöt darabból álló gyűjteményt küldött munkáinak legjavából, ezeken kívül pedig még Ráth Györgyné és Dr. Wartha Vince néhány nagybecsű porcellánedényt engedett át a kiállításnak.

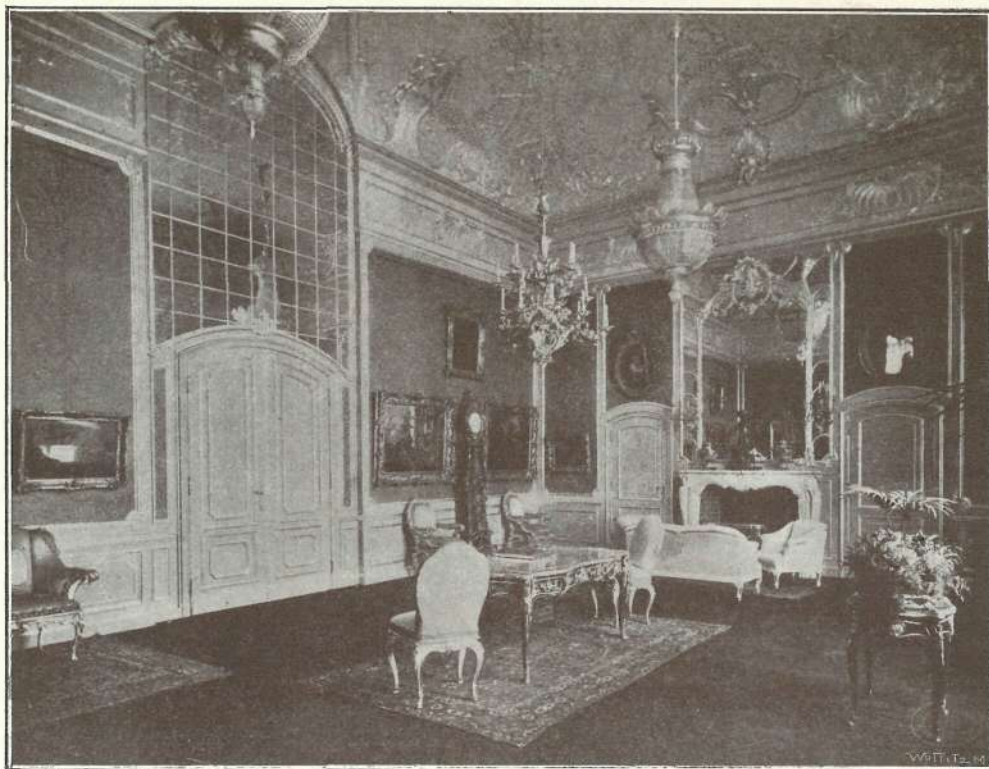
A kerámiai csoportak ismertetésében fel nem sorolt nemzetek e téren figyelemre való munkát alig mutattak be a kiállításban s ezért azoknak egyenként való felemlítésétől eltekintünk. Egészben véve azonban mondható, hogy az iparművészeti ágak közül az agyagiparnak az utolsó években elért haladása a legszembeötlőbb, továbbá, hogy ez az iparág az, a mely a legtöbb művészi erőt tudta a maga körébe vonzani.

A kerámiai ipar mellett főleg az ékszerészet dicsekedhetik azzal, hogy új formáival s új tehnikáival szemellátható haladást mutat az e szakmabeli régi munkák felett. Neve-

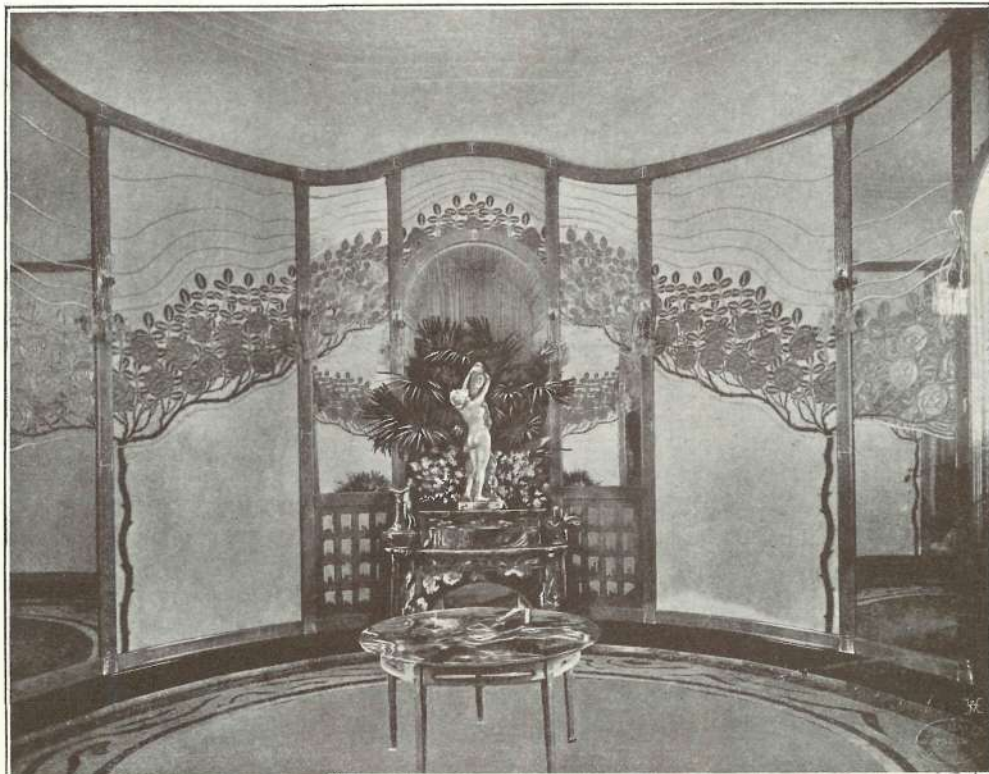


FELJÁRÓ A NÉMET CSOPORTBAN.

•• TERVEZTE H. RIEGELHEIM. ••



NAGY FRIGYES SZOBÁJA A NÉMET PAVILLONBAN.



FOGADÓSZOBA AZ OSZTRÁK PAVILLONBAN.

zetesen a francia ékszművészet, a melynek kimagasló csillaga, Lalique, az utóbbi években oly színvonalra jutott, a mely magasan áll a többi nemzetek felett. Lalique ma az ékszművészet terén az, a mi Tiffany az üvegyiparban. Ő uralkodik és vezet. Míg tiztizenkét év előtt szerény körülmények közt élő munkás volt, a ki más ékszerészek, főleg Vever számára dolgozott, ma már milliomos, a kinek ékszeréiért mesés összegeket fizetnek, s a ki vevői közé sorozhatja a világ összes koronás asszonyait.

Midőn Lalique 1895. évben a Szalon kiállítására, első ízben a maga neve alatt, munkáiból egy sorozatot küldött, óriási hatást ért el. A dicséretében különben tartózkodó nagyhirű műkritikus, Roger Marx, akkoriban azt írta, hogy: „Lalique egy találékony, nagytudású s páratlanul finomútló ízlésű költő, aki egy új stílus alapját vetette meg.“ És ez a költő egyúttal kitűnő szobrász s festőművész, a ki egyaránt tud bánni a formai- s a színhatásokkal. E mellett mindenképpen nagy dekoratív-talentum, a ki tudását s ügyességét mindig alárendeli főcéljának, hogy t. i. munkáival diszítsen. Női alakjai, a melyeket előszeretettel alkalmaz munkáin, a madár-, a rovarvilágból s a víz lakóiból vett motívumai éppen csak motívumok, a melyeket ő önkényesen átalakít, egybevet, s fantasztikus lényekké formál. Szóval minden ízében eredeti s modern művész, ki kitűnően ismervén a rendelkezésére álló anyagokat s technikákat, mindig eltalálja a kivitelnek azt a módját, a melylyel eszméit tökéletesen megvalósíthatja.

Mint már említettem, Lalique ékszerével egy új iskolát teremtett. A többi francia ékszerész, majdnem kivétel nélkül, több-kevesebb sikerrel, Lalique genre-jében dolgozik. Ezek között legnevesebb Vever, — utána következik Sandoz, René Foy, Fouquet, Boucheron, stb. Külön ékszerkiállítása van Bingnek, a l'Art Nouveau tulajdonosának, a melyben főleg Colonná-nak s a fiatal Bing Marcelnek tervei nyomán készült munkák vannak.

Épp úgy, mint az ékszerészet, úgy a francia ötvösművek szintén első helyen állnak a többi nemzetek mellett. A francia ötvösök ugyesen használják fel munkáikon a Gallé, Tiffany üvegeit, Sèvres porcellánjait, Delacherche, Bigot s mások mázas edényeit, főleg pedig az elefántcsontfaragványokat, a melyeknek foglatait bámulatos leleményességgel készítik.

E téren nevezeteseb munkákkal szerepel a világhírű Cristofle-cég, a mely csoportjának legkiválóbb tárgya egy remek, belülről világított s művészi üvegeket magába foglaló asztaldísz, továbbá M. Cardeilhac, a ki főleg Gallé üvegeinek, Delacherche stb. vázáinak ezüstbe s aranyba való ízléses foglalataival tűnik ki. Keller Frères egyszerű, a használatnak szánt, majdnem minden díszítést nélkülöző tárgyakat állítottak ki, melyek minden egyszerűségük mellett igen előkelően hatnak.

Az idegen nemzetek csoportjaiban csak a belga Hoosemann mutat művészi tekintetben s jeles kidolgozásban egyaránt kifogástalan oly munkákat, a melyek a franciákkal kiállják a versenyt. Ennek a gyárosnak chef d'oeuvre-je egy elefántcsontból faragott ezüst sisakos, életnagyságú herma, Van der Stappentól; szépek az ugyancsak elefántcsontból faragott, női alakokkal díszített girandolai s drágaköves ékszerai.

Amerika iparművészeti csoportjában a newyorki Tiffany & Comp. és az ugyancsak newyorki Gorham & Comp. cég nagyszabású kiállítása sok művészi kvalitású munkát mutat, mely ár dolgában vetekedik ugyan a franciákéval, de nélkülözi a szellemes ötletességet s azt a sajátos bájt, mely a francia munkákat jellemzi. Előbbi cégnek egyik legértékesebb kiállítási darabja egy váza, színaranyból, melynek ára kerek 100,000 korona. Művészi becse ugyan nincs arányban ezzel a magas összeggel, mert alakja s díszítése meglehetősen konvencionális.

A 2000 munkást foglalkoztató Gorham-cég főleg domborított és véssett ezüst dísz tárgyakat készít. Mintái között sok kvalitásos munka akad, melyek közül, valamint a Tiffany and Comp. cég munkáiból bemutatunk egy egész sorozatot, miután közönségünk még a külföldi szaklapokból sem ismerhette meg eddig az amerikai ötvösmunkákat.

Az angol s dán ötvösmunkák s ékszerek általában gyöngén voltak képviselve. Ötvösművészi szempontból jelentéktelen csoportja van Németországnak, mely jobban tette volna, ha itt is úgy, mint a bútornál, keveset, de csak jót küld a kiállításra. Egy egész sorozat, bizonyos ünnepélyes alkalmakra készült „Ehrenpokal“-okat gyűjtöttek egybe, a melyek a hetvenes s a nyolcvanas években még imponáltak volna, de ma már nem elégítenek ki. Ezek közül csak Herrmann Götznek, a karlsruhei iparművészeti iskola igazgatójának tervei nyomán készült ízléses, modern szellemű dolgozatok és az Eckmann-féle nagyméretű, eredeti formájú dízszerleg érdemlik a főlemlítést. Az ékszerek is gyöngék. A berlini sokat emlegetett „Werner Schmuck“ a modern német ékszerek non plus ultrája, nehézkes s szellemtelen. Ügyesek a berlini Shapernke Tiffany üveg-foglalatai.

Az osztrák iparművészeti csoportban Krupp berndorfi fémárúgyárának van nagyszabású kiállítása. A látható tárgyaknak egy részét a bécsi jubileumi kiállításból ismerjük. Tisztességes munkák, melyek a jó ízlés ellen nem vétnek, de a melyekért lelkesedni sem lehet. Az osztrák ékszerészek csoportjában nem láttam kiválóbb munkát.

Oroszország csoportjában főleg a zománcos munkák érdemlik a figyelmet. E mellett a „nephrite“-t, egy achátszerű, gyönyörű zöldes kőzetet, előszeretettel alkalmazzák ötvösmunkáikon. Ízléssel azonban nem.

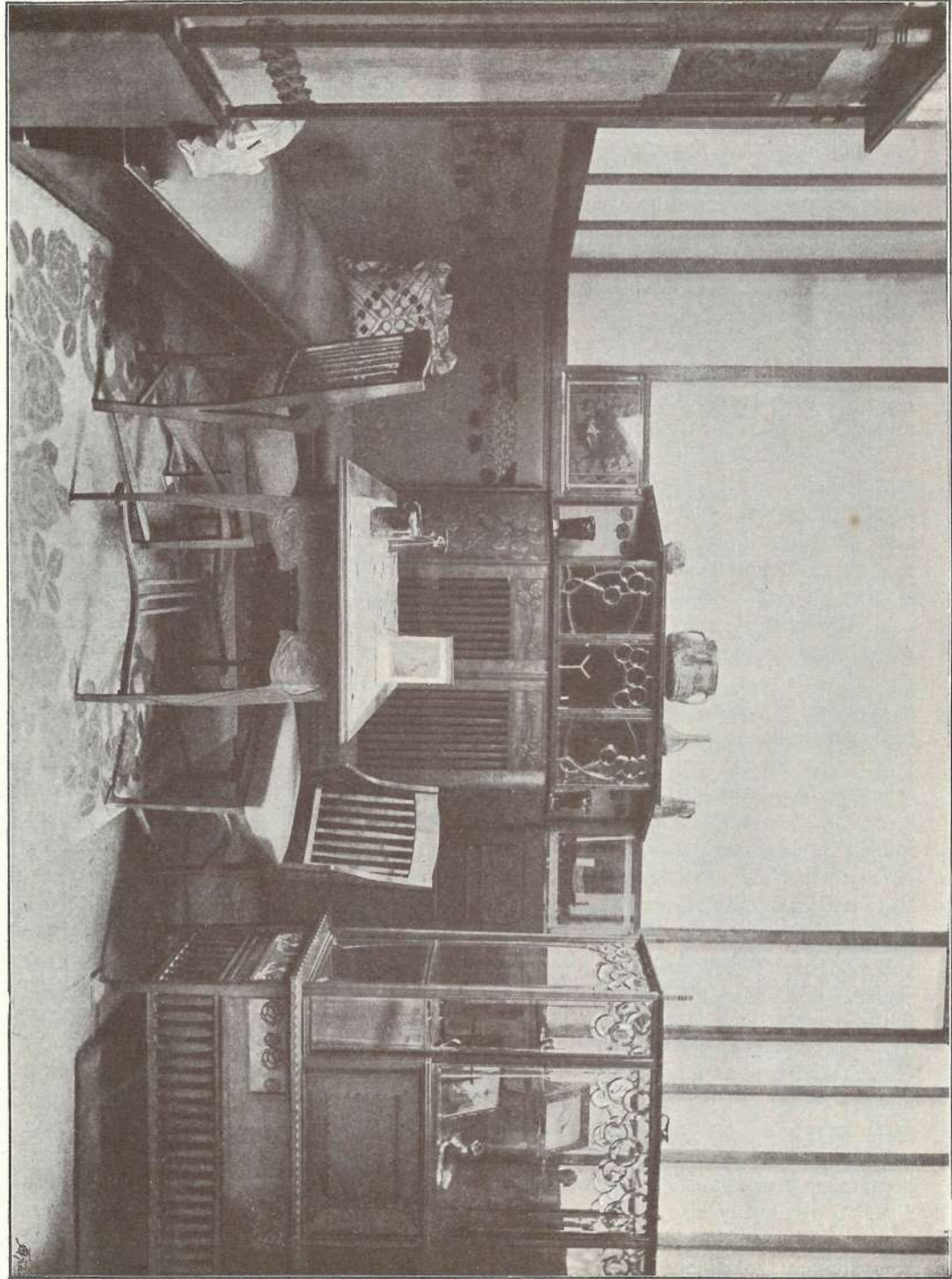
Magyarország ötvössége s ékszerművészete igen jól van képviselve a kiállításon. Legszembeötlőbb munka Bachruch A.-nak a kalocsai székesegyház számára készült, kitűnően domborított szent István hermája. Ugyancsak Bachruchtól ered az ő Felségéhez intézett több díszfeliratnak borító lapja és a királyi palota számára készült asztali készlet, melynek díszes virágtartóját Teltsch Ede mintázta. Nagyobb csoport ötvösmunkával szerepel a Szandrik-gyár s Rubin A. s fiai cég. Munkáik nagyobb művészi becsre igényt ugyan nem tarthatnak, de mint kereskedelmi árúk, a kiállításon levő jobb munkák közé sorozhatók. Rubin munkái közt van két bájos magyar genre-csoport, a melynek mintáit Loránfi Antal tanár készítette, továbbá ő Felsége tulajdonában levő s Rintel Géza által tervezett író-készletet. Néhány erdélyi zománcmunkával díszített serleg Egger s Wisingertől, Link templomi szereit méltóan egészítik ki a magyar ötvös-csoportot.

Az ékszerek csoportjában találjuk Egger (Roger), Wisinger, Link, régi magyar ékszerek nyomán készült utánzatait, a melyek Párisban is elég kelendők. Modern ékszereket a nevezettek kivül Hibján tanár, Krieglér s Gigante (Fiume) állítottak ki. Kiválóak Hibján S.-nak Hány, Horti, Hirschler, Székely rajzai nyomán készült zománcos ékszerei s Krieglérnek ízléses foglalatú drágaköves munkái.

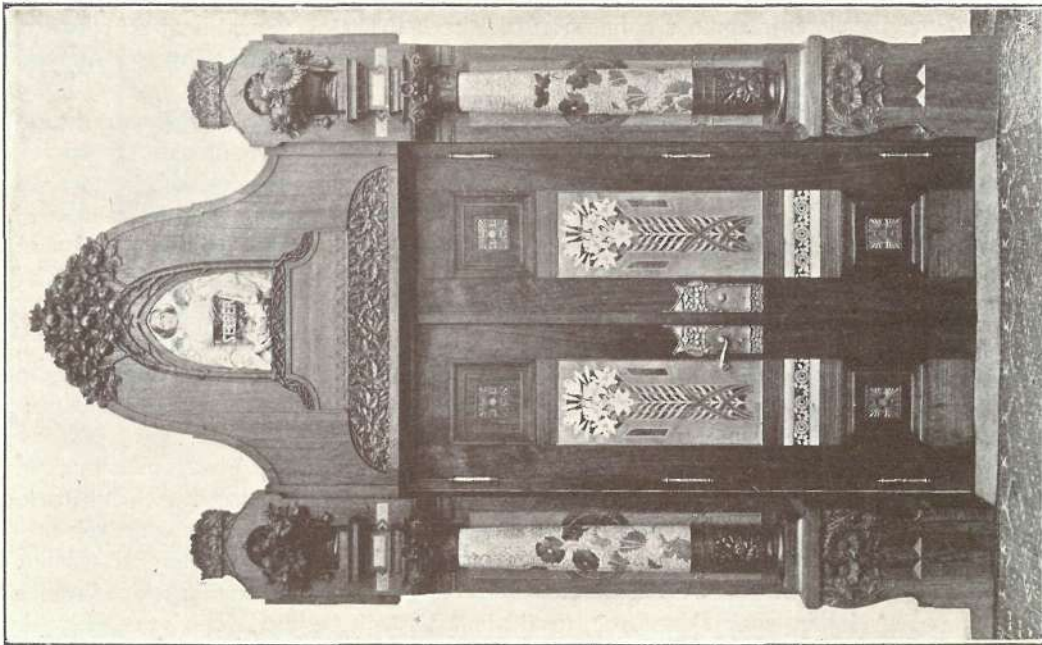
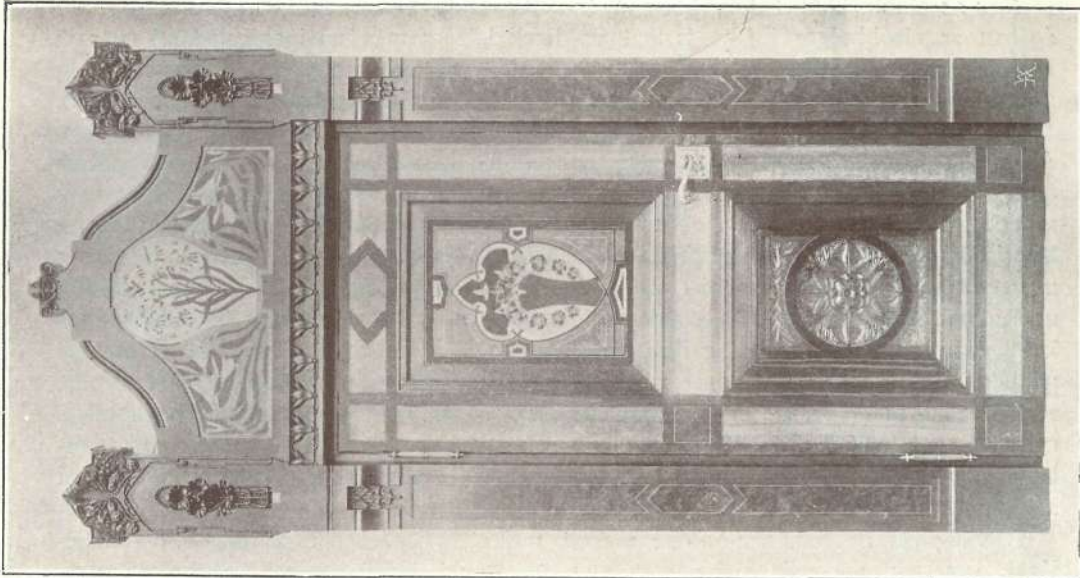
A szakkörök részéről nagy figyelemben részesülnek a Rapoport-féle zománcmunkák, vázák, csészék, kancsók, tálak, különböző színű egymásba olvasztott zománcokkal. Ujabbban a párisi „Maison Modern“ című s az agilis Mayer-Graefe vezetése alatt levő iparművészeti vállalat érdeklődik a szóban levő magyar zománcmunkák iránt, a melyeknek művészi foglalatáról is gondoskodik.

Osztatlan méltánnyalással találkozunk még Horti tanárnak zománclemezes munkái, egy ékszerkasztéta s a főpolgármesteri szobában levő kandalló, a melyekhez hasonlóak a kiállítás összes csoportjában nincsenek. Különlegessége a Horti-féle zománcnak az, hogy azzal, nagy (60–80 centiméter) lemezeket egy darabban, ellenzománcnak alkalmazása nélkül is elő tud állítani. Sajátságos továbbá, hogy a zománcsejteket határoló fémkonturokat nem applikálja, sem vésés vagy préselés által nem hozza létre, hanem maratás által. A díszítmény alapjául szolgáló rajzot ugyanis fotografikus úton viszi át a rézlemezre, mire vaskloriddal mélyíti a konturvonalok közötti részeket, a melyek a zománc befogadására szolgálnak.

Ebben a csoportban találjuk még Oskó Lajosnak gondos kidolgozású miniatűrjeit s zománcos keretjeit.



A DARMSTADTI MŰVESZKOLÓNIA SZOBÁJA.
..... TERVEZTE OLBRIH J.



EGY POLGÁRI ESKE TŐSZOBÁNAK AJTAL. TERVEZTE H. GÖTZ, KARLSRUHE.

A centennális kiállításban levő munkák között figyelemre méltók Egger (Roger) zomán-cos ékszerei s a nagyváradi székesegyház számára készített kelyhe.

Már az előbbiekből láttuk, hogy a franciák azok, a kik az iparművészet legtöbb ágában az elsőbbségre igényt tarthatnak. Ezek közé a művészi iparágak közé tartozik kétségen kívül a kisplasztika, illetve a bronzöntés művészete, a melylyel Franciaország az előző kiállításain is sok dicsőséget aratott, a melyet a mostanival még újjal tetézett. És valóban, a francia szobrászok s a bronzöntők gratulálhatnak egymásnak egymáshoz. A szobrászok örvendhetnek, hogy munkáiknak minden finomsága a tökéletes reprodukcióban teljesen érvényre jut, az öntők pedig, mert olyan mintákat kapnak, a melyek alkalmat adnak arra, hogy az öntés szépségei is szemmel láthatók legyenek. Ha még hozzávesszük, hogy a francia öntődék a patina egész színkálaja felett, kezdve a vörösbarnától a barnás, a kékes s zöldes színek összes árnyalatain át egészen az élénk smaragdzigdig szuverén módon uralkodnak s rendesen eltalálják azt a színhangulatot, a mely a szobor tárgyához és a kidolgozás módjához legjobban illik, továbbá, hogy a szobrok „editeur“-jei (a mi egy nálunk még ismeretlen fogalom) mesterien tudják a különböző anyagokat, mint bronz, arany, ezüst, márvány, fa, elefántcsont, teknősbéka stb. egy szoborműben harmonikus egészszé egyesíteni, a melynél az ellentétes anyagok úgy vannak alkalmazva s megmunkálva, hogy egymás hatását fokozzák: akkor könnyen belátható, hogy a francia kisplasztika a többi nemzet felett óriási előnnyel bír.

A világhírű Barbedienne-öntőde mellett, melyet évtizedeken át a világ első öntődé-jének ismertek, ma már egész sora van a hasonló kvalítasuaknak, a melyek egymással nemes versenyre kelve, munkáikkal bámulatba ejtik a világot. Ilyenek Thiébault fréres, Susse fréres, Siot Decouville, Colin és társa, Eug. Blot és mások, a kiknek csoportjaiban a francia szobrászok legkiválóbbjainak munkáit látjuk a legméltóbb reprodukcióban.

Ha ismertetésem sorrendjében a kvalitást tartanám irányadónak, akkor a francia kis-plasztika mellé, sőt fölé, a japáni bronzokat kellene állítanom. A japánok a természetnek ájtatos megfigyelésén alapuló s a finom részleteknek tökéletes visszaadásában egyrészt, máskülönben pedig a mély barna tónusú patinák mesteri előállításában remekelnek. A cire perdue-öntésben pedig még mindig utólérhetetlenek.

Nagy föltűnést keltenek a bécsi Goldscheider fr. műárú cég által forgalomba hozott kisplasztikai tárgyak, a melyek eredeti mintáinak jó részét neves francia szobrászok készítették. Nyilvánvalóan francia nyomon haladnak a szintén bécsi Rubinstein, továbbá A. Foerster öntődei, a melyeknek modern munkái jobbára a régi iskolához tartozó művészek szobrait reprodukáló bécsi Beschorner A. s fia öntvényei mellett kirívó s az utóbbira nézve nem előnyös ellentétet mutatnak. A németek közül csak a berlini Gladenbeck-féle öntőde jöhet szóba, tisztességes kidolgozású bronzáival.

Terjedelmes helyet foglalnak el az olaszok s az oroszok öntvényei, előbbiek főleg antik szobroknak különböző méretű reprodukcióit mutatják be, az oroszok pedig többnyire népeletükből vett jeleneteket ábrázolnak. Utóbbiak különös művészi becsre nem tarthatnak igényt, mindazonáltal igen érdekesek.

A magyar csoportnak bronzai s egyéb kisplasztikai tárgyai kedvező benyomást tesznek. Jól hat Senyei Károlynak „Harc“ szobra, melyet olvasóink májusi füzetünkben ismernek, továbbá jól van reprodukálva egész sora a magyar genre-szobrocskáknak, melyek eredetiüket ifjabb szobrászművészeink közül többen (Holló, Radnai, Damkó, Telcs) készítették. Mindezek a bronzöntvények a *budapesti* Beschorner-féle öntődéből kerültek ki. Ugyanitt öntötték Senyei Károlynak „Kuruc“-át, továbbá ifj. Vastagh György „Csikós“-át, melynek nagyméretű reprodukcióját tudvalevőleg Steiner Á. és Ferenc vörös rézlemezről domborították. A „Csikós“ kisméretű, mintegy 30 centiméter magas bronzöntésű reprodukciója

pedig a székesfőváros polgármesterének szobáját díszíti. Főlemlítendőek még a Horti Pálnak mintái nyomán készült eredeti formájú bronzvázák.

Ennek a sokoldalú művésznek köszönik különben a Beschorner-féle szobrok szép zöldes patinájukat, a melyet Horti az ő saját külön eljárású módszerével állít elő.

Itt látjuk végre Beck Ö. Fülöp tehetséges medailleurünknek, teljesen modern bronz-edényeit s nippesjeit, a melyeken mindig egy és ugyanazt a növényt — a taraxacum officinalist — használ föl díszül.

Az Esplanade des Invalides palotáiban a szövőipar termékeiből csak a szőnyegek nyertek elhelyezést, míg a ruha s a bútorszövetek, csipkék stb. a Champs de Mars iparpalotájában vannak kiállítva.

A *modern* irány ennél az iparágnál is szemmel láthatóan hódít teret, sőt a különben konzervatív gobelingyarak is sorra készítik a modern művészek kompozícióikat. Gobelin egyébként aránylag sok került a kiállításra. Természetesen a legnagyobb rész francia munka, a párisi s a beauvaisi gyárak egész sorozattal vesznek részt; Németország, Belgium, Hollandia is megmutatja, hogy e téren is fölveszi a versenyt, ha le is kell mondanani róla, hogy abban az első legyen.

A gobelinektől ujabban el-elvonják a figyelmet a szövött fali szőnyegek, a melyek ma már valóságos divatickeké lettek. A példát e téren Norvégia adta, s már mintegy húsz évre vezethetők vissza azok a törekvések, a melyek kiindulva a christianiai iparművészeti múzeumból, oda irányultak, hogy a régóta szunnyadó háziipart fölélesztésék s modern szellemben fejleszszék. És ezt a célt tisztán társadalmi úton el is érték. Egy központi háziipar-egyesület az egész országot mintegy behálózta fiók-egyesületekkel, a melyek tanműhelyek segítségével terjesztették a szövészetet s a kész munkákat nyomban értékesítették. Most a nagytehetségű művésznő, Frida Hansen áll a központi egyesület élén s főleg az ő tevékenységének köszönhető, hogy a norvég szövött szőnyegek nemcsak technikai, de művészi tekintetben is magas fokra jutottak.

A norvégek példáját követték a németek, a midőn Scherrebecken az addig alig ismert s csak háziiparszerűen előállított szövött szőnyegek iránt érdeklődni kezdtek s a jó technikát, a régi esetlen mustrák helyett, művészi tervekre (Eckmann, Bürck stb.) alkalmazták.

A scherrebecki parasztleányok által készített szőnyegek, a melyekből egy nagy kollekcio került a kiállításra, ma már igazi objets d'art-ok s jól illenek az előkelőbb interieurökbe, a hol azokat mind szivesebben is alkalmazzák.

Semmiben sem állnak mögöttük a magyar iparművészeti csoportban levő torontáli szövött szőnyegek, sőt az anyagnak jósága s a munka tartóssága tekintetében fölül is múlják azokat.

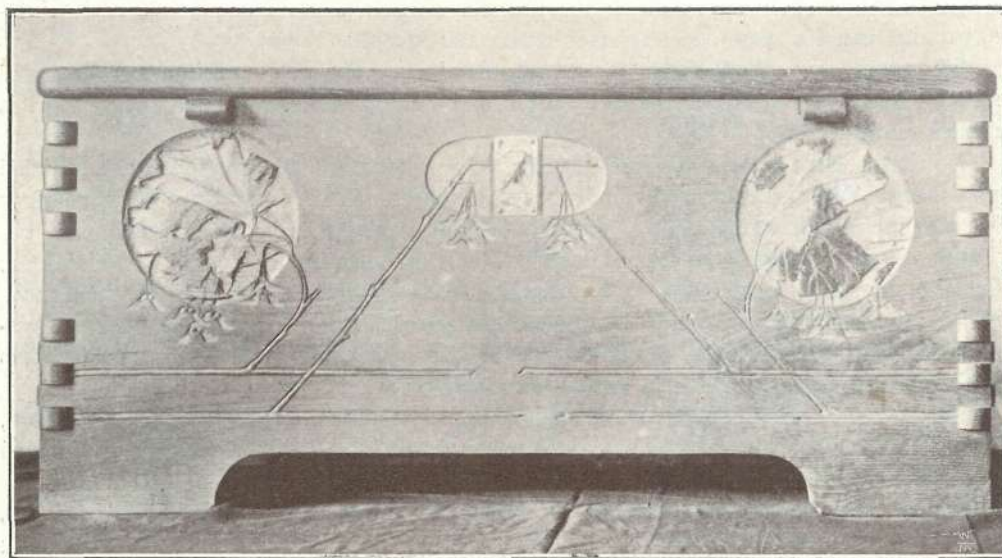
Koválszky Sarolta úrnő (Német-Eleméren) s a torontáli szőnyeggyár r. t. munkái már a legutóbbi karácsonyi kiállításunkon feltűnést keltettek nálunk s most, a mikor közvetlenül összehasonlíthatjuk a külföldi hasonló szövött szőnyegekkel, örömmel láthatjuk, hogy a magyar munkák, dacára, hogy úgyszólván csak az első kísérletek, fényesen megállják a helyüket. Kétségtelenül nagy érdemük van ebben a sikerben azoknak a művészeknek, a kik a szőnyegeknek magyaros, eredeti rajzát szolgáltatták, nevezetesen Horti Pálnak, Nagy Sándornak s Vaszary Jánosnak, mert helyes stilisztikus érzékkel alkalmazták terveiket a szövés technikájához.

De nemcsak szövött szőnyegeink állják meg derekasan helyüket a párisi kiállításon, hanem magyar csomózott szőnyegeink is a legjobbak közé tartoznak és itt is a jó eredeti rajz párosul a jó munkával.

Az eredetiségben a külföldieket is felülmuló terveket ugyancsak ismét Horti Pál, továbbá Hány Gyula, Faragó Ödön, Nádler Róbert s Kriesch Aladár készítették, kik



•• BERAKOTT ZONGORA. ••
SCHIEDMAYER, STUTTGART.



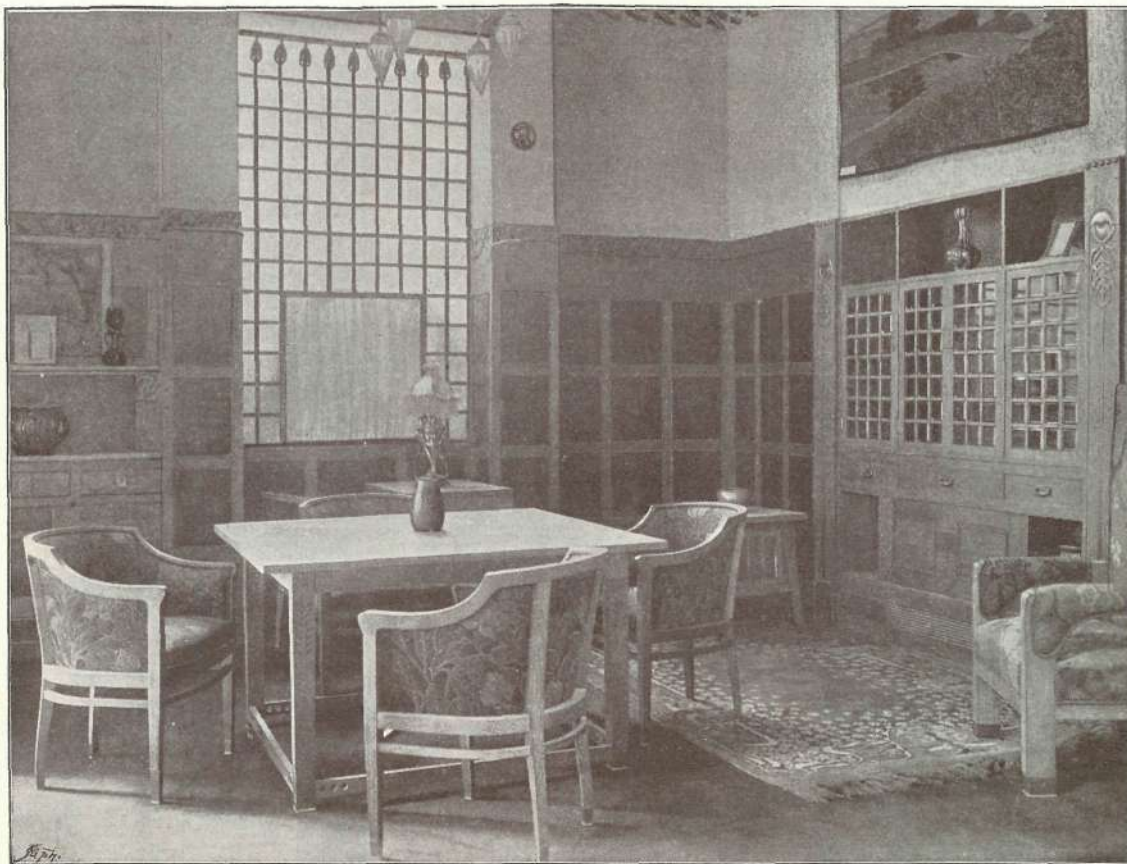
•••••••••• TÖLGYFA-LÁDA. ••••••••••
KÉSZÍTETTÉK KASZTNER J. TANÁR VEZETÉSE MELLETT
• A PRÁGAI IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁNAK NÖVENDÉKEI. •



SZALON SARKA. ○○○○

Az osztrák iparművészeti csoportból.

TERVEZTE OLBRICH J.



KÖNYVTÁRSZOBA. ○○○

A magyar iparművészeti csoportból.

KRAMER H. BUDAPEST.

részben népies diszítványokat alkalmaztak ízléssel s finom színérzékkel. Ezeket a munkákat már előbb az említett torontali szőnyeggyáron kívül a pozsonyi szövőipari egyesület vezetése alatt álló gyár küldte a kiállításra. Két szép csomózott selyemszőnyeg is van a magyar csoportban; mindkettő műkedvelő magyar nők munkája; a magyar mustrás szőnyeget Fadrusz Jánosné, a másikat, perzsa mustrák nyomán, Kabay Dánielné készítette.

A magyar szőnyegeknek eredeti volta s rajzuknak nemzeti jellege különösen akkor ötlük szembe, ha azokat összehasonlítjuk a magyar csoport tőszomszédságában levő osztrák szőnyegekkel. Itt Ginzkey maffersdorfi nagyhirű szőnyeggyára foglalja el a legelőkelőbb helyet, a melynek szőnyegei oly hírneves művészek, mint Mucha, Myrbach, Christiansen stb. rajzai után készültek.

Bosznia, a melynek szőnyegipara az okkupáció óta nagyban föllendült, saját pavillonjában mutatja be kizárólagosan keleti mustrás szőnyegeit. Ezeket az ezredéves kiállításból ismeri a magyar közönség.

Csomózott szőnyegek a legtöbb nemzet küldött, még a japánok is, a kik a maguk tipikus mustrái mellett ma már modern európai minták után is dolgoznak.

A csomózott szőnyegeknek java azonban a kolóniák kiállításában vannak. Ott találjuk a páratlan színhatású keleti szőnyegek, a melyek még ma is utólérhetlenek.

A művészi iparnak többi ágaival rövidesen végezhetünk.

Miután a vasművességről külön cikkelyben lesz szó, e helyen még megemlékezünk az üvegfestésről, mely a kiállításnak majdnem minden épületében nyert alkalmazást s az Esplanade sok intérieurjének díszét képezi. Általában konstataálható, hogy az amerikai opalescens Tiffany-üvegeket mindenfelé előszeretettel alkalmazzák, továbbá, hogy a modern tervező művészek is jól értik a stilisztikus, síkban való ábrázolást csakúgy, mint a középkornak művészei. És az üvegfestésnek ez a helyes módja, a különböző nemzeteknél egyaránt dívik. Számos nagyevű művész készíti a mintául szolgáló kartonokat, a melyeket ugyancsak művészi képzettségű mesteremberek valósítanak meg. Örvendetes, hogy e téren is tudnak a magyar csoportok jeles munkákat fölmutatni, nevezetesen a magyar pavillonban Walther Gida, az Esplanade-on pedig Roth Miksa üvegmozaik ablakait. Utóbbi jeles műiparosunk e mellett a Zsolnay-féle lüszteres eozin darabokból készült mozaikokat állított ki, a melyek sajátos fémfényük miatt sokkal hatásosabbak, mint az üvegrészekből összeállított mozaikok s ezért bizonyára sikerrel fölvehetik a versenyt amazokkal.

A művészi iparnak általános föllendülésével lépést tartott a bőrdíszművesség s a művészi könyvkötészet is, a melyekben mindinkább új, az előző időszakokban nem ismert technikákat s új diszítványos formákat alkalmaznak. Nevezetesen a bőrhozaik, a bőrapplikáció, a bőrnek sajátos módon való színezése ma már jó részben kiszorította a domborított ornamentumokat s ha találunk is helylyel-közzel reliefszerű diszítéseket, azok leheletszerűek s alig emelkednek ki a síma alapból.

Az úgynevezett amateurrkötésekben ma a franciákkal csak a dánok vetekedhetnek. Előbbiek mesterei, a világhírű Gruel, Meunier, Petrus Ruban, Martin Michel, stb. csodálatosképpen nem az iparművészeti csoportban szerepelnek, a hová voltaképpen tartoznának, hanem a Champs de Mars könyvészeti III. csoportjában. E szerint az Esplanade-on, a dán könyvkötészetnek nincs komoly vetélytársa. A kopenhágai könyvbarátok egyesülete által kiállított vitrinában a könyvkötészetnek remekeit látjuk együtt, melyek jobbjára Bindsboell építésznek tervei után készültek, a ki különben is sokoldalú tevékenységet fejt ki az iparművészet terén. A legszebb kötések Anker Kyster műhelyéből kerülnek ki.

Jó bőrmunkák a német csoportban is vannak, a hol a berlini Collin, bőrből készült igen ízléses ellenzőket, székeket, mappákat, pénz- és szivartárcákat stb.-t állított ki. A többnyire színes diszítványokat részben égetett, részben vésett vonalok határolják.

Nagyon érdekes a magyar kiállítás bőrdíszműveinek csoportja. Ennek különlegessége is van, t. i. bőrapplikációval díszített munkák. A díszítményeket hártyszerű vékony bőrből metszik ki s azután ráragasztják a díszítendő tárgyra. A konturokat pedig rendszerint préselt aranyvonalak fődik. Faragó Ödön tanár eszelte ki a díszítésnek ezt a módját s találmánya mindenképpen bevált, mert az efajta munkák nemcsak tetszésben részesülnek Párisban, hanem igen kelendők, úgy, hogy a készletet már többször föl kellett frissíteni. Felesleges talán említenem, hogy Faragó a saját találmányú bőrmunkákat magyaros díszítéssel látja el. A gondosan kidolgozott munkák Tull Viktor s Burg Ármin műhelyeit dicsérik.

Előkelő hatásúak Fischhof Jenőnek diszkrét színezésű bőrdíszművei, melyek Nagy Sándornak rajzaival vannak díszítve.

Gottermayer Nándortól, a ki egyébként a III. csoportban szerepel szép bőrkötésekkel, néhány ízléses fényképkeretet láttam, kézi festéssel díszített pergamentből.

A szoroson vett iparművészeti ágak mellett – mint cikkem elején már említettem – egyéb iparágakhoz tartozó munkák is vannak az Esplande csarnokaiban. Ezeknek magyar készítményei számára a magyar osztály tőszomszédságában egy külön pavillont állítottak fel, a hol fém- és a kosárbútor, a parasztmajolikáknak egy része s a nagy csarnokból kiszorult kefekötő-, fésűs-, bőröndös-munkák, gyermekjátékok s különböző háziipari cikkek voltak. Művészi szempontból tekintetbe jöhetnek itt Ürmössyné Benczur Elzának s Boros Györgynének magyar mustrás festett fadobozai, tálai stb., melyeket karácsonyi kiállításainkról ismer s kedvel közönségünk.

Ezzel befejezéséhez juttottam vázlatos ismertetésemnek, a melyhez még néhány rövid megjegyzést óhajtok fűzni.

Már az előbbieken utaltam arra, hogy nem minden iparművészeti csoport adja hű képét az illető nemzet művészi iparának. Csak Franciaországnak bemutatkozása teljes. De már Belgium csoportjából például egészen hiányzik a jeune école; Amerika hatalmas bútoriparát csak néhány irodai bútor és faragványos szekrény képviseli; Anglia kiállításából hiányzanak oly nagyszabású műipari vállalatok, mint Liberty, Maple, hiányzik Ashbee, Voysey s a modern művészek egész sora. Oroszország iparművészetének érdekesebb részét, a tulajdonképeni orosz iparművészetet nem az Esplanade csarnokában, hanem az orosz faluban kell keresnünk, a hol látjuk, a mint lelkes művészek a nép iparát, annak évszázados formáit, díszítményeit áhítattal feldolgozzák s a művészi feldolgozásban egészséges érzékkel meghagyják azoknak sajátos báját. Szóval, a kép, a mit az iparművészeti csoportok mutatnak, hézagos s kiegészítésre szorul. De mindazonáltal a látottakból is meggyőződhetünk arról, hogy az iparművészetnek az utolsó évtizedben való haladása fölért egy évszázad eredményével. Látható, hogy a kulturnemzetek legtöbbje lázas igyekezettel azon van, hogy minél több művészi erőt vigyen iparába, mert tudja, hogy ettől függ annak versenyképessége. És az erős versenyzésnek rúgója nemcsak a közgazdasági érdek, hanem az a tudat is, hogy a kulturának egyik főkélléke az iparművészet fejlettsége. Hogy ma, az iparművészet legtöbb ágában a francia nemzet joggal magának tulajdoníthatja az elsőbbséget, az tény, de tény az is, hogy már mindenfelől erősen szorongatják s munkásságának nem szabad lankadnia egy pillanatra sem, nehogy vetélytársai előre kerüljenek. Ezért reformálják teljes erővel a francia iparművészeti iskolákat, mert ezekben van a jövő haladásnak biztosítéka. S csakugyan, az iparművészeti oktatás csoportjában legszembetűnőbb Franciaország iparművészeti oktatásának haladása. Ez pedig főleg az utolsó 5–6 év ernyedetlen munkájának az eredménye. Alig nyolc év előtt, a mikor az Exposition des Arts de la femme-on alkalmam volt a francia iparművészeti oktatásnak egy részét más nemzetekével összehasonlítani, az összehasonlítás nem volt kedvező Franciaországra. Ma már a franciák e téren is az első sorba kerültek. Nemcsak



◊◊◊ NŐI BUDOIR. ◊◊◊
GELB M. ÉS FIA, BUDAPEST.



A HORVÁT SZOBA A MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI CSOORTBAN.
•••••••• TERVEZTE BOLLÉ H., ZÁGRÁB. ••••••••



a központban, a párisi école des arts décoratifsban s a nagy gyárakkal kapcsolatos szakiskolákban, mint pl. a sèvres-i, a gobelinyárák iskolájában, hanem a vidéki városok számos kisebb iparművészeti intézeteiben egyaránt felhagytak a meddő imitativ munkával s már a tanítás alsó fokán önálló munkásságra s saját eszméik megvalósítására ösztönzik a növendékeket.

Anglia iparművészeti oktatásával e lapok hasábjain gyakran és behatóan foglalkoztunk s az angol iparművészeti iskoláknak bemutatkozása a párisi világkiállításon csak fokozza azt a tiszteletet, a melylyel e kitűnő intézetek iránt viseltetünk.

Magas színvonalon áll e téren Japán, továbbá Amerika, Svéd- és Norvégország s a mi meglepő, Oroszország, melynek két iparművészeti iskolája a moszkvai Stroganoff- s a sz.-pétervári báró Stiglitz-iskola részben a modern irány, részben pedig az orosz nemzeti stílus szellemében készült kiváló eredeti munkákat tud felmutatni.

Németország nem mutatja be iparművészeti oktatását, a mi sajnálni való, mert a németek az utolsó évtizedben óriási erőmegfeszítéssel mindenfelé reformálták iskoláikat, úgy, hogy a német iskolákkal igen tanulságos része maradt el a kiállítás e csoportjának.

Száználmas benyomást tesznek az olasz és a spanyol iparművészeti intézetek. Ezek csupán a gondos másolást s kidolgozást tartják a tanítás egyedüli céljának s így nyilvánvaló, hogy az utolsó évek nagy átalakulásai nem érintették ezeket a nemzeteket, a melyek még mindig az elődök művészetének maradványain élőködnek.

A magyar iparművészeti oktatásra vonatkozólag — nehogy elfogultsággal vádoltassam, csak híven reprodukálni kívánom véleményét kiváló francia szakférfiaknak, a kikkel párisi tartózkodásom alatt megismerkedtem. Ezek mindannyian tartózkodás nélkül meglepetésüket fejezték ki a magyar iparművészeti oktatásnak fejlettsége felett, a mely, nézetük szerint, bármely más nemzettel felveheti a versenyt és nagy elismeréssel adóztak a nemzeti jelleg feltűntetésére irányuló törekvéseknek, a melyek a munkáknak legtöbbször szemmel láthatók.

Mindezekből tehát látnivaló, hogy művészi iparunknak nemcsak majdnem valamennyi ága, hanem iparművészeti oktatásunk is méltó képviselőt nyert a világkiállításon. Sőt ma már, a midőn illetékes tényezők meghozták az ítéletet az egymással versenyző nemzetek munkássága felett, jogos önérettel mondhatjuk, hogy a magyar iparművészet diadalmasan állotta ki a tűzpróbát.

Érdeme van a magyar iparművészet sikerében első sorban a művészi iparosoknak, a kik jó részben csupán hazafiságból, áldozatot nem kimélve, a kiállításon részt vettek, de nagy érdemük van még azoknak a lelkes s önzetlen férfiaknak, a kik magukra vállalták a sok fáradsággal, izgalommal, keserűséggel és nem kevesebb felelősséggel járó munkát, a melylyel a kiállításnak előkészítése s rendezése járt, a kik az első tollvonástól kezdve az utolsó kalapácsütés elhangzásáig lankadatlan buzgalommal helyüket méltón betöltötték.

A magyar műipari kiállításnak művészi színvonala, de mindenek felett az a szemmel látható örvendetes tény, hogy a nemzeti jelleg a különböző tárgyakon majdnem kivétel nélkül többé-kevésbé érvényesül, pedig annak a helyes intézkedésnek köszönhető, hogy a kiállított tárgyaknak túlnyomó része, kiválóbb tervezőinknek tervrajzai s modelljei után készült, a kiknek mindenike a maga módja szerint oda törekedett, hogy egyéniségének megfelelő, egészen eredeti, tehát magyaros munkát hozzon létre.

A magyaros jellegnek a modern stílus szellemében készült munkákon való föltűntetésére irányuló törekvéseket a többi csoportok legtöbbszörében is láttunk. De pregnansabban, mint az a magyar iparművészeti csoportban van, nincsen kifejezve sehol.

Most rajtunk áll, hogy a megkezdett munkát a kijelölt irányban folytassuk, tudásunkat s képességeinket fejlesszük és iparművészetünket az egész vonalon a magyaros ízlésnek megfelelően modernizáljuk.

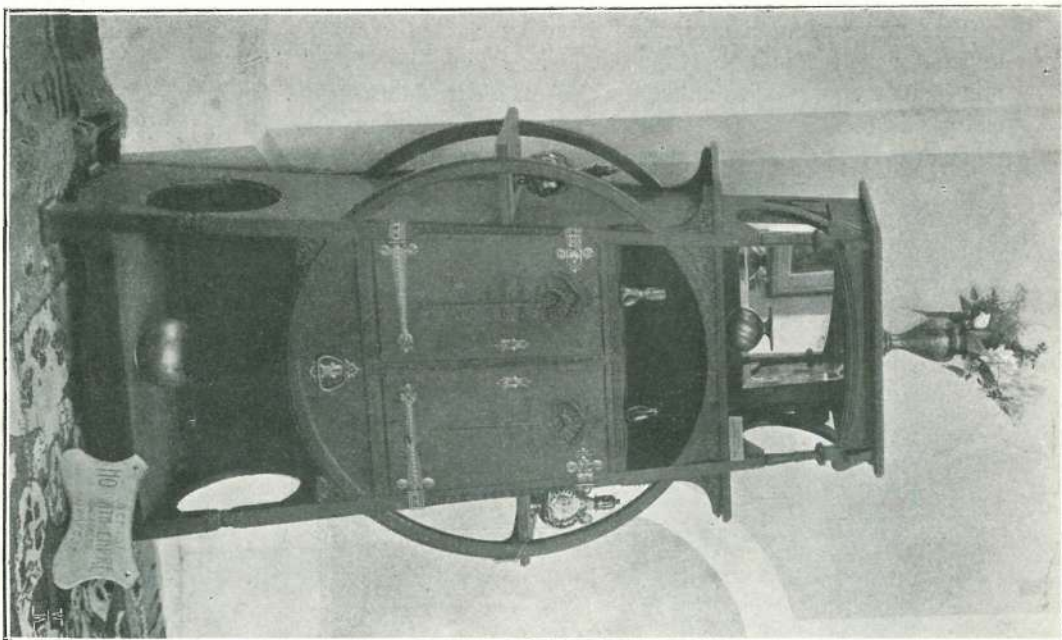
Erre nézve pedig a m. iparművészeti társulat évek óta folyó munkálkodásával megmutatta a helyes módot. Hogy pedig az a kitűzött cél felé vezet, azt a párisi iparművészeti csoportunknak különösen azoknál a darabjainál látjuk, amelyek a társulat intencióinak megfelelően, művészek s iparosnak együttes munkálkodásának köszönik létüket.

Ha tehát művészeinknek arra hivatott része, úgy mint most a párisi kiállítás alkalmából tette, jövőben is az iparművészet körében fog foglalatzkodni s iparművészeti és ipari szakiskoláink kellően képzett friss erőkről gondoskodnak s a művészi befolyás mindinkább szélesb körökre fog terjedni: akkor biztosra vehető, hogy iparművészetünknek mostani, még csak részleges megújodását, állandó haladás fogja követni.

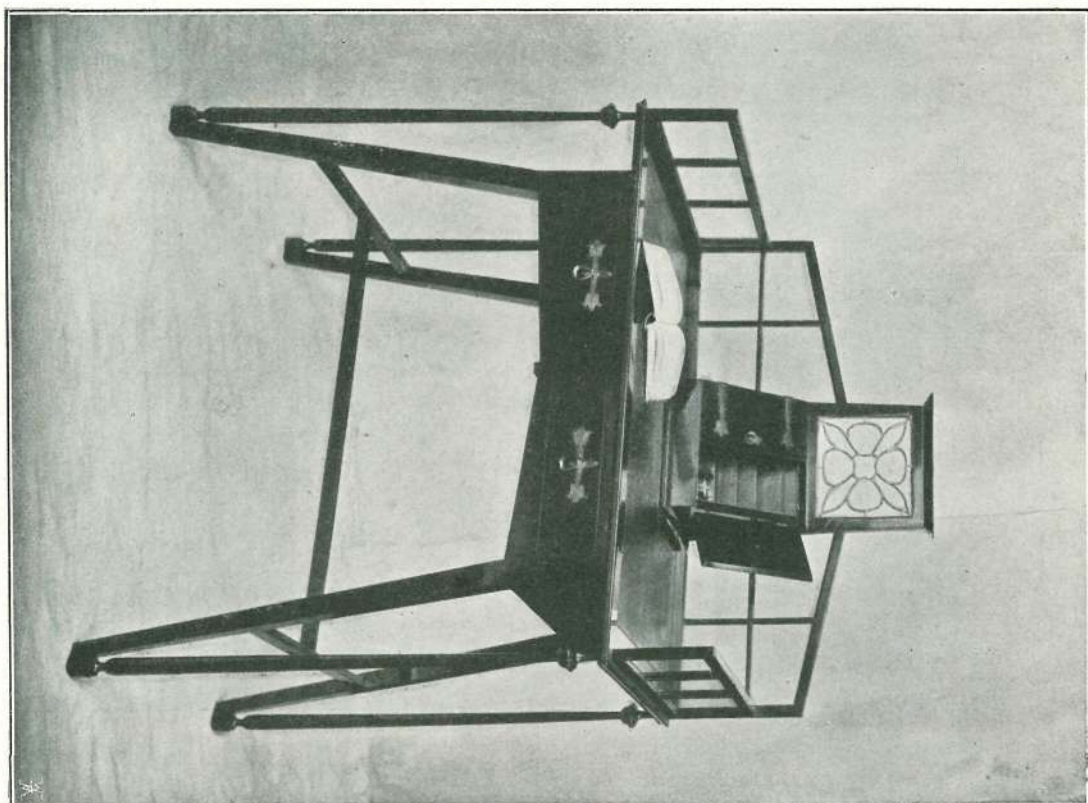
Györgyi Kálmán.



AZ UNION CENTRALE DES ARTS DECORATIFS PAVILLONJÁNAK RÉSZLETE.
..... TERVEZTE HOENTSCHEL GY.



..... SZIVARSZEKRENY.
 TERVEZTE WIEGAND EDE. KÉSZÍTETTE HORVÁTH ENDRE.
 (Erdélyi fényképe után.)

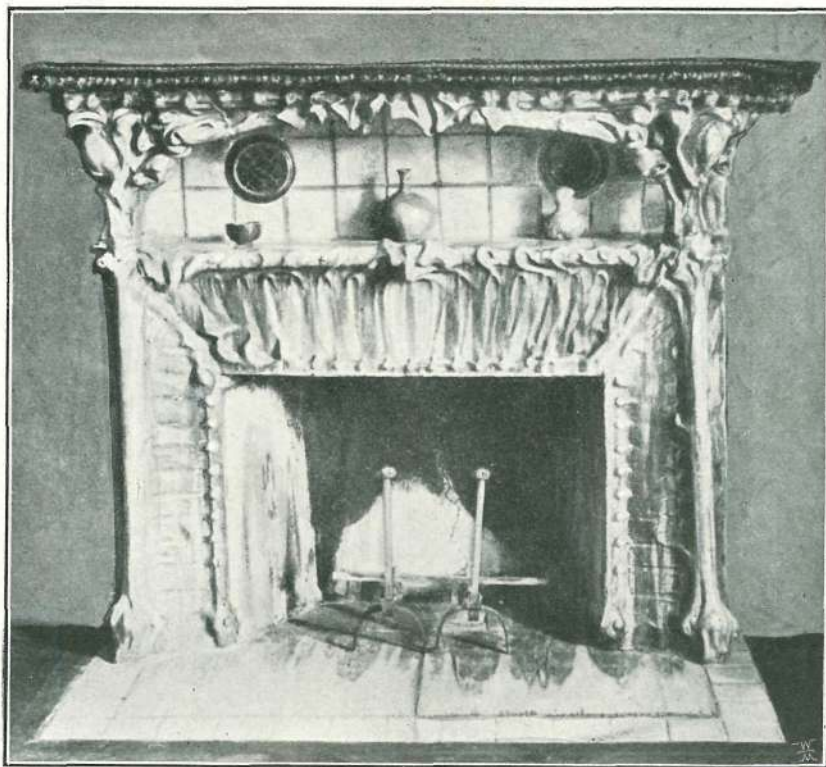


• NŐI ÍRÓASZTAL. •
 S. HENRY, LONDON.

••• GÖTZ H. •••
•• KARLSRUHE. •••



• FALI FESTMÉNY. •
•• A POLGÁRI ••
• ESKETŐSZOBÁBÓL. •

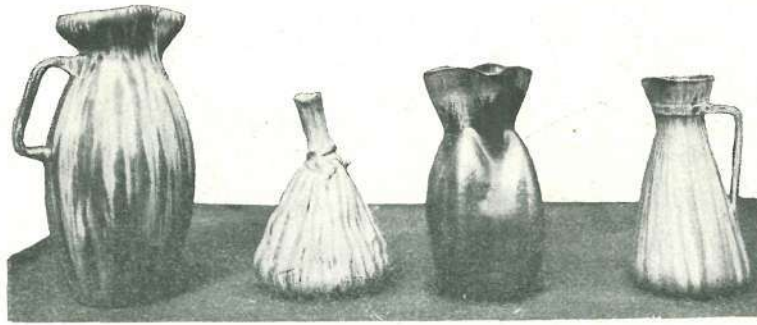


BIGOT A. ÉS TÁRSA,

KANDALLÓ.

•••• PÁRIS. ••••



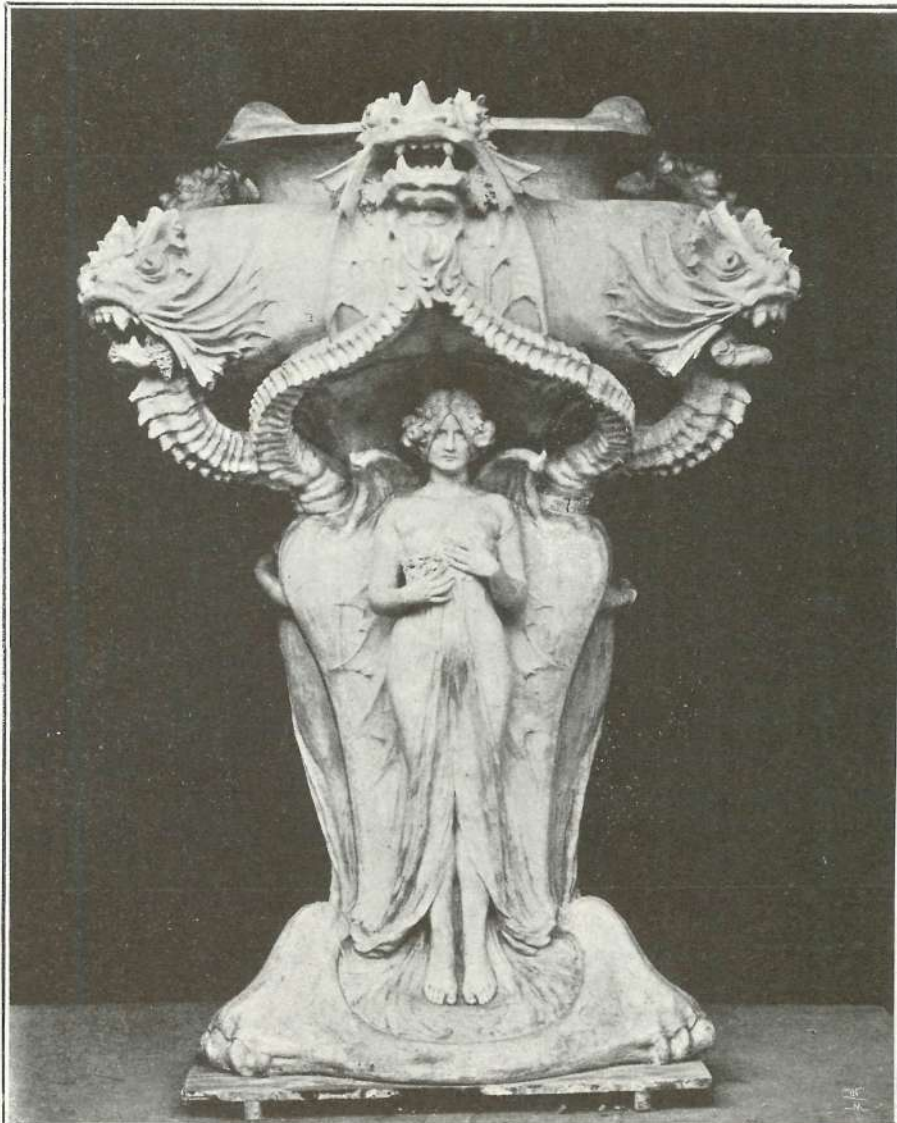


BIGOT A. ÉS TÁRSA
• KIÁLLÍTÁSÁBÓL. •



◊◊◊◊ DAMMOUSE, PÁRIS.◊◊◊◊

ÁTTETSZŐ, RÉSZBEN ÁTLÁTSZATLAN SZINES ÜVEGEK.



MUELLER E.

BISQUIT VÁZA.

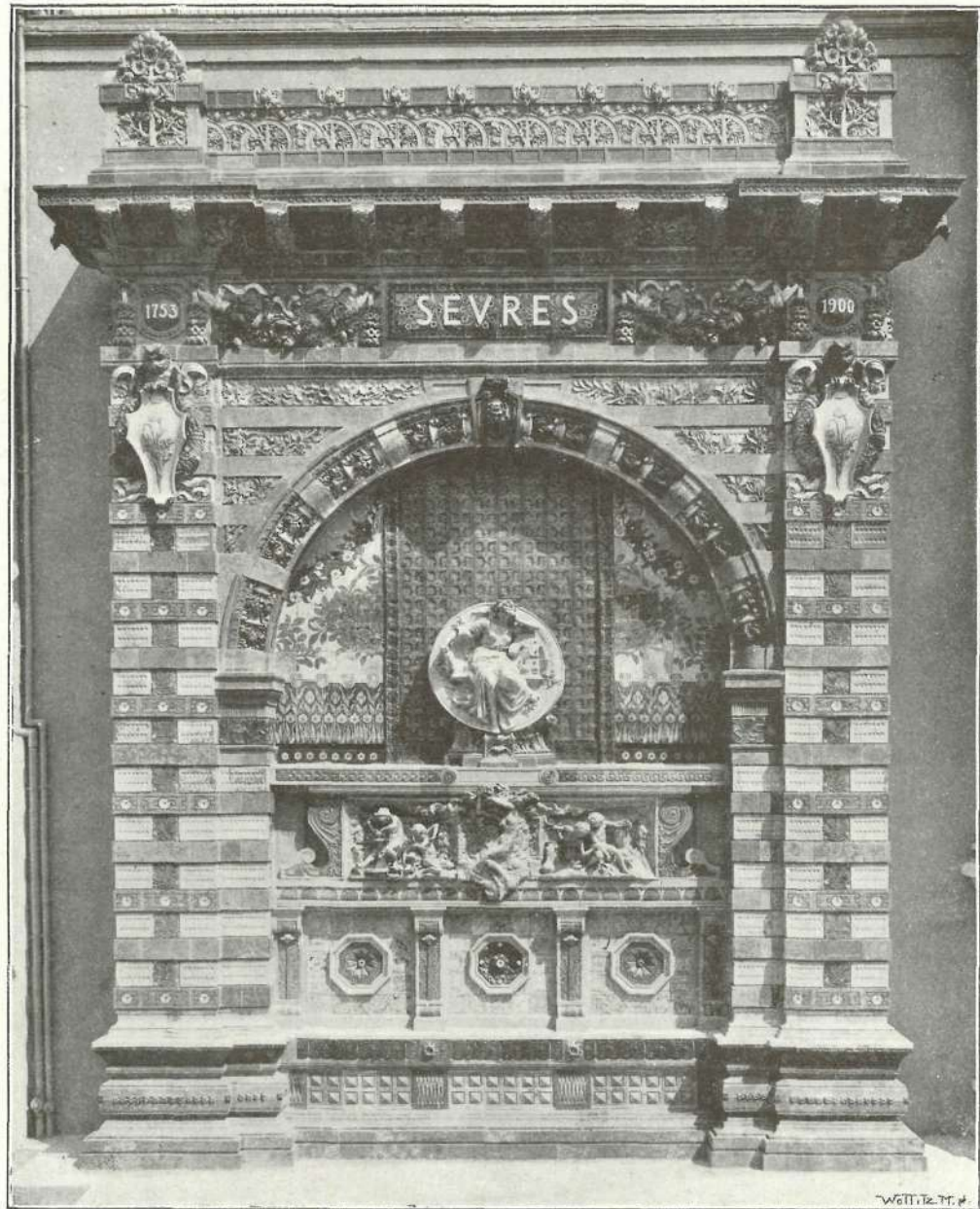


BIGOT A. ÉS TÁRSA PÁRISI KŐEDÉNYGYÁROSOK
○○○○○○○○ KIÁLLÍTÁSÁBÓL. ○○○○○○○○

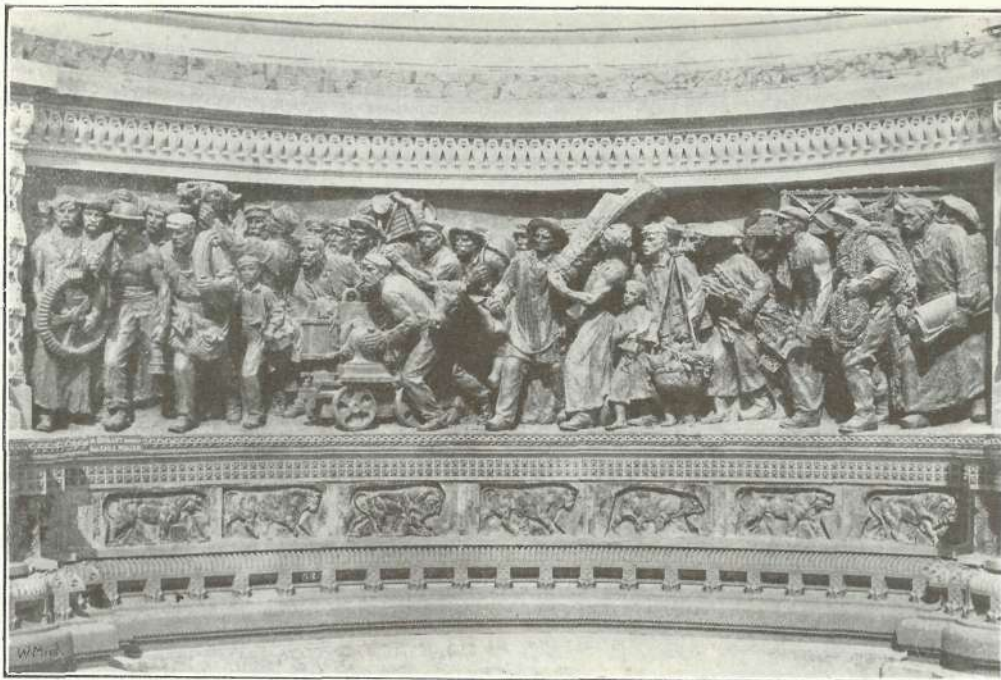


MAJOLIKA FŰRDŐKÁD.
HOENTSCHEL GY.-TŐL.

Az Union centrale des Art décoratifs kiállításából.

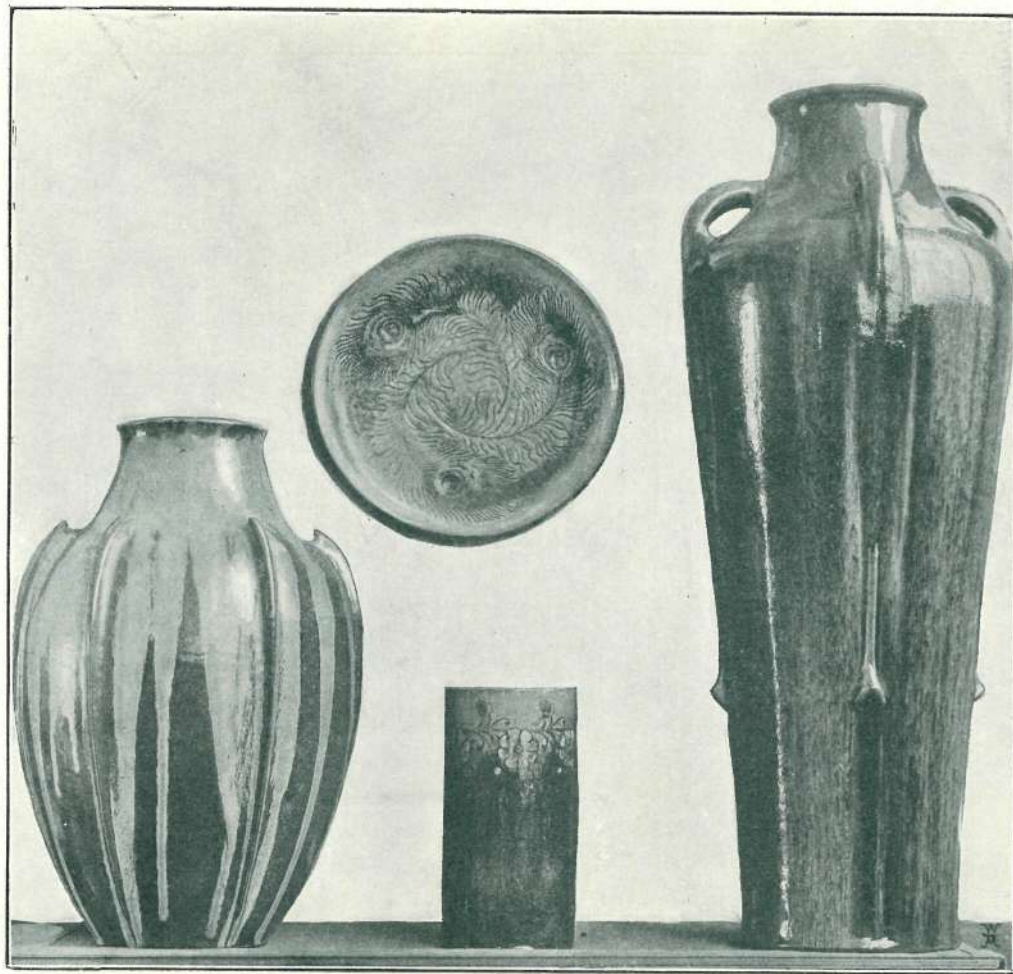


A SÈVRESI GYÁR KIÁLLÍTÁSÁBÓL.



A KIÁLLÍTÁS FŐKAPUJÁNAK DOMBORMŰVEI.
..... GUILLOT-TÓL.





DELAHERCHE A.

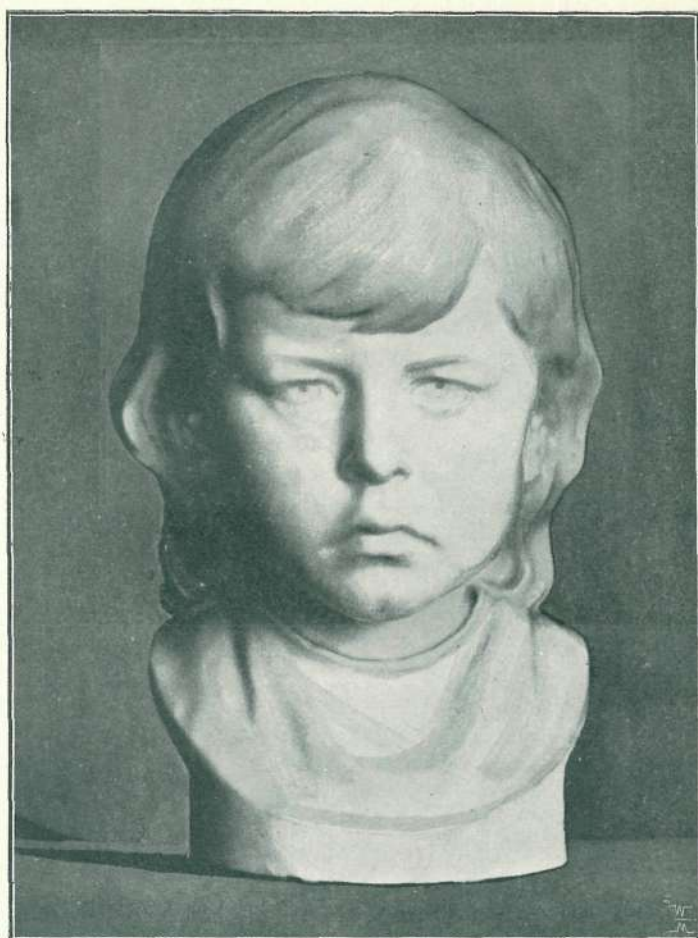
MÁZAS AGYAGEDÉNYEK.

○○○ PÁRIS. ○○○



BIGOT A. ÉS TÁRSA.

○○○○ PÁRIS. ○○○○



KIR. PORCELLÁNGYÁR.

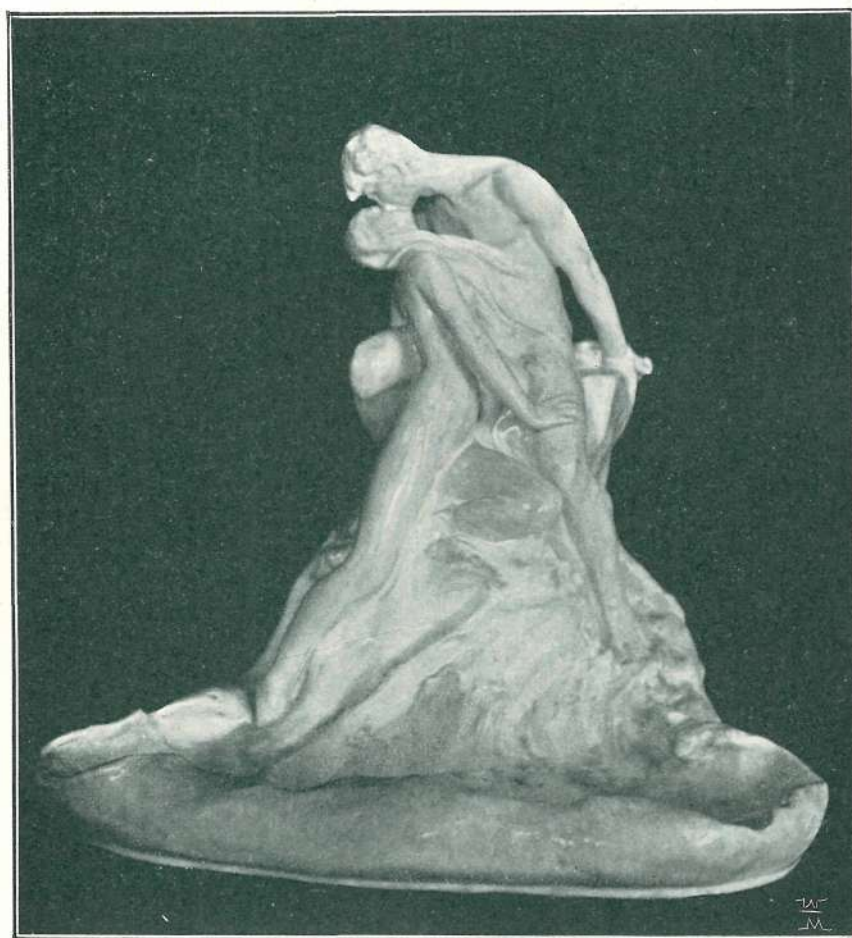
•••KOPENHÁGA. •••

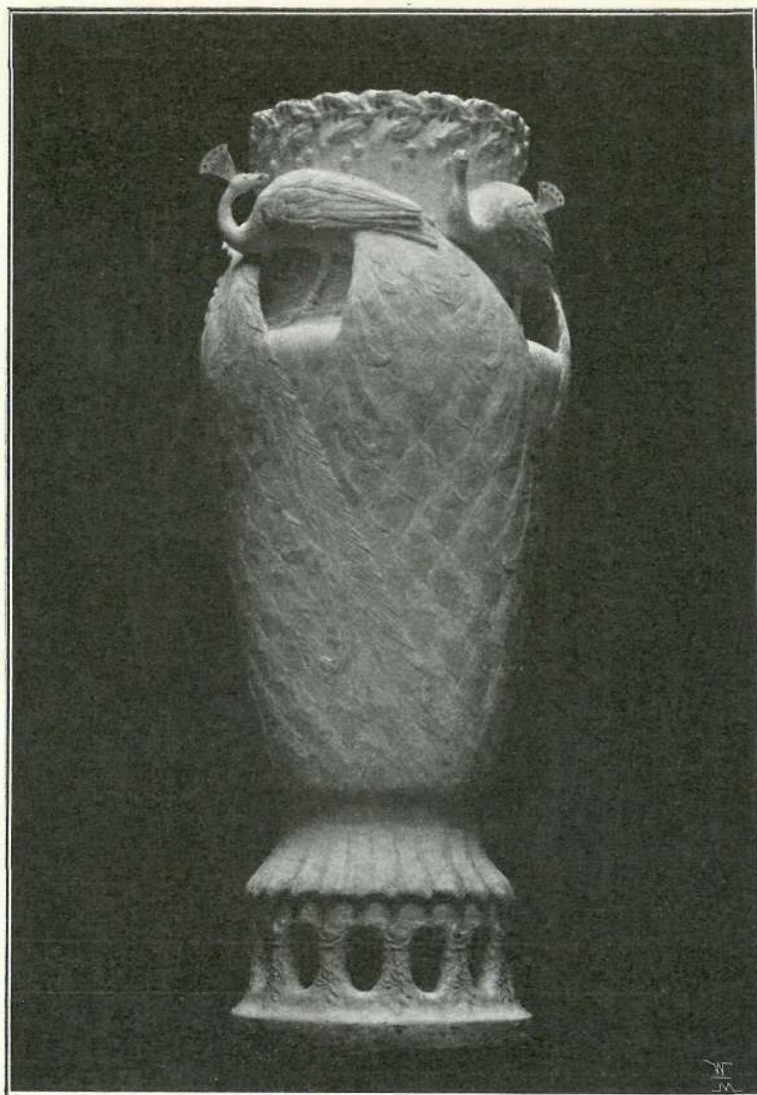


KIR. PORCELLÁNGYÁR.



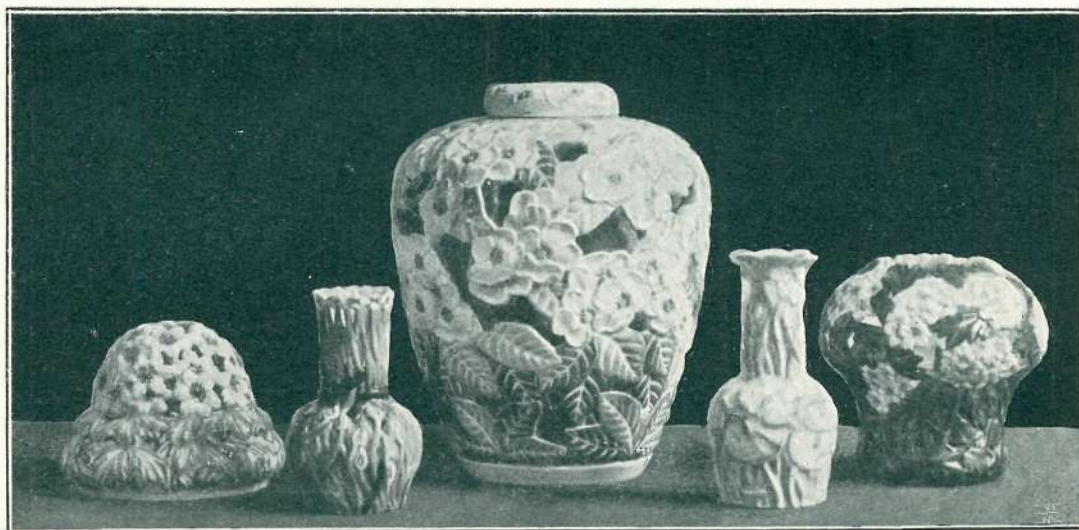
••• KOPENHÁGA. •••





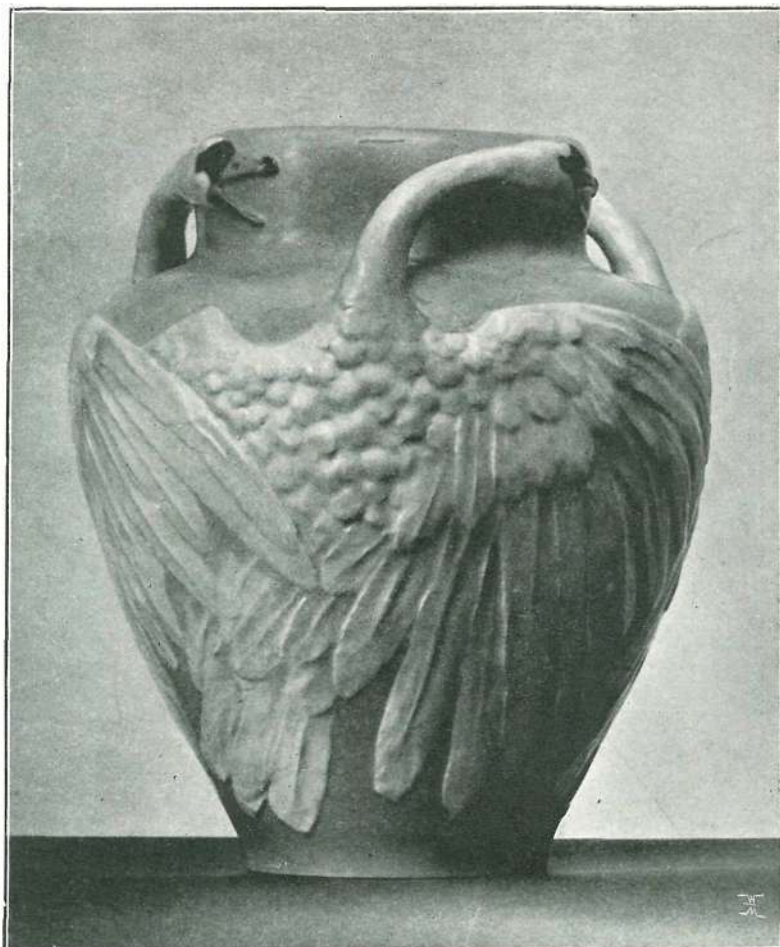
RÖRSTRAND-GYÁR.
• STOCKHOLM. •

•• TERVEZTE ••
• BOBERG A.-NÉ. •



BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA.

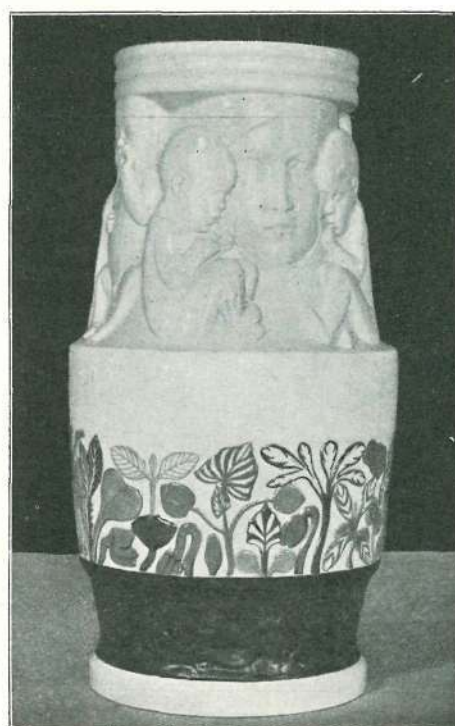
RÖRSTRAND-GYÁR.



◦ STOCKHOLM. ◦



KIR. PORCELLÁNGYÁR KOPENHÁGA.

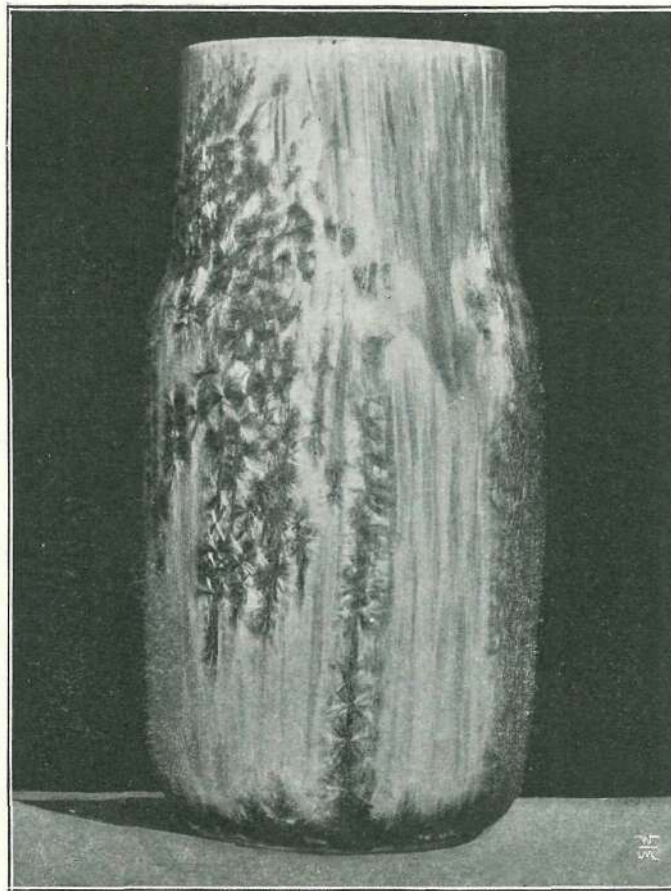


BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA



BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA.

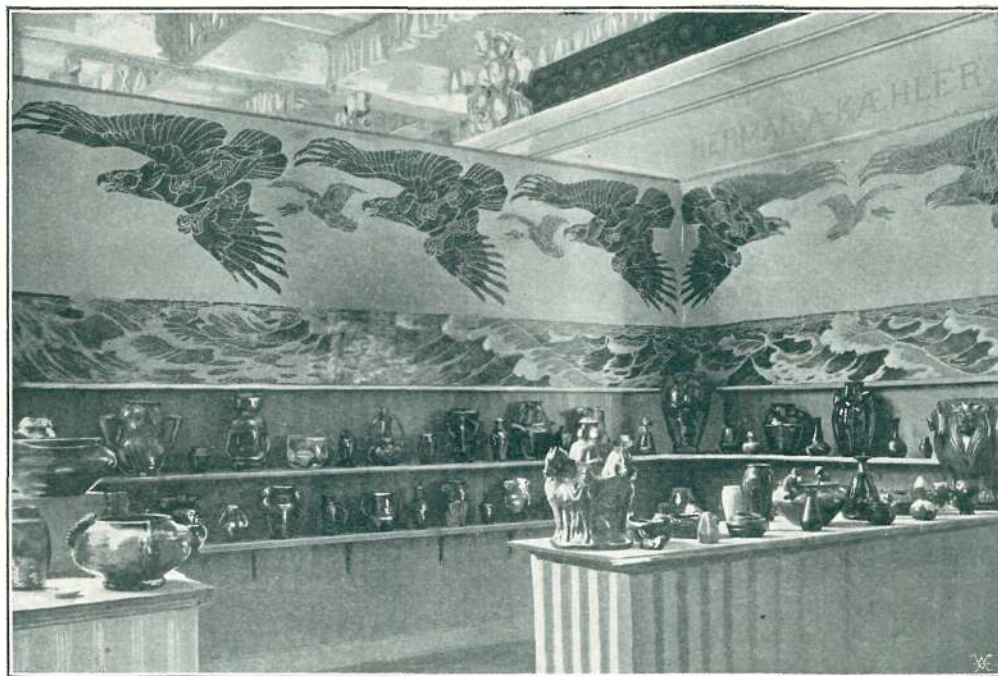
KIR. PORCELLÁNGYÁR



◦◦ KOPENHÁGA. ◦◦

34*

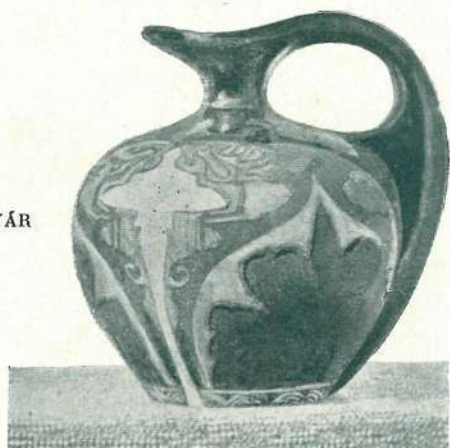




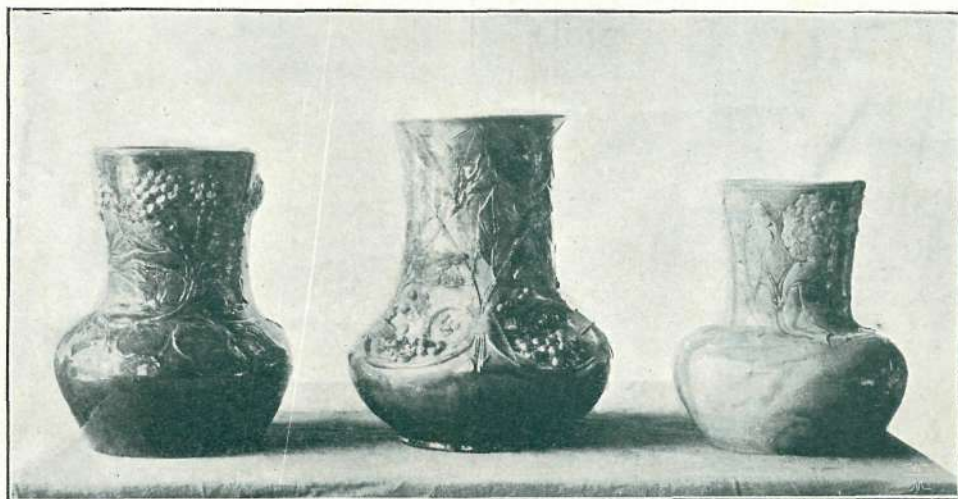
H. KAHLER (NAESTWED, DÁNIA) KIÁLLÍTÁSÁBÓL.



HAÁGAI »ROZENBURG« GYÁR



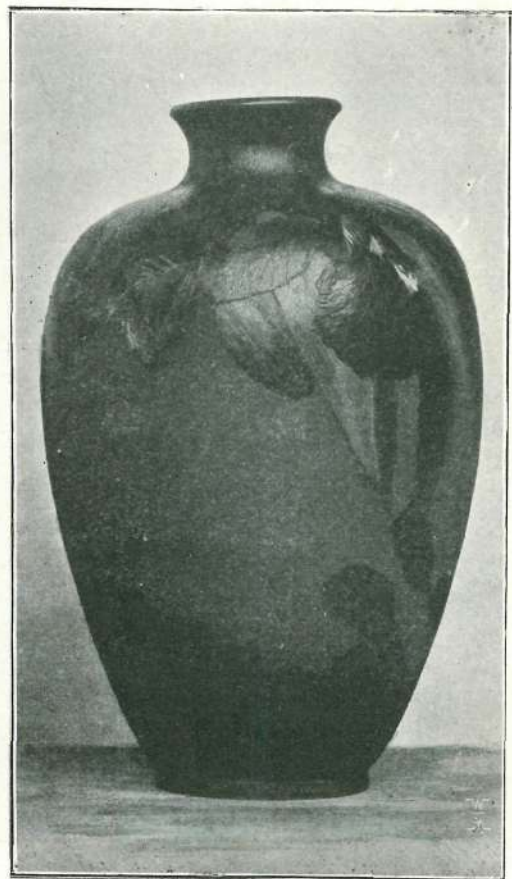
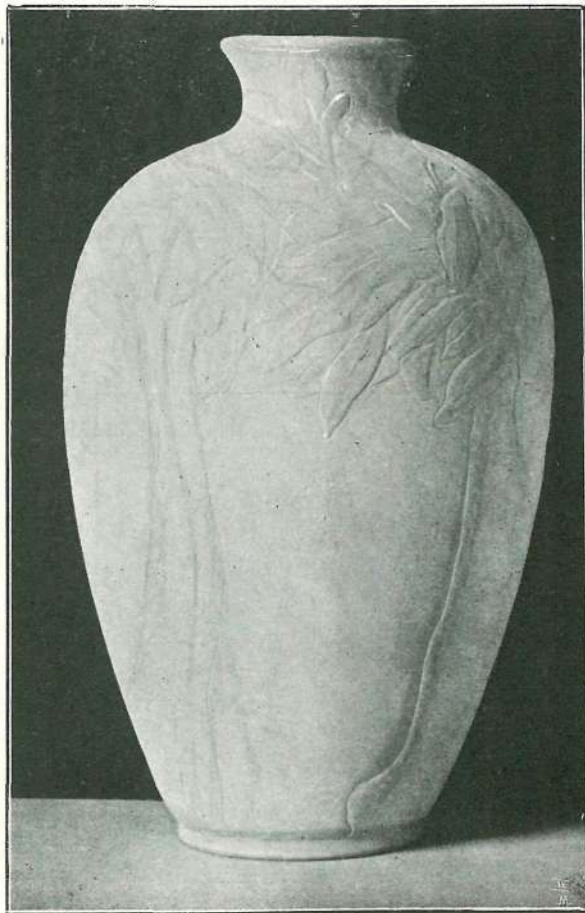
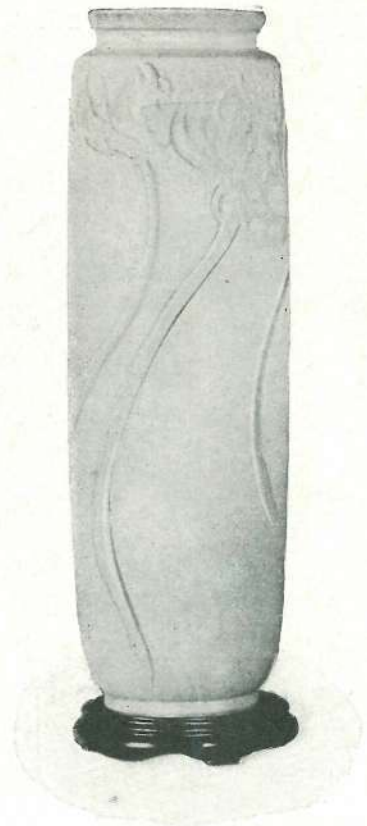
○○○○ HOLLANDIA. ○○○○

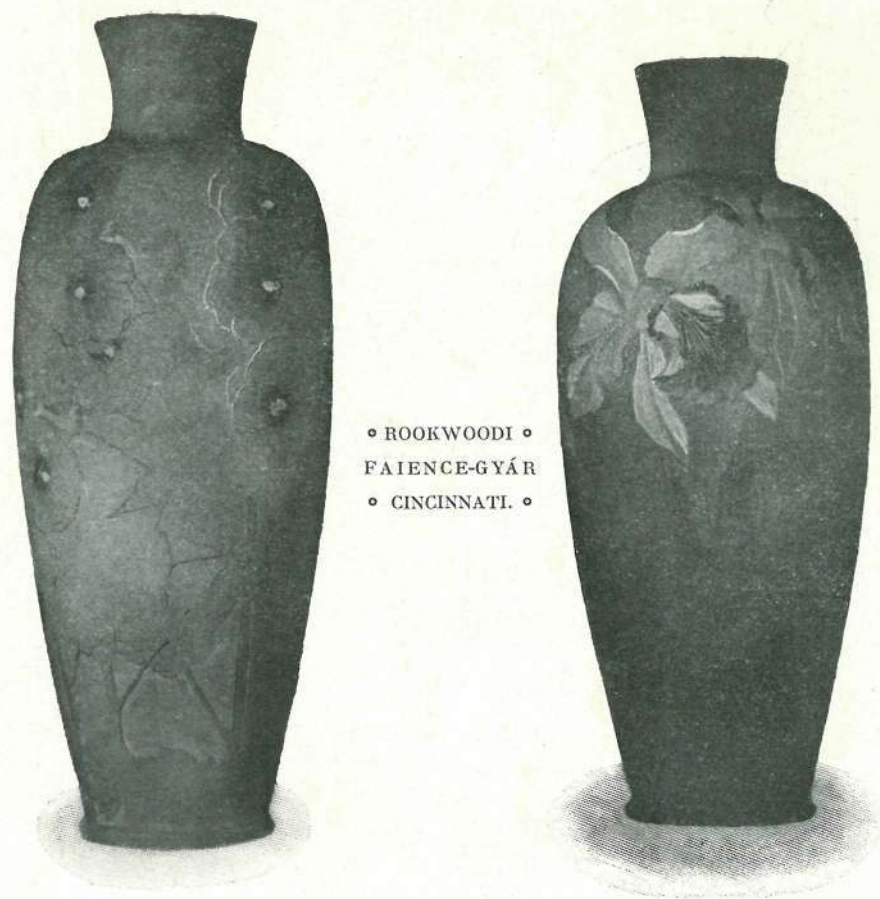


A PRÁGAI IPARMŰVÉS ZETI ISKOLA FAIENCAIBÓ L.



ROOKWOODI
FAIENCE-GYÁR.
◦ CINCINNATI. ◦





• ROOKWOODI •
FAIENCE-GYÁR
• CINCINNATI. •



BERLINI KIRÁLYI PORCELLÁNGYÁR.





H. MEHLEM
◦ BONN. ◦



◦ KIR. ◦
PORCELLÁNGYÁR
BERLIN.



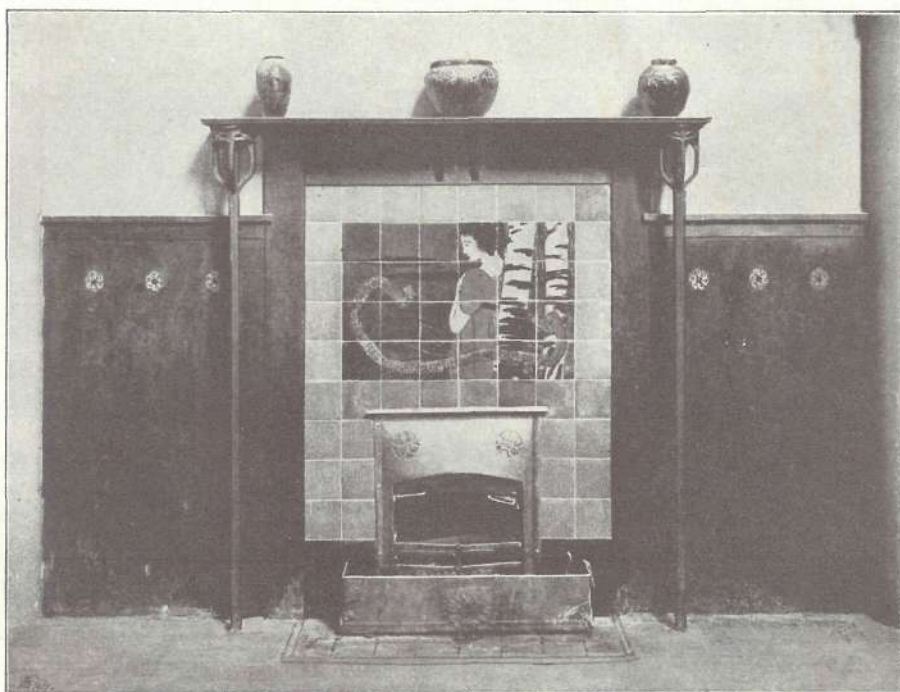
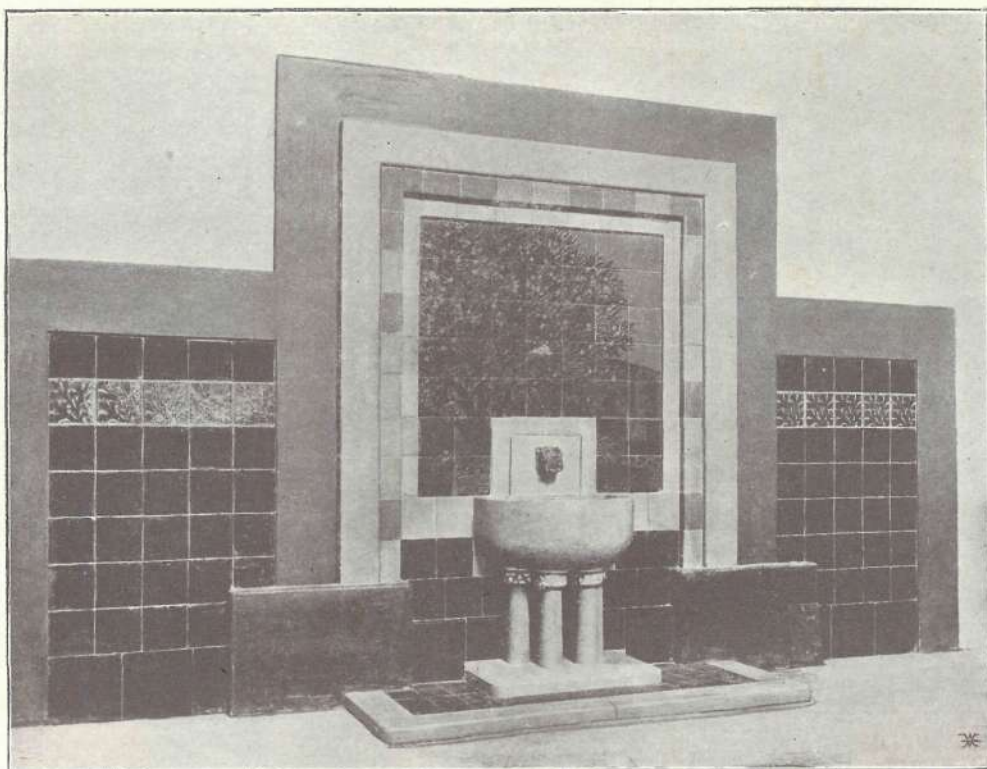
KIR. PORCELLÁNGYÁR BERLIN.



◊◊◊◊◊◊ NIMFÁS TÁL. ◊◊◊◊◊◊
◊◊◊◊ STURM TANÁRTÓL. ◊◊◊◊
MEISSENI KIR. PORCELLÁNGYÁR.



A berlini kir. porcellángyár kiállításából.

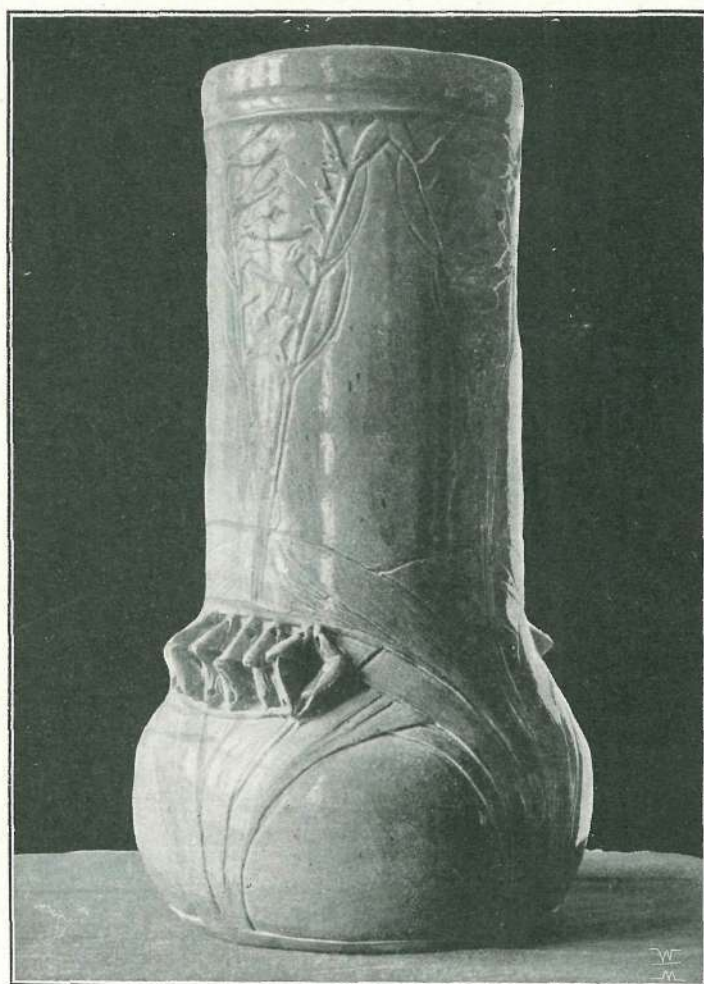
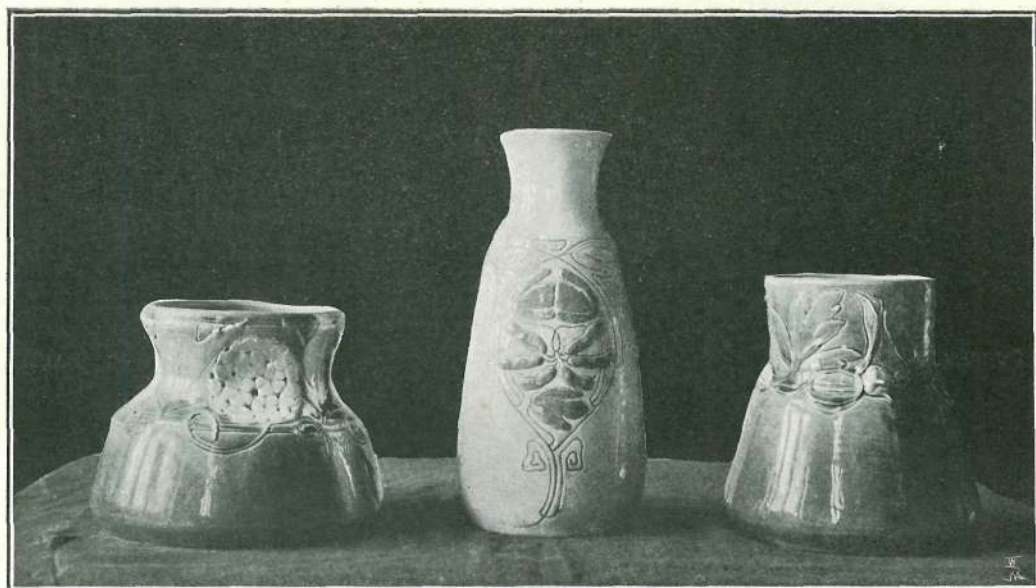


VIZI KAGYLÓ ÉS KANDALLÓ.

◦ LÄUGER, KARLSRUHE. ◦



○○○○○○○○○○○○ MAJOLIKA EDÉNYEK. ○○○○○○○○○○○○
 KÉSZITETTÉK A PRÁGAI IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁNAK NÖVENDÉKEI.
 ○○○○○○○○○○○○ KLOUČEK C. TANÁR VEZETÉSE MELLETT. ○○○○○○○○○○○○

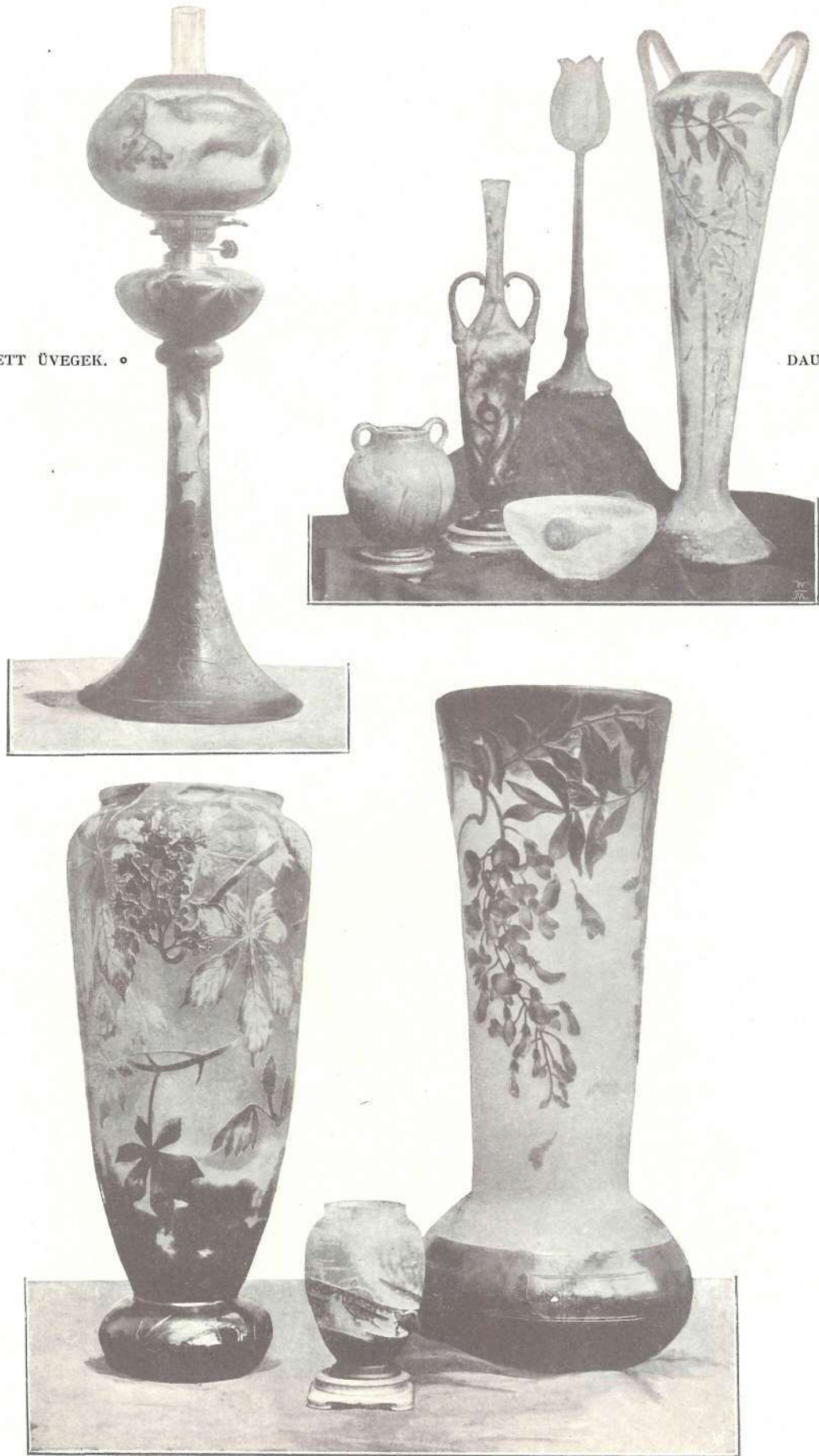


◦ MAJOLIKA EDÉNYEK ◦
◦ ◦ KÉSZÍTETTÉK ◦ ◦
◦ KLOUČEK C. TANÁR
◦ VEZETÉSE MELLETT ◦

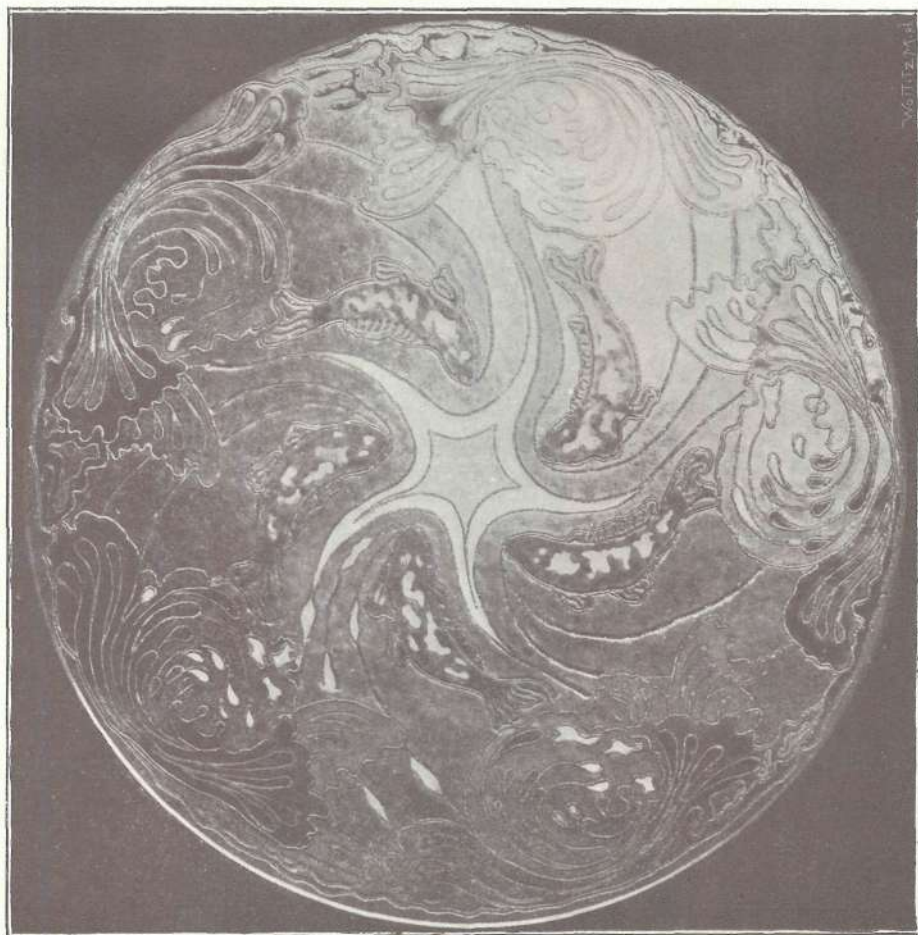
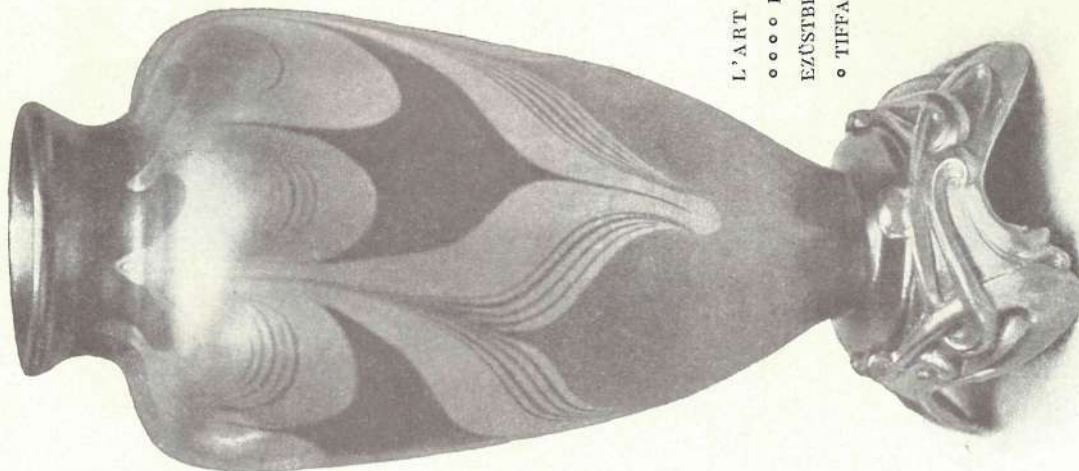
◦ ◦ A PRÁGAI IPAR-◦ ◦
◦ MŰVÉSZETI ISKOLÁNAK
◦ ◦ NÖVENDÉKEI ◦ ◦

◦ VÉSETT ŰVEGEK. ◦

DAUM FRÈRES, NANCY.



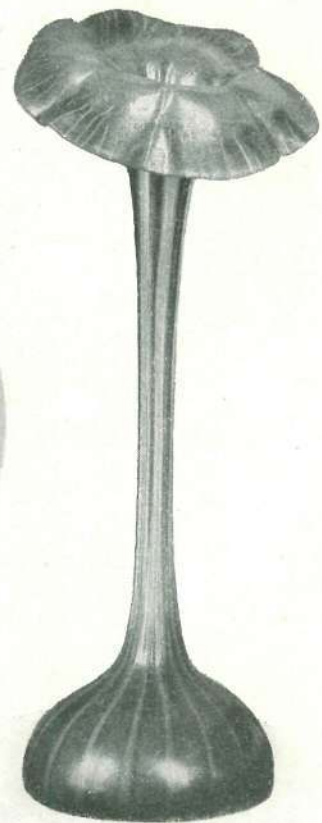
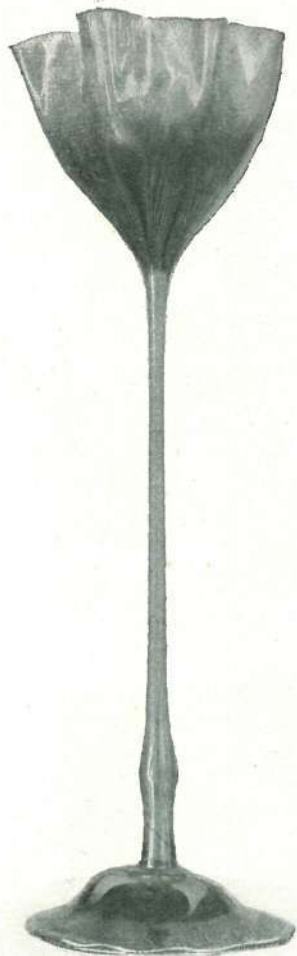
L'ART NOUVEAU
○○○ BING. ○○○
EZÜSTBE FOGLALT
○ TIFFANY VÁZA ○



NEW-YORK.

OPALESCENS ABLAK.

LOUIS TIFFANY.



LOUIS TIFFANY.

NEW-YORK.

◦◦◦ FUJTATÓK.◦◦◦
CUTLER ÉS GIRARD.
◦◦◦ BOSTON. ◦◦◦



SZINES ÜVEGVÁZA.



◦◦L. TIFFANY.◦◦
◦◦ NEW-YORK. ◦◦



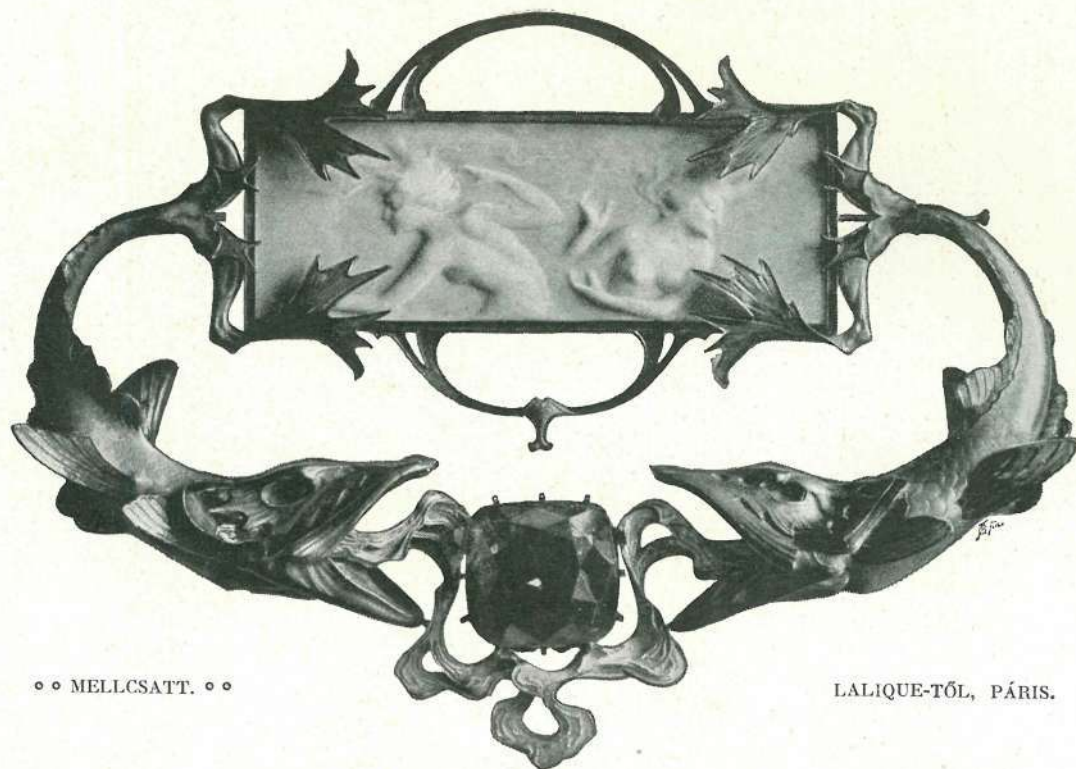
OPALESCENS ÜVEG-MOZAIK.

• L. TIFFANY, NEW-YORK. •



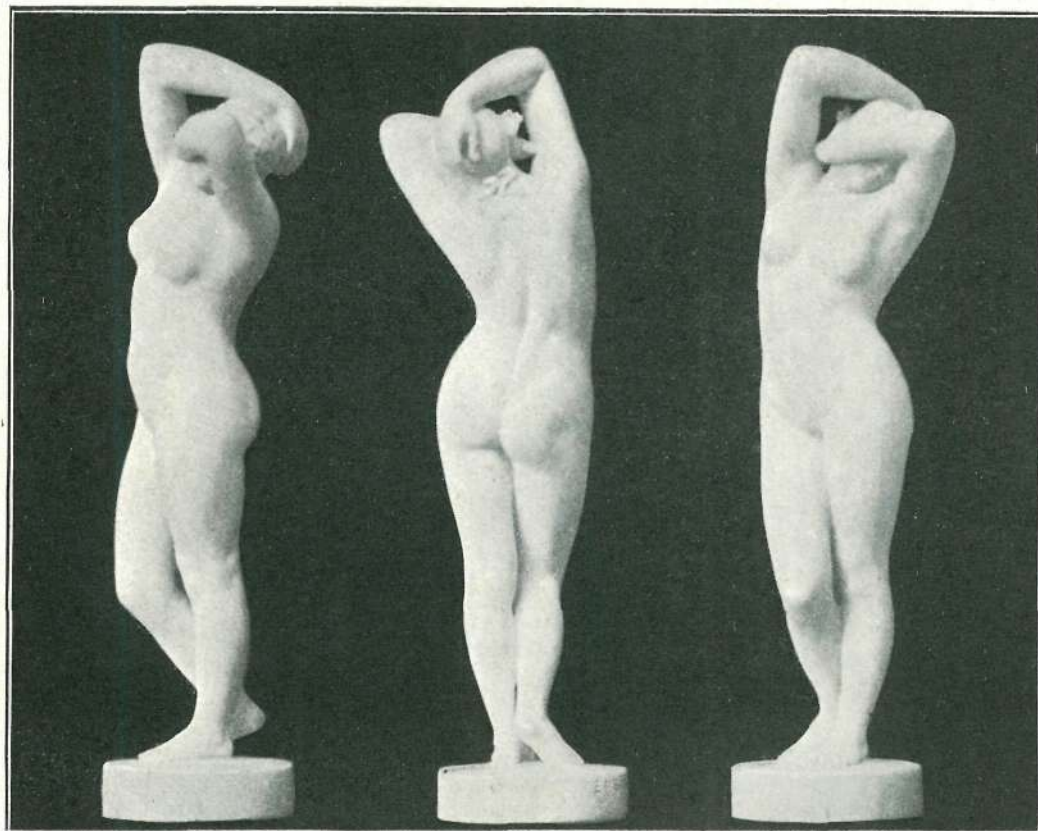
TIFFANY-ÜVEGCSÉSZE
EZÜST FOGLALATTAL
•• COLONNÁTÓL. ••

L'ART NOVEAU BING.



◦◦ MELLCSATT. ◦◦

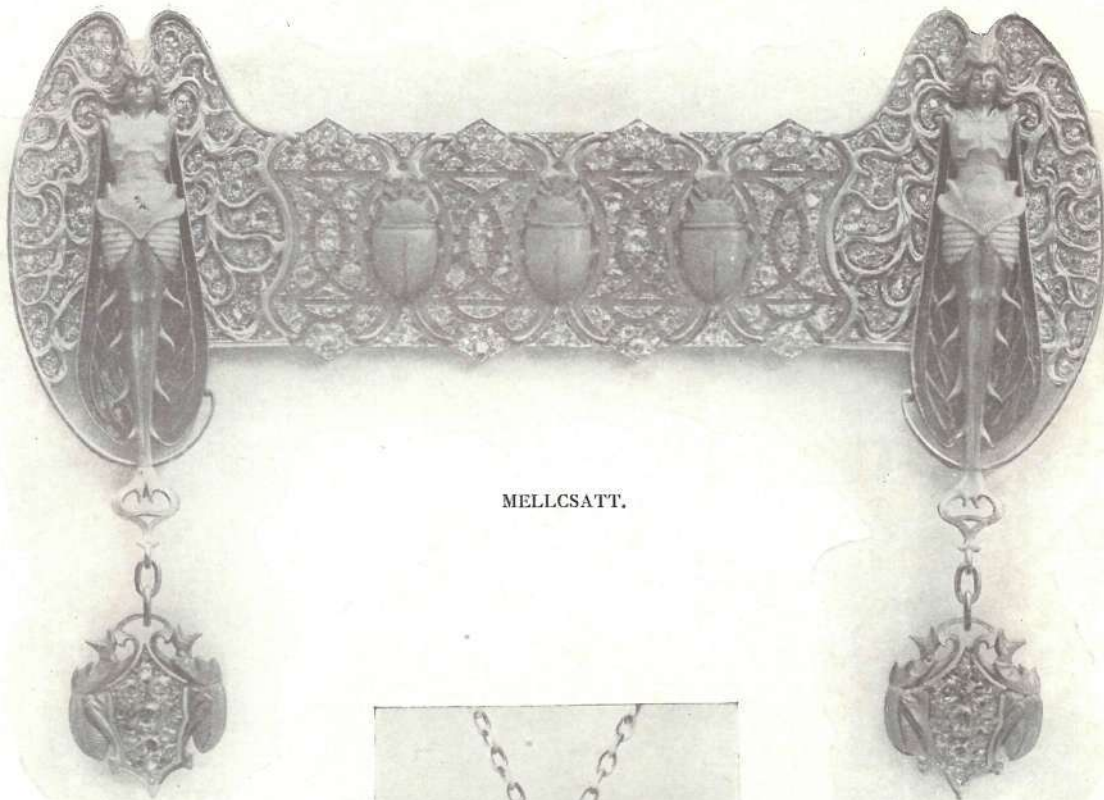
LALIQUE-TŐL, PÁRIS.



VEVERTŐL.

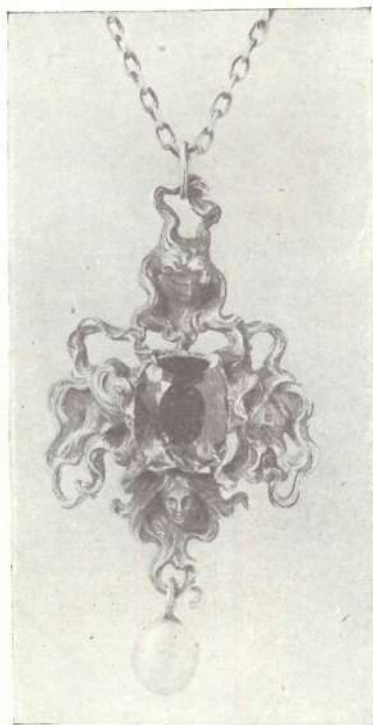
ELEFÁNTCSONT SZOBROCSKA.

◦ PÁRIS. ◦



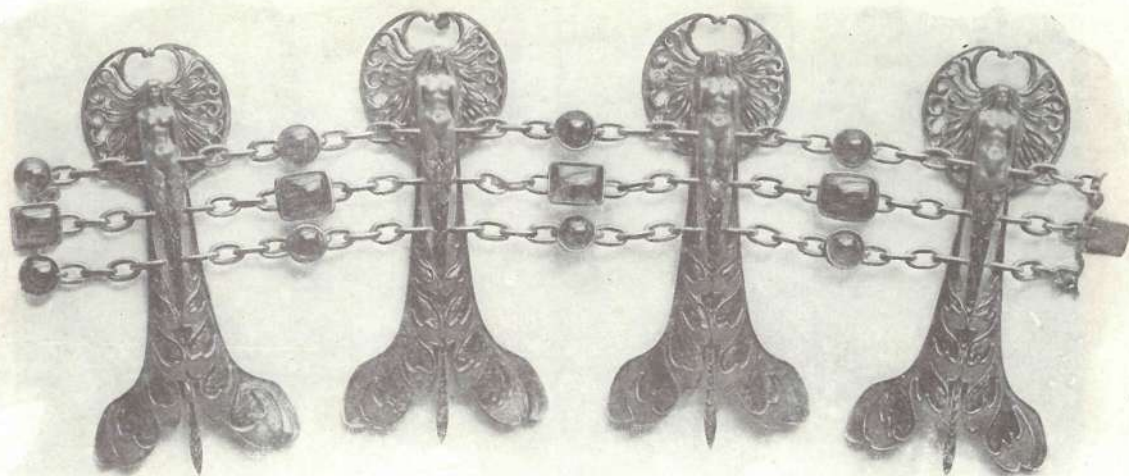
MELCSATT.

RENÉ LALIQUE.



NÁSFA.

•• PÁRIS. ••



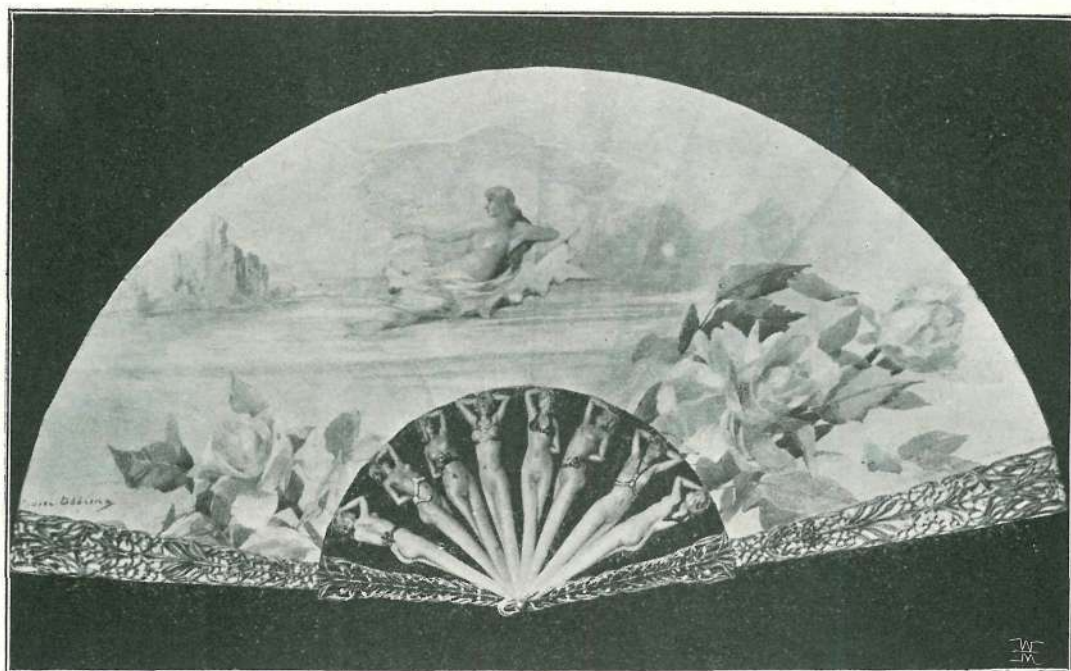
KARPEREC.

RENÉ LALIQUE

•• PÁRIS. ••



ZOMÁNCOS ARCKÉPKERET.



RENÉ FOY.

FESTETT LEGYEZŐ.
Erdélyi fényképe nyomán.

◦ PÁRIS. ◦

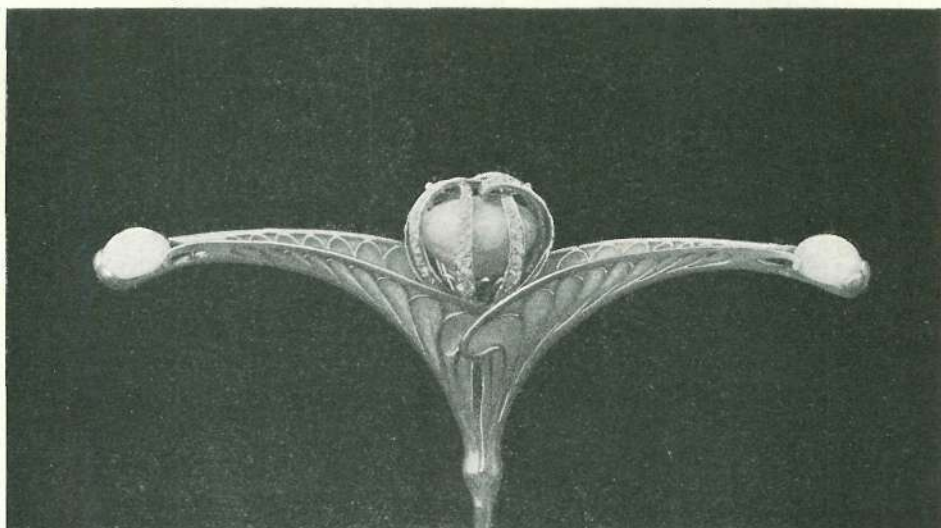


R. LALIQUE.

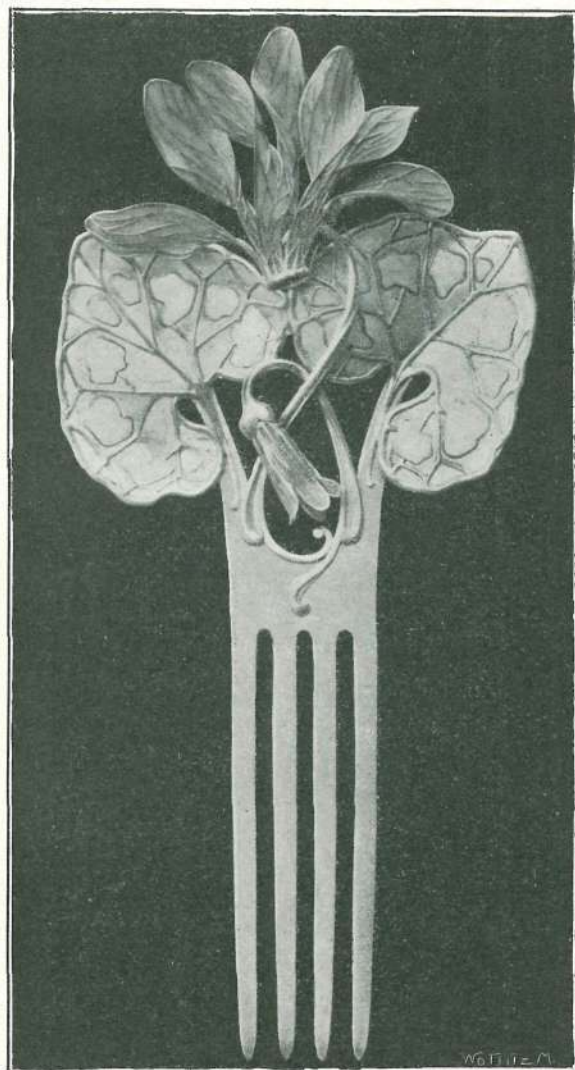


NÁSFÁK.

COLONNA.



••• HAJTÓ ÉS FÉSŰ. •••



••• VEVER, PÁRIS. •••



EZÜSTBE FOGLALT
SZINES MÁRVÁNY
••MELLSZOBOR,••

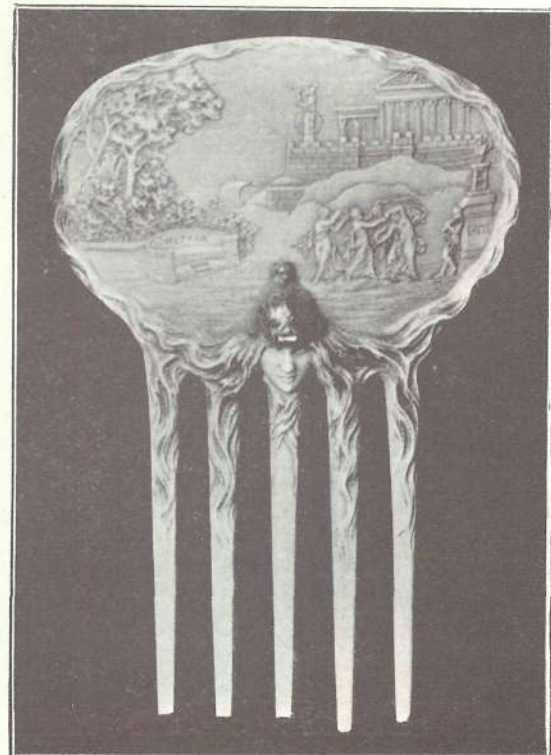


•• RENÉ FOY. ••
•••• PÁRIS. ••••

Erdélyi fényképe nyomán.



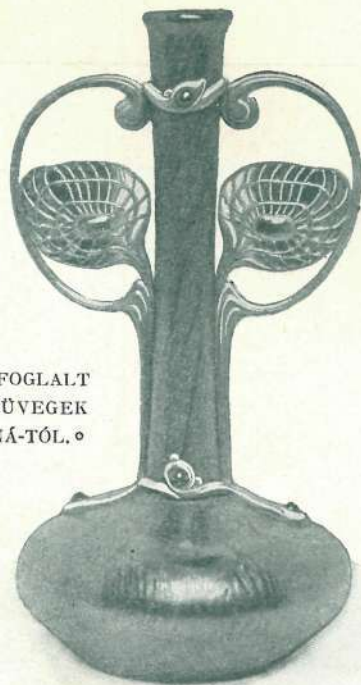
EZÜST PLAQUETT.



ELEFÁNTCSONTFÉSŰ.



EZÜSTBE FOGLALT
TIFFANY ÜVEGEK
• COLLONNÁ-TÓL. •



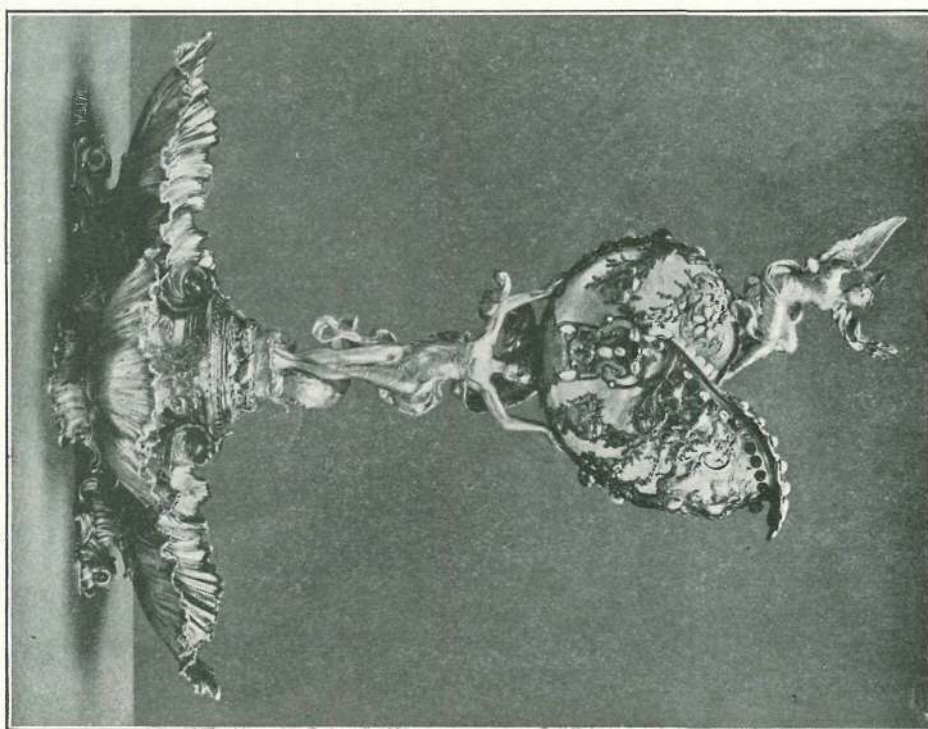
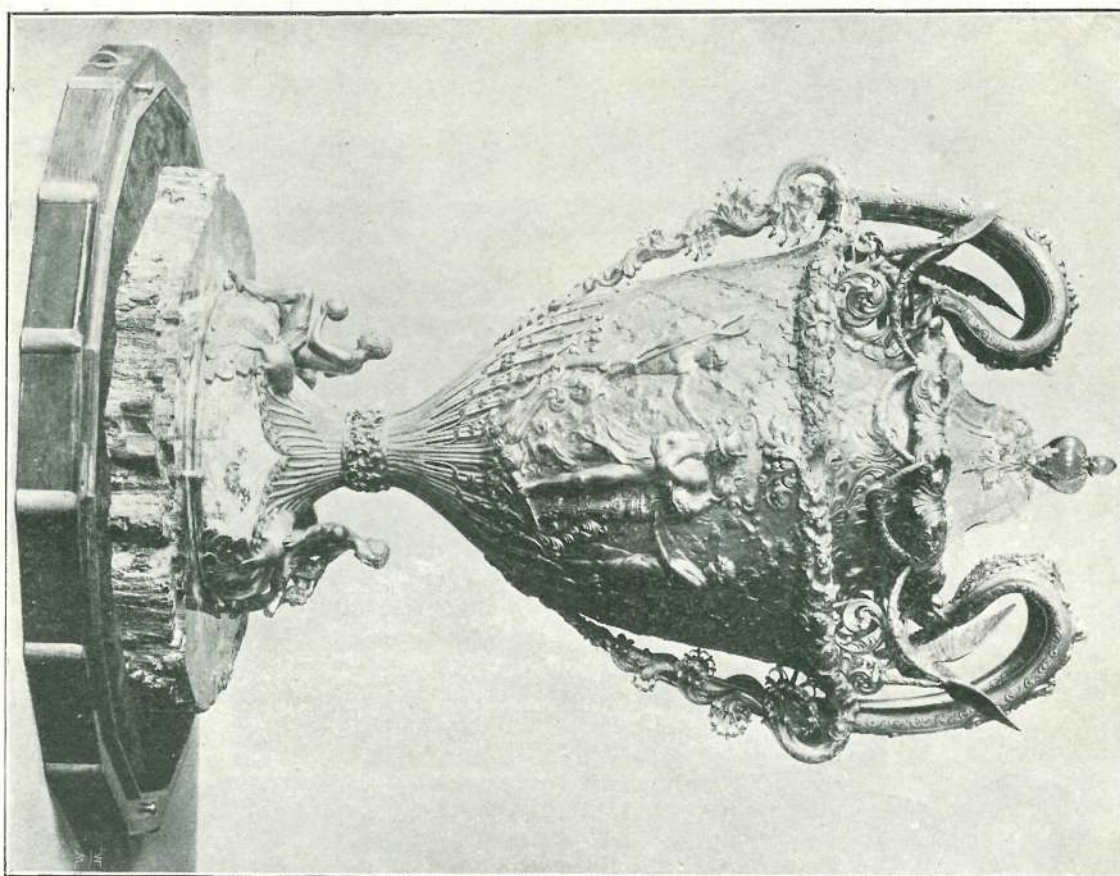
L'ART NOUVEAU BING.



LOUIS TIFFANY.

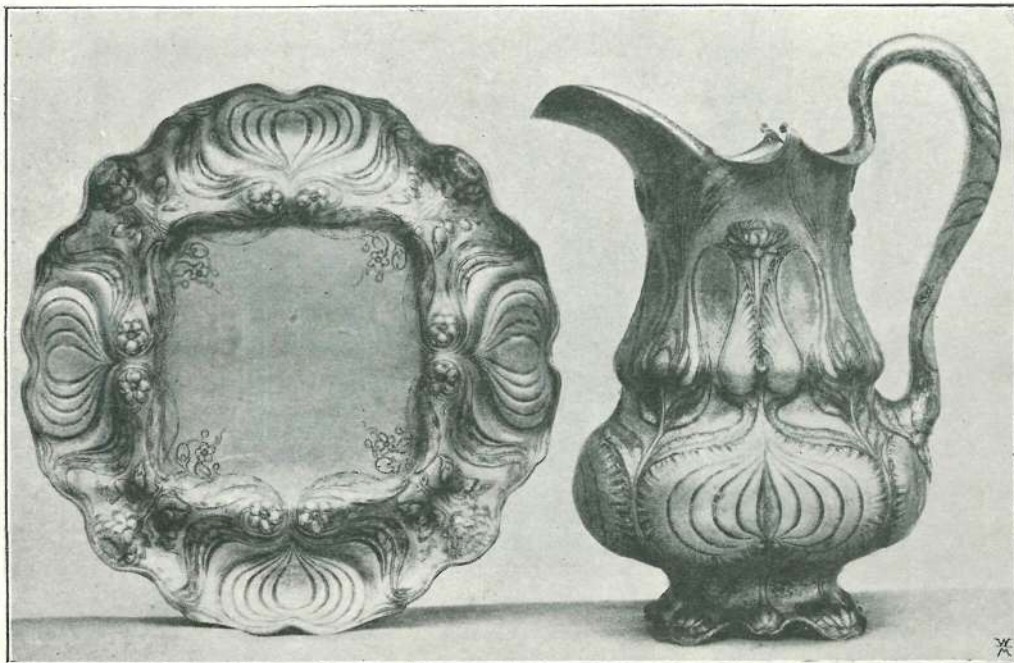
EZÜSTBE FOGLALT ÜVEGCSÉSZE.

NEW-YORK.



•••100,000 KORONÁS VÁZA. •••••
 ••••• SZINARANYBÓL. •••••
 TIFFANY ÉS TÁRSA NEW-YORK.

GYÖMÖLCS-TARTÓ.
 GORHAM-GYÁR. •
 •• NEW-YORK. ••



DOMBORÍTOTT EZÜSTMŰVEK.
GORHAM-GYÁR, NEW-YORK.



EZÜSTBE FOGLALT
◦ MAJOLIKA VÁZA ◦

◦ GORHAM-GYÁR. ◦



SZIVARKA TARTÓK EZÜSTBŐL.



EZÜSTBE FOGLALT
◦ MAJOLIKA VÁZA ◦

◦ ◦ NEW-YORK. ◦ ◦



GORHAM-GYÁR NEW-YORK.



••••• DÍZSERLEG •••••
TERVEZTE GÖTZ H. KARLSRUHE.



GORHAM-GYÁR NEW-YORK.



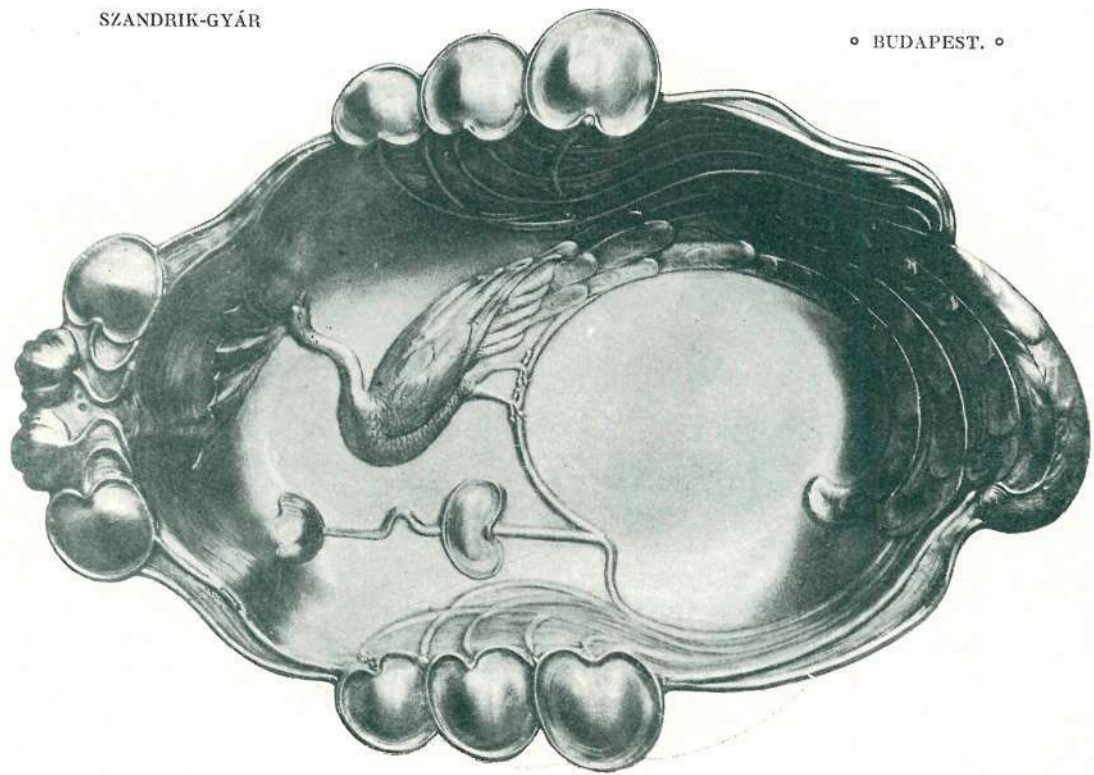
••••• DÍZSERLEGEK. •••••
TERVEZTE GÖTZ H. KARLSRUHE.

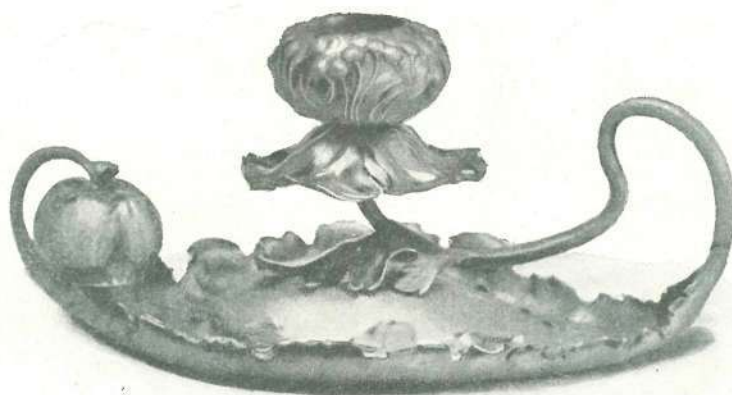


SZANDRIK-GYÁR



◦ BUDAPEST. ◦





GYERTYATARTÓ VERT EZÜSTBŐL.
 ◦ ◦ GOSHAM-GYÁR NEW-YORK. ◦ ◦



TIFFANY ÉS
 ◦ TÁRSA. ◦

NEW-YORK.

DÍSZKUPA FARAGOTT ELEFÁNTCSONTBŐL.



ÉKSZERTARTÓ. SZANDRIK-GYÁR BUDAPEST.



••••• TÉNTATARTÓ •••••
ÉS GYERTYATARTÓ BRONZBÓL.
••• BECK Ö. FÜLÖPTŐL. •••





MAUREL

KANKALIN.

◦ E. BLOT ◦
◦ KIADÓ ◦
TULAJDONA.



MAUREL

LIDÉRCNYOMÁS.

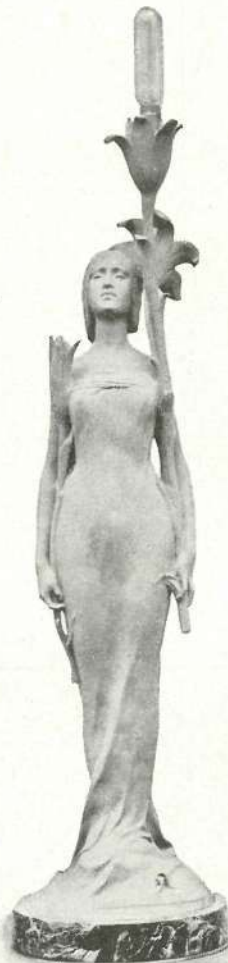


◦ ◦ KŐEDÉNYVÁZA. ◦ ◦
HOENTSCHEL GY.-TŐL.



M. BOUVAL. FÁJDALOM.

THIÉBAUD FRÈRES.

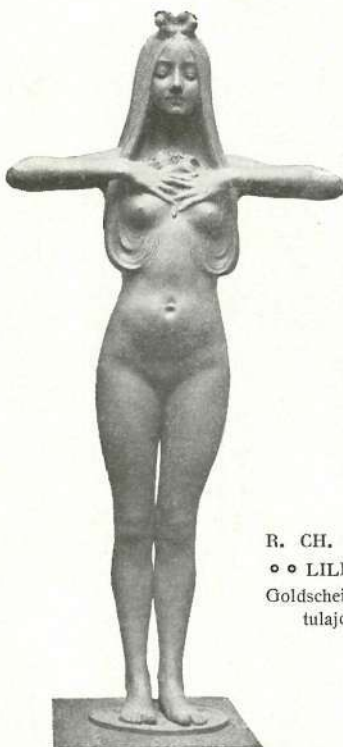


◦ M. BOUVAL. ◦ LÁMPATARTÓK.
Goldscheider kiadó tulajdona.



M. BOUVAL. ◦ ÁLOM. ◦

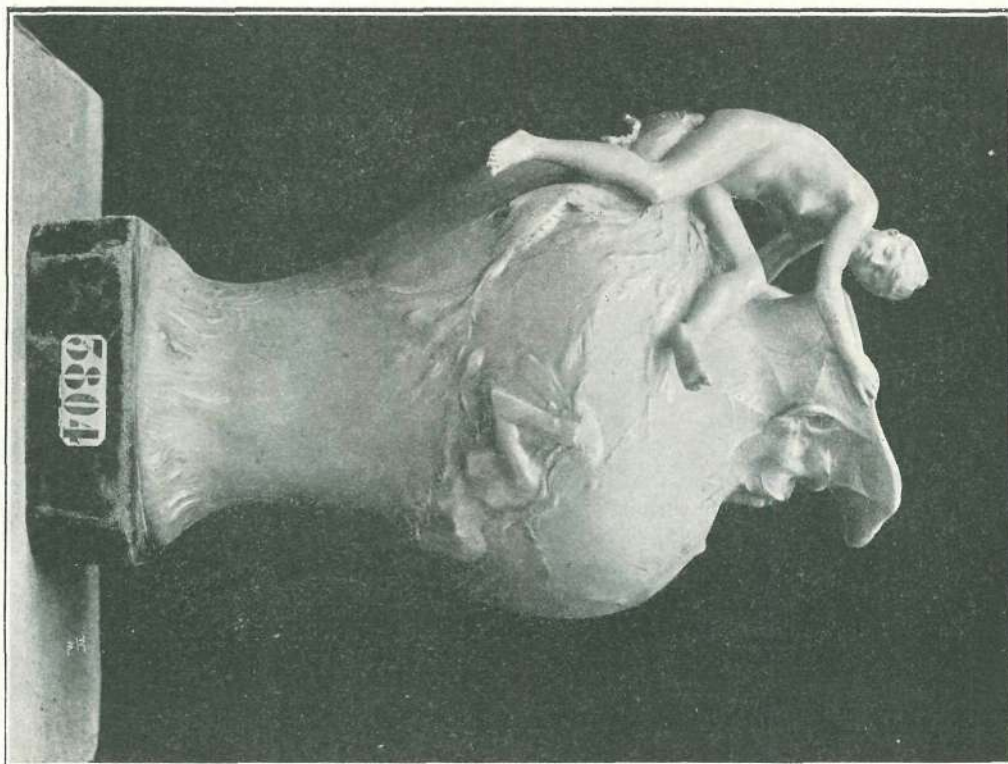
THIÉBAUD FRÈRES.



R. CH. PEYRE.
◦ ◦ LILIAM. ◦ ◦
Goldscheider kiadó
tulajdona.

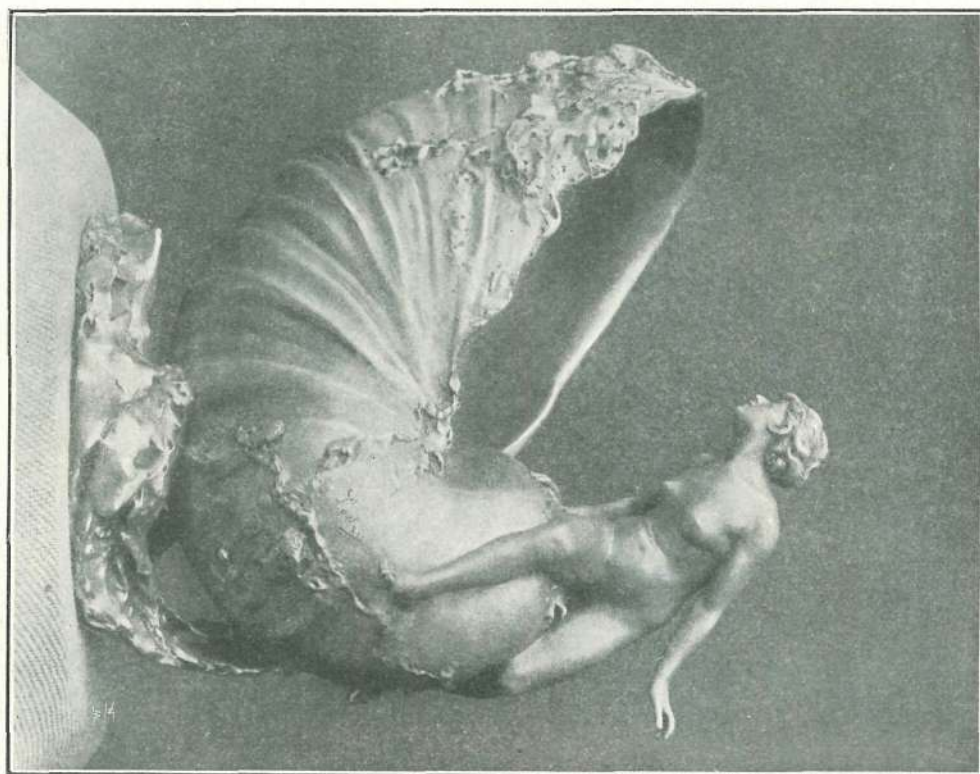


LOUIS CONVERS.
◦ ◦ SALOME. ◦ ◦
Thiébaud kiadó
tulajdona.

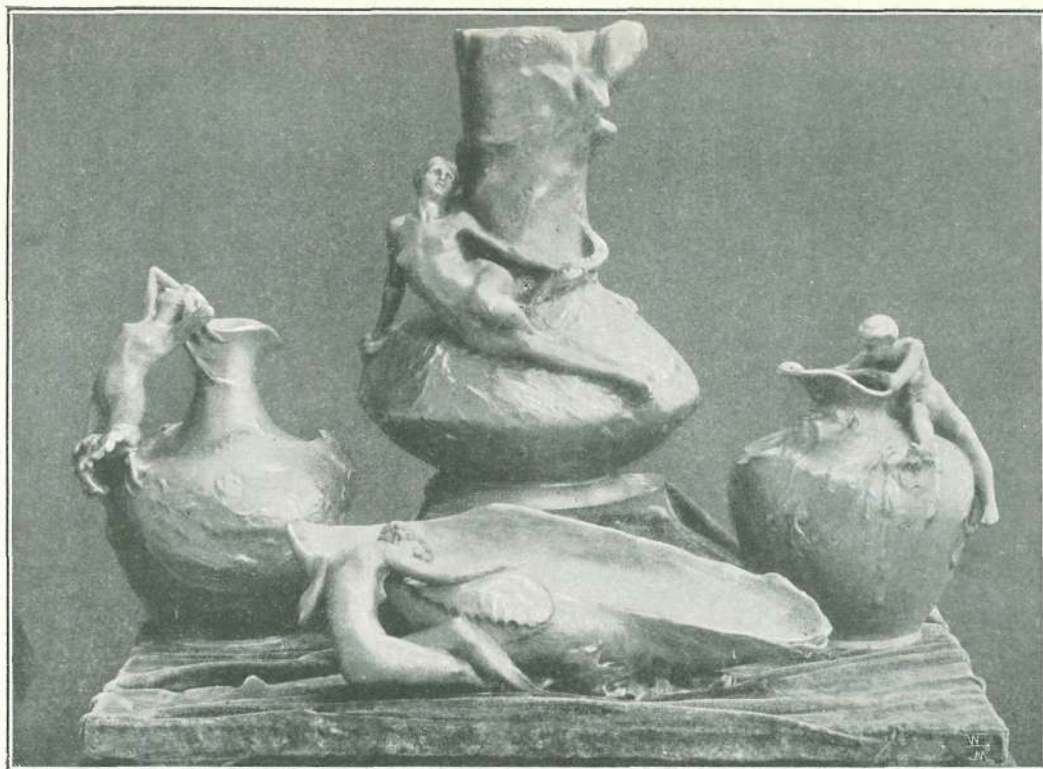


A CSINTALIAN.

◦ MINTÁZTA LÉDRI. ◦
Susse freres kiadó tulajdona.



A KIVÁNCSI.



◦ A NIMFA. ◦

A ZSÁKMÁNY.
A KAGYLÓ.

A VISSZHANG.



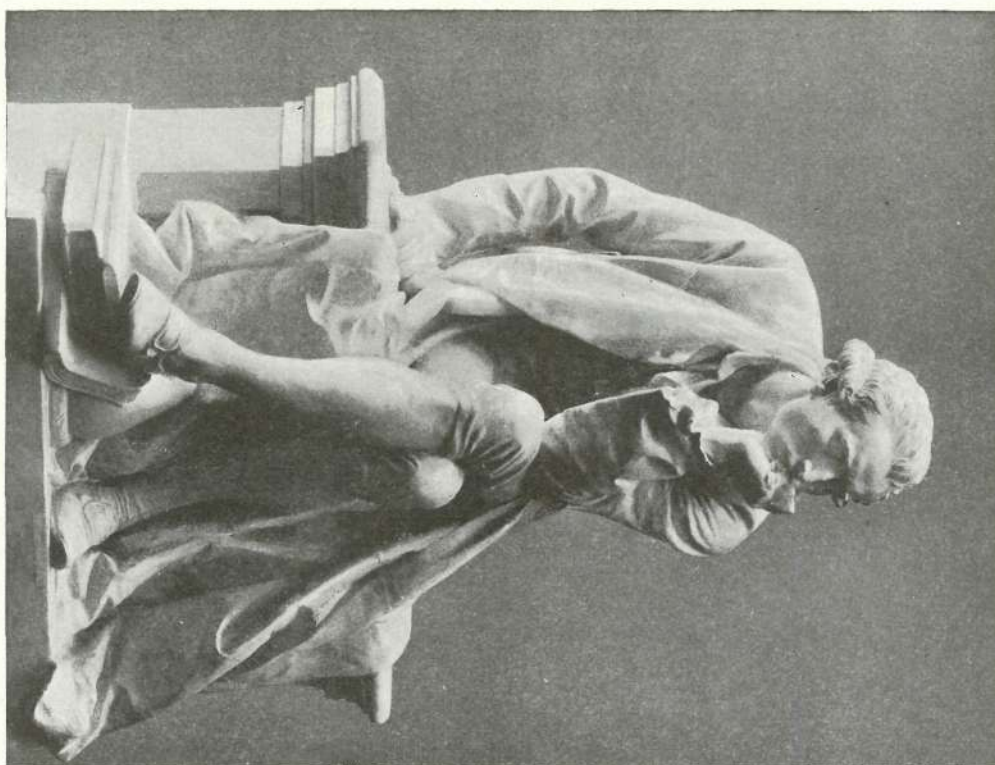
◦◦◦ÁBRÁND,◦◦◦
MINTÁZTA LEDRU.

A KOMLÓ.
A GYÖNGY

◦◦◦◦ A HINÁR. ◦◦◦◦
Susse freres kiadók tulajdona.



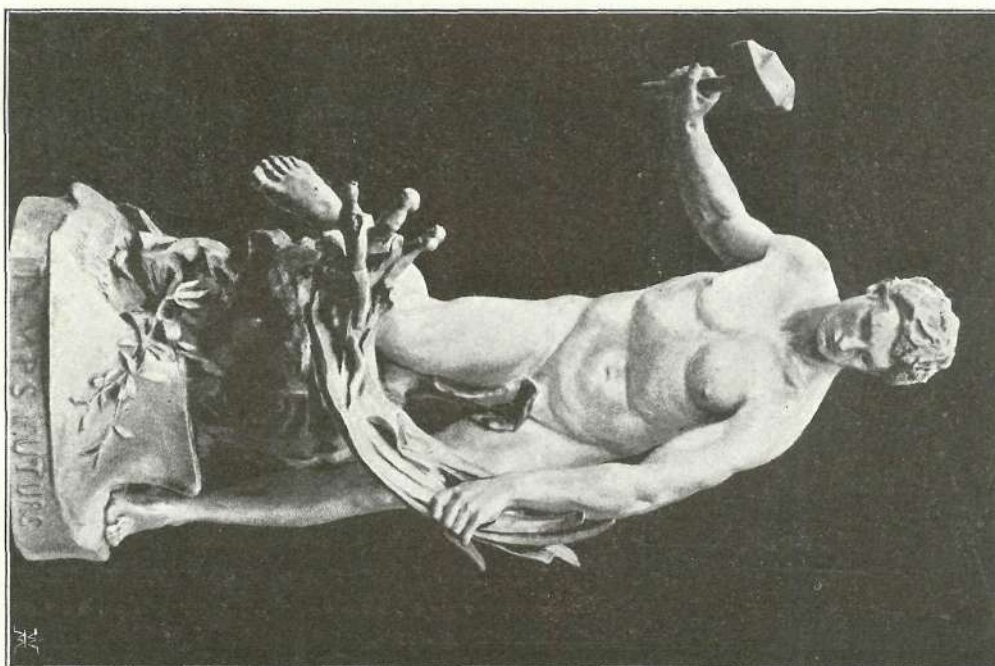
DALOU J.



• LAVOISIER. •

Sasse freres kiadóik tulajdona.

LEPEGVEVÉRZÉS.



BELLOC I.



◦ BONAPARTE

Siot Découville kiadó tulajdona.

GEROME-TÓL.



◦ JUDITH. ◦

AIZELIN-TÓL.

Thiébaud frères kiadók tulajdona.



◦ ◦ AZ ŐS. ◦ ◦

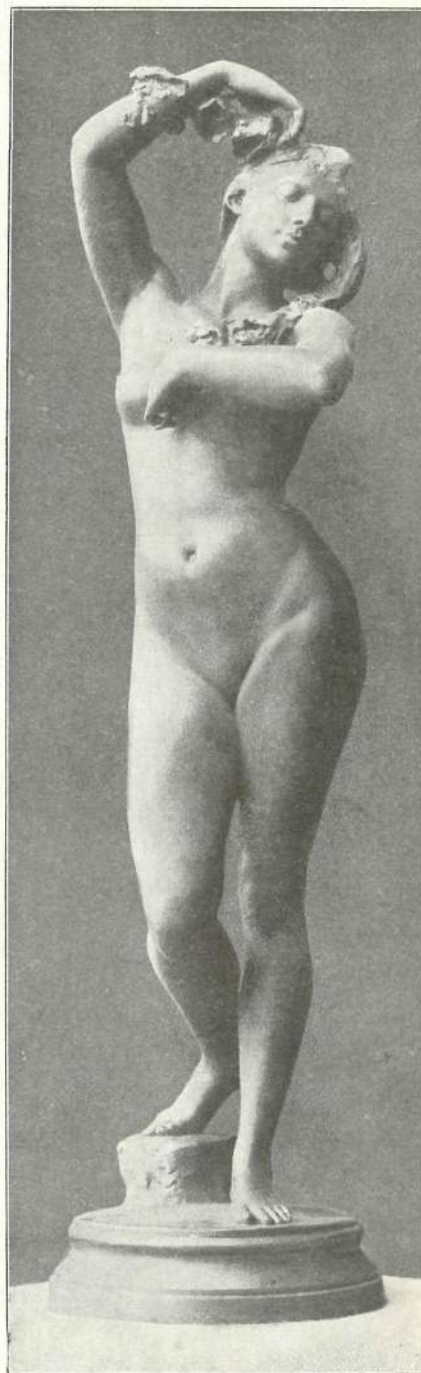
MASOULE-TÓL.



„A TERMÉSZET LELEPLEZI MAGÁT A TUDOMÁNY ELŐTT.“

.....BARRIAS-TÓL.....

Susse frères kiadók tulajdona.



•• ESTHAJNAL. ••

VITAL CORNU-TÓL.



◊◊◊◊A HIRNÉV.◊◊◊◊
◊◊ FALGIÈRE-TŐL. ◊◊
Susse frères kiadók tulajdona.



•• A FELHŐK KÖZÖTT. ••
MINTÁZTA ROGER BLOCHE.

•Susse frères kiadók tulajdona. •



◊◊◊◊ TAMERLAN. ◊◊◊◊

◊◊◊◊ GÉROME-TÓL. ◊◊◊◊

Siot Déconville kiadó tulajdona.

CSOMÓZOTT SZÖNYEG,
TERRY. BÁRÓ MIRBACH.



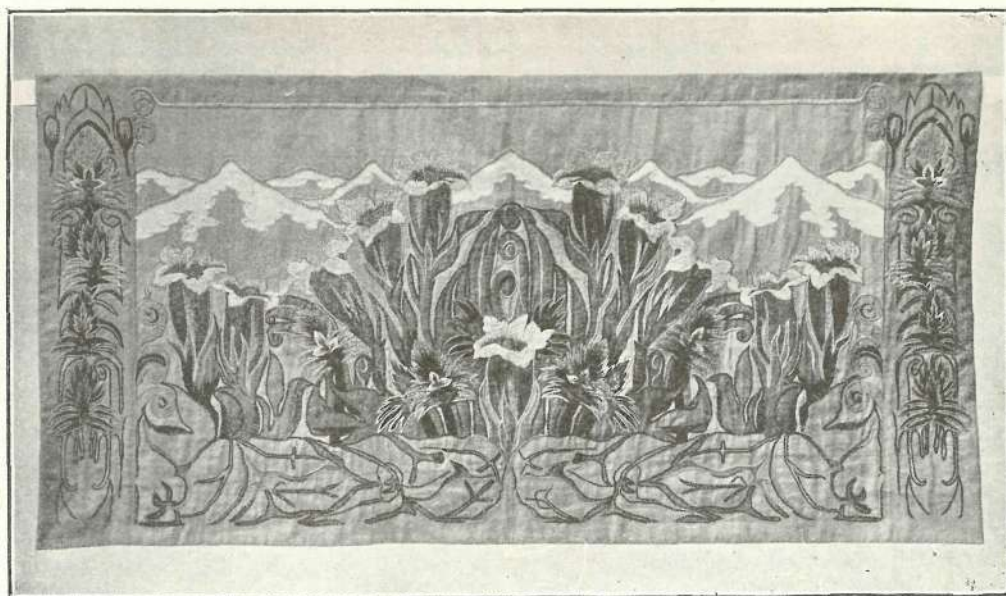
•••• KÉSZÍTETTE ••••
E. GINZKEY, MAPPEERSDORF.

HANSEN FRIDA.

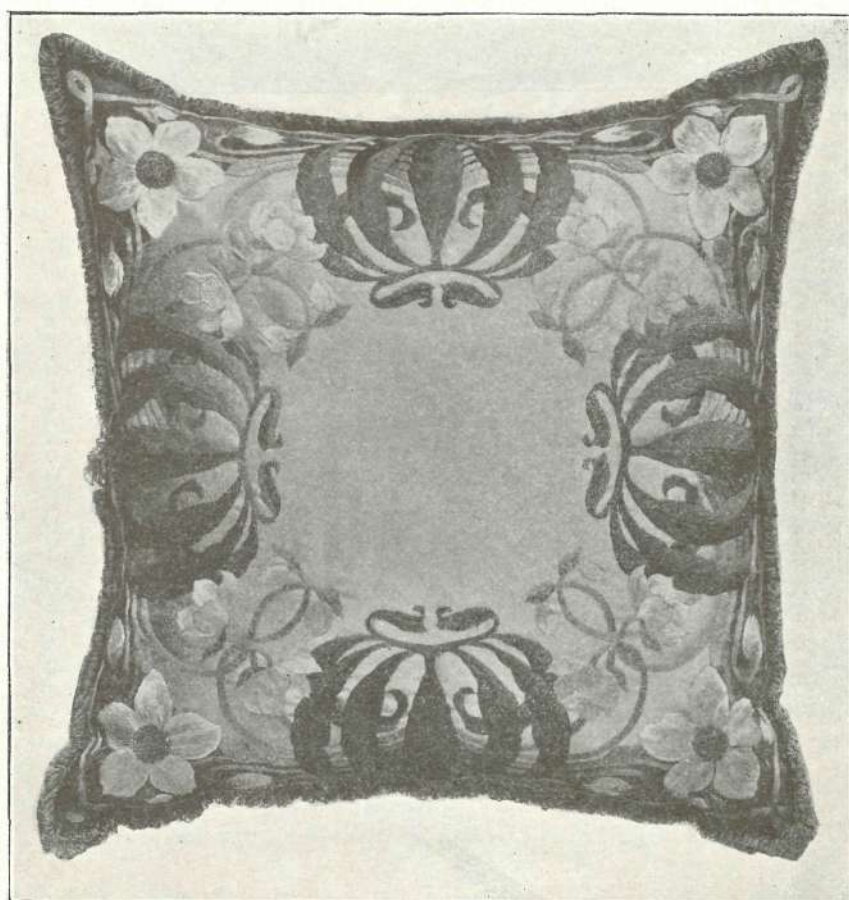
•• SALOME TÁNCÁ. ••
SZÖVÖTT FALI SZÖNYEG.

KRISTIANIA.

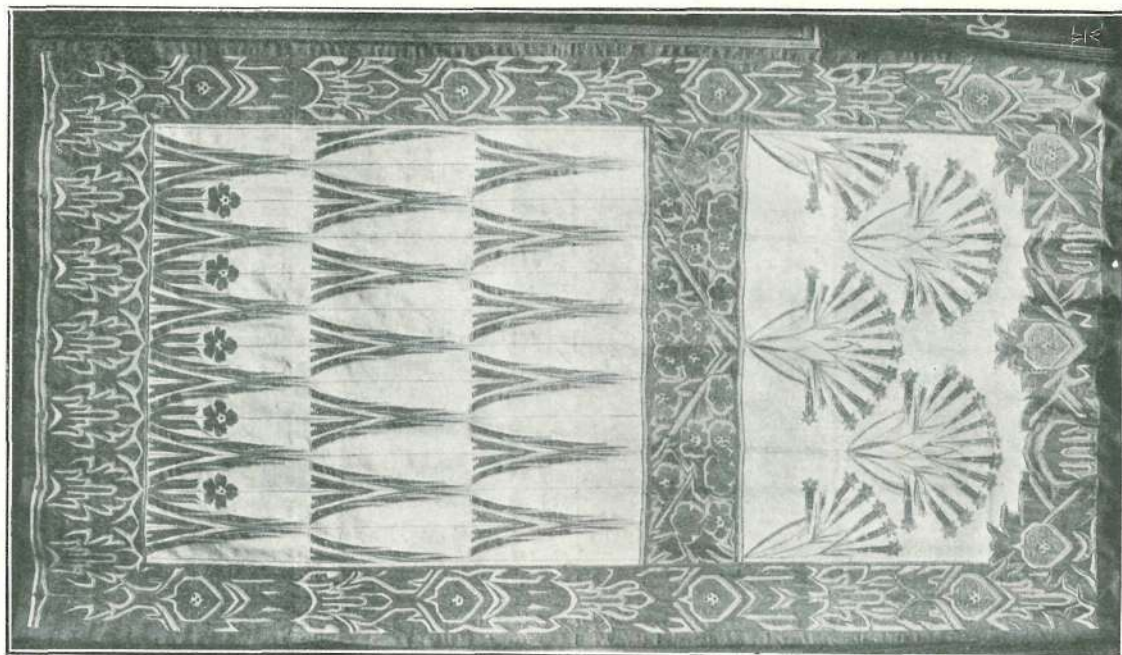




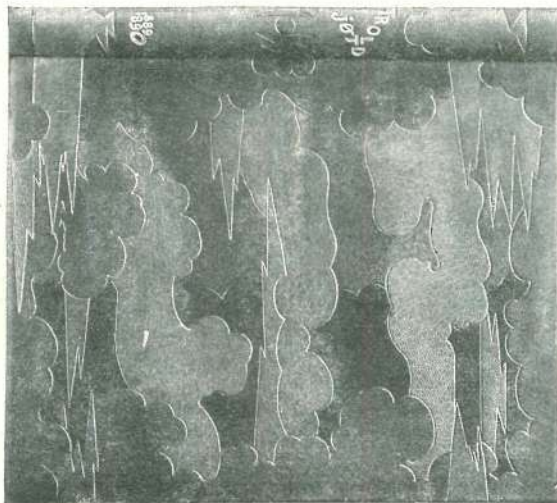
◊◊◊◊◊◊◊◊ HÍMZETT FALI SZÓNYEG. ◊◊◊◊◊◊◊◊
TERVEZTÉK WIDEBECK ÉS VÄSTBERG KISASSZONYOK.



◊◊ HÍMZETT PÁRNA. ◊◊
TERVEZTE WENNEBERG I.
Stockholmi nőiparegyesület.



○○○○○ APPLIKÁCIÓS SZÖNYEG. ○○○○○
 ○○○○○○○○ Tervezték ○○○○○○○○
 WIDEBECK ÉS VÄSTBERG KISASSZONYOK.



○○○○○ VÉSETT BŐRRÖTÉS. ○○○○○
 ○○○○ Tervezte BINDESBÖLL. ○○○○
 KÉSZÍTETTE JERNDORF, KOPENHÁGA.